שמואל ב

עם פירוש רש״י

נוסח המקרא: מקרא על פי המסורה (CC BY-SA), באדיבות ספריא.
פירוש רש״י: On Your Way (Public Domain), באדיבות ספריא.
הקובץ מופץ בחינם ברישיון CC BY-SA: מותר להעתיק ולהפיץ, עם ציון המקור ובאותו רישיון.
geulaquiz.com

פרק א׳

א׳ וַיְהִי אַחֲרֵי־מוֹת שָׁאוּל וְדָוִד שָׁב מֵהַכּוֹת אֶת־הָעֲמָלֵקִי וַיֵּשֶׁב דָּוִד בְּצִקְלָג יָמִים שְׁנָיִם׃

ב׳ וַיְהִי | בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וְהִנֵּה אִישׁ בָּא מִן־הַמַּחֲנֶה מֵעִם שָׁאוּל וּבְגָדָיו קְרֻעִים וַאֲדָמָה עַל־רֹאשׁוֹ וַיְהִי כְּבֹאוֹ אֶל־דָּוִד וַיִּפֹּל אַרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ׃

> **והנה איש בא מן המחנה.** יש בפסיקתא שזה דואג ואינו מיושב על לבי׃

ג׳ וַיֹּאמֶר לוֹ דָּוִד אֵי מִזֶּה תָּבוֹא וַיֹּאמֶר אֵלָיו מִמַּחֲנֵה יִשְׂרָאֵל נִמְלָטְתִּי׃

ד׳ וַיֹּאמֶר אֵלָיו דָּוִד מֶה־הָיָה הַדָּבָר הַגֶּד־נָא לִי וַיֹּאמֶר אֲשֶׁר־נָס הָעָם מִן־הַמִּלְחָמָה וְגַם־הַרְבֵּה נָפַל מִן־הָעָם וַיָּמֻתוּ וְגַם שָׁאוּל וְיהוֹנָתָן בְּנוֹ מֵתוּ׃

ה׳ וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־הַנַּעַר הַמַּגִּיד לוֹ אַיֵּךְ יָדַעְתָּ כִּי־מֵת שָׁאוּל וְיהוֹנָתָן בְּנוֹ׃

ו׳ וַיֹּאמֶר הַנַּעַר | הַמַּגִּיד לוֹ נִקְרֹא נִקְרֵיתִי בְּהַר הַגִּלְבֹּעַ וְהִנֵּה שָׁאוּל נִשָּׁעָן עַל־חֲנִיתוֹ וְהִנֵּה הָרֶכֶב וּבַעֲלֵי הַפָּרָשִׁים הִדְבִּקָהוּ׃

ז׳ וַיִּפֶן אַחֲרָיו וַיִּרְאֵנִי וַיִּקְרָא אֵלָי וָאֹמַר הִנֵּנִי׃

ח׳ וַיֹּאמֶר לִי מִי־אָתָּה (ויאמר) [וָאֹמַר] אֵלָיו עֲמָלֵקִי אָנֹכִי׃

ט׳ וַיֹּאמֶר אֵלַי עָמֹד־נָא עָלַי וּמְתָתֵנִי כִּי אֲחָזַנִי הַשָּׁבָץ כִּי־כָל־עוֹד נַפְשִׁי בִּי׃

> **אחזני השבץ.** (תרגום:) אחדני רתיתא. ומדרש אגדה (ראה ילקוט שמעוני רמז קמא): משום עון הכהנים שהרג, וכתוב בהן (שמות כח ד): כתנת תשבץ׃
>
> **כי כל עוד נפשי בי.** מהר ומותתני, טוב לי שתמותתני אתה, ואל יהרגוני אלה ויתעללו בי׃

י׳ וָאֶעֱמֹד עָלָיו וָאֲמִתֵתֵהוּ כִּי יָדַעְתִּי כִּי לֹא יִחְיֶה אַחֲרֵי נְפֹלוֹ וָאֶקַּח הַנֵּזֶר | אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁוֹ וְאָצְעָדָה אֲשֶׁר עַל־זְרֹעוֹ וָאָבִיאֵם אֶל־אֲדֹנִי הֲנָּה׃

> **ואצעדה אשר על זרועו.** (תרגום:) וטוטפתא דעל דרעיה׃

י״א וַיַּחֲזֵק דָּוִד בִּבְגָדָו וַיִּקְרָעֵם וְגַם כָּל־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ׃

י״ב וַיִּסְפְּדוּ וַיִּבְכּוּ וַיָּצֻמוּ עַד־הָעֶרֶב עַל־שָׁאוּל וְעַל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ וְעַל־עַם יְהוָה וְעַל־בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי נָפְלוּ בֶּחָרֶב׃ {פ}

י״ג וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־הַנַּעַר הַמַּגִּיד לוֹ אַי מִזֶּה אַתָּה וַיֹּאמֶר בֶּן־אִישׁ גֵּר עֲמָלֵקִי אָנֹכִי׃

י״ד וַיֹּאמֶר אֵלָיו דָּוִד אֵיךְ לֹא יָרֵאתָ לִשְׁלֹחַ יָדְךָ לְשַׁחֵת אֶת־מְשִׁיחַ יְהוָה׃

ט״ו וַיִּקְרָא דָוִד לְאַחַד מֵהַנְּעָרִים וַיֹּאמֶר גַּשׁ פְּגַע־בּוֹ וַיַּכֵּהוּ וַיָּמֹת׃

ט״ז וַיֹּאמֶר אֵלָיו דָּוִד (דמיך) [דָּמְךָ] עַל־רֹאשֶׁךָ כִּי פִיךָ עָנָה בְךָ לֵאמֹר אָנֹכִי מַתֵּתִי אֶת־מְשִׁיחַ יְהוָה׃ {פ}

> **דמך על ראשך.** (תרגום:) חובת קטולך תהי ברישך, אין עונש במיתתך אלא לעצמך׃

י״ז וַיְקַנֵּן דָּוִד אֶת־הַקִּינָה הַזֹּאת עַל־שָׁאוּל וְעַל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ׃

י״ח וַיֹּאמֶר לְלַמֵּד בְּנֵי־יְהוּדָה קָשֶׁת הִנֵּה כְתוּבָה עַל־סֵפֶר הַיָּשָׁר׃

ויאמר ללמד בני יהודה קשת. ויאמר דוד, מעתה שנפלו גבורי ישראל, צריכין בני יהודה ללמדם מלחמה ולמשוך בקשת׃

הנה כתובה על ספר הישר. הלא היא כתובה על ספר בראשית שהיא ספר ישרים, אברהם יצחק ויעקב, והיכן רמיזא, (בראשית מט ח)׃ ידך בעורף אויביך, איזו היא מלחמה שמכוין בה ידו כנגד פדחתו שהוא מול ערפו, הוי אומר זה קשת׃

י״ט הַצְּבִי יִשְׂרָאֵל עַל־בָּמוֹתֶיךָ חָלָל אֵיךְ נָפְלוּ גִּבּוֹרִים׃

הצבי ישראל על במותיך חלל. מצבן של ישראל, על תוקף מעוזכם נפלתם חללים, כן תרגם יונתן׃

כ׳ אַל־תַּגִּידוּ בְגַת אַל־תְּבַשְּׂרוּ בְּחוּצֹת אַשְׁקְלוֹן פֶּן־תִּשְׂמַחְנָה בְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים פֶּן־תַּעֲלֹזְנָה בְּנוֹת הָעֲרֵלִים׃

כ״א הָרֵי בַגִּלְבֹּעַ אַל־טַל וְאַל־מָטָר עֲלֵיכֶם וּשְׂדֵי תְרוּמֹת כִּי שָׁם נִגְעַל מָגֵן גִּבּוֹרִים מָגֵן שָׁאוּל בְּלִי מָשִׁיחַ בַּשָּׁמֶן׃

הרי בגלבוע. ההרים שבגלבוע׃

ושדי תרומות. (תרגום׃) לא תהי בכון עללא כמיסת דיעבדון מניה חלתא׃

כי שם נגעל מגן גבורים. מגיני עור היו להם, וכשיוצאים למלחמה מושחין אותן בשמן, כדי שיהא כלי זיין המכה עליו מחליק, כמה דאת אמר (ישעיהו כא ה)׃ קומו השרים משחו מגן. וכאן כך היה מקונן הקינה, שם נגעל מגן גבורים, פלט שומנו ולא נדבק בו, ונעשה כאלו לא נמשח בשמן כל ׳הגעלה׳ לשון דבר הפולט מה שנותנין בו, כמו (איוב כא י)׃ שורו עבר ולא יגעיל׃

כ״ב מִדַּם חֲלָלִים מֵחֵלֶב גִּבּוֹרִים קֶשֶׁת יְהוֹנָתָן לֹא נָשׁוֹג אָחוֹר וְחֶרֶב שָׁאוּל לֹא תָשׁוּב רֵיקָם׃

לא נשוג אחור. לא היה רגיל להיות נסוג אחור׃

כ״ג שָׁאוּל וְיהוֹנָתָן הַנֶּאֱהָבִים וְהַנְּעִימִם בְּחַיֵּיהֶם וּבְמוֹתָם לֹא נִפְרָדוּ מִנְּשָׁרִים קַלּוּ מֵאֲרָיוֹת גָּבָרוּ׃

מנשרים קלו. לעשות רצון בוראם׃

כ״ד בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל אֶל־שָׁאוּל בְּכֶינָה הַמַּלְבִּשְׁכֶם שָׁנִי עִם־עֲדָנִים הַמַּעֲלֶה עֲדִי זָהָב עַל לְבוּשְׁכֶן׃

המלבישכם שני עם עדנים. (תרגום׃) דהוה מלביש לכון לבושי צבעונין ומוביל לכון תפנוקין (לשון תרגום יונתן)׃

כ״ה אֵיךְ נָפְלוּ גִבּוֹרִים בְּתוֹךְ הַמִּלְחָמָה יְהוֹנָתָן עַל־בָּמוֹתֶיךָ חָלָל׃

על במותיך חלל. (תרגום׃) על בית תוקפך איתקטלתא׃

כ״ו צַר־לִי עָלֶיךָ אָחִי יְהוֹנָתָן נָעַמְתָּ לִי מְאֹד נִפְלְאַתָה אַהֲבָתְךָ לִי מֵאַהֲבַת נָשִׁים׃

כ״ז אֵיךְ נָפְלוּ גִבּוֹרִים וַיֹּאבְדוּ כְּלֵי מִלְחָמָה׃ {פ}

כלי מלחמה. שאול ויהונתן, שהיו כלי זיין של ישראל׃

פרק ב׳

א׳ וַיְהִי אַחֲרֵי־כֵן וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּיהוָה ׀ לֵאמֹר הַאֶעֱלֶה בְּאַחַת עָרֵי יְהוּדָה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו עֲלֵה וַיֹּאמֶר דָּוִד אָנָה אֶעֱלֶה וַיֹּאמֶר חֶבְרוֹנָה׃

ב׳ וַיַּעַל שָׁם דָּוִד וְגַם שְׁתֵּי נָשָׁיו אֲחִינֹעַם הַיִּזְרְעֵלִית וַאֲבִיגַיִל אֵשֶׁת נָבָל הַכַּרְמְלִי׃

ג׳ וַאֲנָשָׁיו אֲשֶׁר־עִמּוֹ הֶעֱלָה דָוִד אִישׁ וּבֵיתוֹ וַיֵּשְׁבוּ בְּעָרֵי חֶבְרוֹן׃

ד׳ וַיָּבֹאוּ אַנְשֵׁי יְהוּדָה וַיִּמְשְׁחוּ־שָׁם אֶת־דָּוִד לְמֶלֶךְ עַל־בֵּית יְהוּדָה וַיַּגִּדוּ לְדָוִד לֵאמֹר אַנְשֵׁי יָבֵישׁ גִּלְעָד אֲשֶׁר קָבְרוּ אֶת־שָׁאוּל׃ {ס}

ה׳ וַיִּשְׁלַח דָּוִד מַלְאָכִים אֶל־אַנְשֵׁי יָבֵישׁ גִּלְעָד וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם בְּרֻכִים אַתֶּם לַיהוָה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם הַחֶסֶד הַזֶּה עִם־אֲדֹנֵיכֶם עִם־שָׁאוּל וַתִּקְבְּרוּ אֹתוֹ׃

ו׳ וְעַתָּה יַעַשׂ־יְהוָה עִמָּכֶם חֶסֶד וֶאֱמֶת וְגַם אָנֹכִי אֶעֱשֶׂה אִתְּכֶם׀ הַטּוֹבָה הַזֹּאת אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם הַדָּבָר הַזֶּה׃

ז׳ וְעַתָּה | תֶּחֱזַקְנָה יְדֵיכֶם וִהְיוּ׀ לִבְנֵי־חַיִל כִּי־מֵת אֲדֹנֵיכֶם שָׁאוּל וְגַם־אֹתִי מָשְׁחוּ בֵית־יְהוּדָה לְמֶלֶךְ עֲלֵיהֶם׃ {פ}

ח׳ וַאבְנֵר בֶּן־נֵר שַׂר־צָבָא אֲשֶׁר לְשָׁאוּל לָקַח אֶת־אִישׁ בֹּשֶׁת׀ בֶּן־שָׁאוּל וַיַּעֲבִרֵהוּ מַחֲנָיִם׃

לקח את איש בושת. מקרא היה דורש שעתידין שני מלכים לעמוד מבנימן, שאמר לו הקב״ה ליעקב (בראשית לה יב) ומלכים מחלציך יצאו, וכבר נולדו כל בניו חוץ מבנימן׃

ט׳ וַיַּמְלִכֵהוּ אֶל־הַגִּלְעָד וְאֶל־הָאֲשׁוּרִי וְאֶל־יִזְרְעֶאל וְעַל־אֶפְרַיִם׀ וְעַל־בִּנְיָמִן וְעַל־יִשְׂרָאֵל כֻּלָּה׃ {פ}

י׳ בֶּן־אַרְבָּעִים שָׁנָה אִישׁ־בֹּשֶׁת בֶּן־שָׁאוּל בְּמָלְכוֹ עַל־יִשְׂרָאֵל וּשְׁתַּיִם שָׁנִים מָלָךְ אַךְ בֵּית יְהוּדָה הָיוּ אַחֲרֵי דָוִד׃

י״א וַיְהִי מִסְפַּר הַיָּמִים אֲשֶׁר הָיָה דָוִד מֶלֶךְ בְּחֶבְרוֹן עַל־בֵּית יְהוּדָה שֶׁבַע שָׁנִים וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים׃ {ס}

י״ב וַיֵּצֵא אַבְנֵר בֶּן־נֵר וַעַבְדֵי אִישׁ־בֹּשֶׁת בֶּן־שָׁאוּל מִמַּחֲנַיִם גִּבְעוֹנָה׃

י״ג וְיוֹאָב בֶּן־צְרוּיָה וַעַבְדֵי דָוִד יָצְאוּ וַיִּפְגְּשׁוּם עַל־בְּרֵכַת גִּבְעוֹן יַחְדָּו וַיֵּשְׁבוּ אֵלֶּה עַל־הַבְּרֵכָה מִזֶּה וְאֵלֶּה עַל־הַבְּרֵכָה מִזֶּה׃

י״ד וַיֹּאמֶר אַבְנֵר אֶל־יוֹאָב יָקוּמוּ נָא הַנְּעָרִים וִישַׂחֲקוּ לְפָנֵינוּ וַיֹּאמֶר יוֹאָב יָקֻמוּ׃

ט״ו וַיָּקֻמוּ וַיַּעַבְרוּ בְמִסְפָּר שְׁנֵים עָשָׂר לְבִנְיָמִן וּלְאִישׁ בֹּשֶׁת׀ בֶּן־שָׁאוּל וּשְׁנֵים עָשָׂר מֵעַבְדֵי דָוִד׃

ט״ז וַיַּחֲזִקוּ אִישׁ | בְּרֹאשׁ רֵעֵהוּ וְחַרְבּוֹ בְּצַד רֵעֵהוּ וַיִּפְּלוּ יַחְדָּו וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם הַהוּא חֶלְקַת הַצֻּרִים אֲשֶׁר בְּגִבְעוֹן׃

חלקת הצורים. (תרגום:) אחסנת קטיליא, על שם החרבות, כמה דאת אמר (תהלים פט מד): אף תשיב צור חרבו׃

י״ז וַתְּהִי הַמִּלְחָמָה קָשָׁה עַד־מְאֹד בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּנָּגֶף אַבְנֵר וְאַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי עַבְדֵי דָוִד׃

י״ח וַיִּהְיוּ־שָׁם שְׁלֹשָׁה׀ בְּנֵי צְרוּיָה יוֹאָב וַאֲבִישַׁי וַעֲשָׂהאֵל וַעֲשָׂהאֵל קַל בְּרַגְלָיו כְּאַחַד הַצְּבָיִם אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה׃

י״ט וַיִּרְדֹּף עֲשָׂהאֵל אַחֲרֵי אַבְנֵר וְלֹא־נָטָה לָלֶכֶת עַל־הַיָּמִין וְעַל־הַשְּׂמֹאול מֵאַחֲרֵי אַבְנֵר׃

כ׳ וַיִּפֶן אַבְנֵר אֲחֲרָיו וַיֹּאמֶר הַאַתָּה זֶה עֲשָׂהאֵל וַיֹּאמֶר אָנֹכִי׃

כ״א וַיֹּאמֶר לוֹ אַבְנֵר נְטֵה לְךָ עַל־יְמִינְךָ אוֹ עַל־שְׂמֹאלְךָ וֶאֱחֹז לְךָ אֶחָד מֵהַנְּעָרִים וְקַח־לְךָ אֶת־חֲלִצָתוֹ וְלֹא־אָבָה עֲשָׂהאֵל לָסוּר מֵאַחֲרָיו׃

כ״ב וַיֹּסֶף עוֹד אַבְנֵר לֵאמֹר אֶל־עֲשָׂהאֵל סוּר לְךָ מֵאַחֲרַי לָמָּה אַכֶּכָּה אַרְצָה וְאֵיךְ אֶשָּׂא פָנַי אֶל־יוֹאָב אָחִיךָ׃

כ״ג וַיִּמְאֵן לָסוּר וַיַּכֵּהוּ אַבְנֵר בְּאַחֲרֵי הַחֲנִית אֶל־הַחֹמֶשׁ וַתֵּצֵא הַחֲנִית מֵאַחֲרָיו וַיִּפֹּל־שָׁם וַיָּמָת תַּחְתָּו וַיְהִי כָּל־הַבָּא אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־נָפַל שָׁם עֲשָׂהאֵל וַיָּמֹת וַיַּעֲמֹדוּ׃

אל החומש. כמו דופן חמישית, מקום שמרה וכבד תלויין שם (סנהדרין מט א) ויונתן תרגם: אל החומש, בסטר ירכיה׃

וימת תחתיו. (תרגום:) ומית באתריה׃

כ״ד וַיִּרְדְּפוּ יוֹאָב וַאֲבִישַׁי אַחֲרֵי אַבְנֵר וְהַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה וְהֵמָּה בָּאוּ עַד־גִּבְעַת אַמָּה אֲשֶׁר־עַל־פְּנֵי־גִיחַ דֶּרֶךְ מִדְבַּר גִּבְעוֹן׃

כ״ה וַיִּתְקַבְּצוּ בְנֵי־בִנְיָמִן אַחֲרֵי אַבְנֵר וַיִּהְיוּ לַאֲגֻדָּה אַחַת וַיַּעַמְדוּ עַל רֹאשׁ־גִּבְעָה אֶחָת׃

כ״ו וַיִּקְרָא אַבְנֵר אֶל־יוֹאָב וַיֹּאמֶר הֲלָנֶצַח תֹּאכַל חֶרֶב הֲלוֹא יָדַעְתָּה כִּי־מָרָה תִהְיֶה בָּאַחֲרוֹנָה וְעַד־מָתַי לֹא־תֹאמַר לָעָם לָשׁוּב מֵאַחֲרֵי אֲחֵיהֶם׃

כ״ז וַיֹּאמֶר יוֹאָב חַי הָאֱלֹהִים כִּי לוּלֵא דִבַּרְתָּ כִּי אֵז מֵהַבֹּקֶר נַעֲלָה הָעָם אִישׁ מֵאַחֲרֵי אָחִיו׃

לולא דברת. אם דברת כן, ׳לולא׳ כמו ׳לו׳ ועוד יש לפותרו כמשמעו, לולא דברת מה שאמרת (לעיל פסוק יד): יקומו נא הנערים וישחקו׃

כ״ח וַיִּתְקַע יוֹאָב בַּשּׁוֹפָר וַיַּעַמְדוּ כָּל־הָעָם וְלֹא־יָרְדְפוּ עוֹד אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא־יָסְפוּ עוֹד לְהִלָּחֵם׃

כ״ט וְאַבְנֵר וַאֲנָשָׁיו הָלְכוּ בָּעֲרָבָה כֹּל הַלַּיְלָה הַהוּא וַיַּעַבְרוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן וַיֵּלְכוּ כָּל־הַבִּתְרוֹן וַיָּבֹאוּ מַחֲנָיִם׃

הבתרון. שם מחוז׃

ל׳ וְיוֹאָב שָׁב מֵאַחֲרֵי אַבְנֵר וַיִּקְבֹּץ אֶת־כָּל־הָעָם וַיִּפָּקְדוּ מֵעַבְדֵי דָוִד תִּשְׁעָה־עָשָׂר אִישׁ וַעֲשָׂהאֵל׃

תשעה עשר איש ועשהאל. והלא עשהאל בכלל עבדי דוד, ולמה יצא, שהיה שקול כנגד כולם, וכן (יהושע ב א): לכו ראו את הארץ ואת יריחו ; וכן (מלכים-א יא א): והמלך שלמה אהב נשים נכריות רבות ואת בת פרעה׃

ל״א וַעַבְדֵי דָוִד הִכּוּ מִבִּנְיָמִן וּבְאַנְשֵׁי אַבְנֵר שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים אִישׁ וַיָּמוּתוּ׃

ל״ב וַיִּשְׂאוּ אֶת־עֲשָׂהאֵל וַיִּקְבְּרֵהוּ בְּקֶבֶר אָבִיו אֲשֶׁר בֵּית לָחֶם וַיֵּלְכוּ כָל־הַלַּיְלָה יוֹאָב וַאֲנָשָׁיו וַיֵּאָר לָהֶם בְּחֶבְרוֹן׃

פרק ג׳

א׳ וַתְּהִי הַמִּלְחָמָה אֲרֻכָּה בֵּין בֵּית שָׁאוּל וּבֵין בֵּית דָּוִד וְדָוִד הֹלֵךְ וְחָזֵק וּבֵית שָׁאוּל הֹלְכִים וְדַלִּים׃ {ס}

ב׳ (וילדו) [וַיִּוָּלְדוּ] לְדָוִד בָּנִים בְּחֶבְרוֹן וַיְהִי בְכוֹרוֹ אַמְנוֹן לַאֲחִינֹעַם הַיִּזְרְעֵאלִת׃

ג׳ וּמִשְׁנֵהוּ כִלְאָב (לאביגל) [לַאֲבִיגַיִל] אֵשֶׁת נָבָל הַכַּרְמְלִי וְהַשְּׁלִשִׁי אַבְשָׁלוֹם בֶּן־מַעֲכָה בַּת־תַּלְמַי מֶלֶךְ גְּשׁוּר׃

ומשנהו כלאב. ובמקום אחר הוא קורא אותו ומשנהו דניאל, ולמה נקרא שמו כלאב, אמר רבי יצחק: שהיו ליצני הדור אומרים, מנבל היתה אביגיל מעוברת, נהפך קלסתרו ונדמה לאביו. ורבותינו אמרו (ברכות ד א): שהיה מכלים פני מפיבושת בהלכה׃

ד׳ וְהָרְבִיעִי אֲדֹנִיָּה בֶּן־חַגִּית וְהַחֲמִישִׁי שְׁפַטְיָה בֶּן־אֲבִיטָל׃

ה׳ וְהַשִּׁשִּׁי יִתְרְעָם לְעֶגְלָה אֵשֶׁת דָּוִד אֵלֶּה יֻלְּדוּ לְדָוִד בְּחֶבְרוֹן׃ {פ}

לעגלה. זו מיכל, שהיתה חביבה עליו, וכן הוא אומר (שופטים יד יח): לולא חרשתם בעגלתי. והכתיב (לקמן ו כג): ולמיכל בת שאול לא היה לה ולד עד יום מותה, עד יום מותה לא היה לה מאותו מעשה ואילך, קודם אותו מעשה הוי לה׃

ו׳ וַיְהִי בִּהְיוֹת֙ הַמִּלְחָמָ֔ה בֵּ֖ין בֵּ֣ית שָׁא֑וּל וּבֵ֣ין בֵּ֔ית דָּוִ֖ד וְאַבְנֵ֥ר הָיָ֛ה מִתְחַזֵּ֖ק בְּבֵ֥ית שָׁאֽוּל׃

היה מתחזק. בכל כח על בית שאול להעמיד מלכותו׃

ז׳ וּלְשָׁא֥וּל פִּלֶגֶשׁ֖ וּשְׁמָ֣הּ רִצְפָּ֑ה בַּת־אַיָּ֗ה וַיֹּ֤אמֶר֙ אֶל־אַבְנֵ֔ר מַדּ֖וּעַ בָּ֥אתָה אֶל־פִּילֶ֖גֶשׁ אָבִֽי׃

ח׳ וַיִּֽחַר֙ לְאַבְנֵ֣ר מְאֹ֔ד עַל־דִּבְרֵ֖י אִישׁ־בֹּ֑שֶׁת וַיֹּ֣אמֶר֮ הֲרֹ֣אשׁ כֶּ֣לֶב אָנֹכִי֒ אֲשֶׁ֣ר לִֽיהוּדָה֮ הַיּ֣וֹם אֶֽעֱשֶׂה־חֶ֣סֶד עִם־בֵּ֣ית | שָׁא֗וּל אָבִ֙יךָ֙ אֶל־אֶחָ֣יו וְאֶל־מֵרֵעֵ֔הוּ וְלֹ֥א הִמְצִיתִ֖ךָ בְּיַד־דָּוִ֑ד וַתִּפְקֹ֤ד עָלַי֙ עֲוֹ֣ן הָאִשָּׁ֔ה הַיּֽוֹם׃ {ס}

הראש כלב אנכי אשר ליהודה. כלום אני חשוב אפילו כראש שומר הכלבים אשר לדוד, אך לפי הנקוד, שהטעם תחת ׳הראש׳, ו׳כלב אנכי׳ מוקף במקף, כך פירושו: הראש, וכי אחפוץ להיות ראש בביתך, טוב לי להיות כלב והדיוט בבית דוד, וכן תרגם יונתן׃

היום אעשה חסד. מעתה נאה לי לעשות חסד עם בית שאול ועם כל אוהביו, כאשר עשיתי עד הנה ולא המציתיך ביד דוד׃

ט׳ כֹּֽה־יַעֲשֶׂ֨ה אֱלֹהִ֜ים לְאַבְנֵ֗ר וְכֹ֤ה יֹסִיף֙ לּ֔וֹ כִּ֚י כַּאֲשֶׁ֣ר נִשְׁבַּ֔ע יְהוָ֖ה לְדָוִ֑ד כִּ֥י כֵ֖ן אֶֽעֱשֶׂה־לּֽוֹ׃

י׳ לְהַעֲבִ֣יר הַמַּמְלָכָ֗ה מִבֵּית֙ שָׁא֔וּל וּלְהָקִ֥ים אֶת־כִּסֵּ֖א דָּוִ֑ד עַל־יִשְׂרָאֵ֥ל וְעַל־יְהוּדָ֖ה מִדָּ֥ן וְעַד־בְּאֵ֖ר שָׁבַֽע׃

י״א וְלֹא־יָכֹ֥ל עוֹד֙ לְהָשִׁ֣יב אֶת־אַבְנֵ֔ר דָּבָ֖ר מִיִּרְאָתֽוֹ אֹתֽוֹ׃ {ס}

י״ב וַיִּשְׁלַ֨ח אַבְנֵ֜ר מַלְאָכִ֗ים | אֶל־דָּוִד֙ תַּחְתָּ֣יו לֵאמֹ֔ר לְמִי־אָ֖רֶץ לֵאמֹ֑ר כָּרְתָ֥ה בְרִיתְךָ֙ אִתִּ֔י וְהִנֵּ֥ה יָדִ֖י עִמְּךָ֣ לְהָסֵ֥ב אֵלֶ֛יךָ אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵֽל׃

תחתיו לאמר. (תרגום:) מאתריה למימר מקיימנא במאן דעבד ארעא׃

למי ארץ. לשון שבועה, במי שהארץ שלו דבר אחר: תחתיו, שמו הזכיר תחלה באגרת, ואחר כך הזכיר שם דוד, ולכך נענש, כתב: ממני אבנר שר צבא ישראל, לדוד מלך ישראל, שלום׃

למי ארץ. למי שהמלכות הגון לו, אני שולח לו לאמר: כרתה בריתך וגו׳׃

י״ג וַיֹּ֣אמֶר טוֹב֮ אֲנִי֒ אָכְרֹ֤ת אִתְּךָ֙ בְּרִ֔ית אַ֚ךְ דָּבָ֣ר אֶחָ֔ד אָנֹכִ֖י שֹׁאֵ֣ל מֵאִתְּךָ֑ לֵאמֹר֙ לֹא־תִרְאֶ֣ה אֶת־פָּנַ֔י כִּ֚י | אִם־לִפְנֵ֣י הֲבִיאֲךָ֔ אֶת מִיכַ֖ל בַּת־שָׁא֥וּל בְּבֹאֲךָ֖ לִרְא֥וֹת אֶת־פָּנָֽי׃ {ס}

לפני הביאך. לפני ראותך פני, הביאך את מיכל׃

י״ד וַיִּשְׁלַ֤ח דָּוִד֙ מַלְאָכִ֔ים אֶל־אִישׁ־בֹּ֖שֶׁת בֶּן־שָׁא֣וּל לֵאמֹ֑ר תְּנָ֗ה אֶת־אִשְׁתִּי֙ אֶת־מִיכַ֔ל אֲשֶׁ֥ר אֵרַ֖שְׂתִּי לִ֥י בְּמֵאָ֖ה עָרְלֹ֥ות פְּלִשְׁתִּֽים׃

ט״ו וַיִּשְׁלַ֣ח אִישׁ־בֹּ֗שֶׁת וַיִּקָּחֶ֛הָ מֵעִ֥ם אִ֖ישׁ מֵעִ֣ם פַּלְטִיאֵ֑ל בֶּן־[לָ֖יִשׁ] (לוש)׃

מעם איש. תרגם יונתן: מלות בעלה׃

ט״ז וַיֵּ֤לֶךְ אִתָּהּ֙ אִישָׁ֣הּ הָלוֹךְ֙ וּבָכָ֔ה אַחֲרֶ֖יהָ עַד־בַּחֻרִ֑ים וַיֹּ֤אמֶר אֵלָיו֙ אַבְנֵ֔ר לֵ֖ךְ שׁ֥וּב וַיָּשֹֽׁב׃

הלוך ובכה. על מצוה ההולכת ממנו, שכל אותן השנים נעץ חרב בינו לבינה במטה, ולא נכשל בה׃

י״ז וּדְבַר־אַבְנֵ֣ר הָיָ֔ה עִם־זִקְנֵ֖י יִשְׂרָאֵ֑ל לֵאמֹ֗ר גַּם־שִׁלְשֹׁ֛ם הֱיִיתֶ֥ם מְבַקְשִׁ֖ים אֶת־דָּוִ֥ד לִמְלֹ֖ךְ עֲלֵיכֶֽם׃

ודבר אבנר היה. קודם לכן׃

י״ח וְעַתָּ֖ה עֲשׂ֑וּ כִּ֣י יְהוָ֗ה אָמַר֙ אֶל־דָּוִ֣ד לֵאמֹ֔ר בְּיַ֣ד | דָּוִ֗ד עַבְדִּי֙ הוֹשִׁ֣יעַ אֶת־עַמִּ֔י יִשְׂרָאֵ֖ל מִיַּ֣ד פְּלִשְׁתִּ֑ים וּמִיַּ֖ד כָּל־אֹיְבֵיהֶֽם׃

אמר אל דוד. על דוד, ואינו זז ממשמעות אל׃

י״ט וַיְדַבֵּ֣ר גַּם־אַבְנֵ֔ר בְּאָזְנֵ֖י בִּנְיָמִ֑ין וַיֵּ֣לֶךְ גַּם־אַבְנֵ֗ר לְדַבֵּ֤ר בְּאָזְנֵי֙ דָּוִ֔ד בְּחֶבְרוֹן֙ אֵ֚ת כָּל־אֲשֶׁר־טֹ֣וב בְּעֵינֵ֔י יִשְׂרָאֵ֖ל וּבְעֵינֵ֥י כָל־בֵּית֙ בִּנְיָמִֽן׃

כ׳ וַיָּבֹא אַבְנֵר אֶל־דָּוִד חֶבְרוֹן וְאִתּוֹ עֶשְׂרִים אֲנָשִׁים וַיַּעַשׂ דָּוִד לְאַבְנֵר וְלָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־אִתּוֹ מִשְׁתֶּה׃

כ״א וַיֹּאמֶר אַבְנֵר אֶל־דָּוִד אָקוּמָה ׀ וְאֵלְכָה וְאֶקְבְּצָה אֶל־אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל וְיִכְרְתוּ אִתְּךָ בְּרִית וּמָלַכְתָּ בְּכֹל אֲשֶׁר־תְּאַוֶּה נַפְשֶׁךָ וַיְשַׁלַּח דָּוִד אֶת־אַבְנֵר וַיֵּלֶךְ בְּשָׁלוֹם׃

כ״ב וְהִנֵּה עַבְדֵי דָוִד וְיוֹאָב בָּא מֵהַגְּדוּד וְשָׁלָל רַב עִמָּם הֵבִיאוּ וְאַבְנֵר אֵינֶנּוּ עִם־דָּוִד כִּי שִׁלְּחוֹ וַיֵּלֶךְ בְּשָׁלוֹם׃

מהגדוד. פשטו בגדוד, לשלול על האויב׃

כ״ג וְיוֹאָב וְכָל־הַצָּבָא אֲשֶׁר־אִתּוֹ בָּאוּ וַיַּגִּדוּ לְיוֹאָב לֵאמֹר בָּא־אַבְנֵר בֶּן־נֵר אֶל־הַמֶּלֶךְ וַיְשַׁלְּחֵהוּ וַיֵּלֶךְ בְּשָׁלוֹם׃

כ״ד וַיָּבֹא יוֹאָב אֶל־הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר מֶה עָשִׂיתָה הִנֵּה־בָא אַבְנֵר אֵלֶיךָ לָמָּה־זֶּה שִׁלַּחְתּוֹ וַיֵּלֶךְ הָלוֹךְ׃

כ״ה יָדַעְתָּ אֶת־אַבְנֵר בֶּן־נֵר כִּי לְפַתְּתְךָ בָּא וְלָדַעַת אֶת־מוֹצָאֲךָ וְאֶת־[מוֹבָאֲךָ] (מבואך) וְלָדַעַת אֵת כָּל־אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה׃

כ״ו וַיֵּצֵא יוֹאָב מֵעִם דָּוִד וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אַחֲרֵי אַבְנֵר וַיָּשִׁבוּ אֹתוֹ מִבּוֹר הַסִּרָה וְדָוִד לֹא יָדָע׃

מבור הסרה. שם מקום ורבותינו אמרו (סנהדרין מט א): בור וסירה גרמו לו לאבנר שיהרג, על שלא החזיק דברי דוד בצפחת המים אשר לקח מראשותיו של שאול, וגם על כנף המעיל של שאול אמר שמא אחד מן הסירים (קוצים) נאחז בו וקרעו׃

כ״ז וַיָּשָׁב אַבְנֵר חֶבְרוֹן וַיַּטֵּהוּ יוֹאָב אֶל־תּוֹךְ הַשַּׁעַר לְדַבֵּר אִתּוֹ בַּשֶּׁלִי וַיַּכֵּהוּ שָׁם חַמֹּשׁ וַיָּמָת בְּדַם עֲשָׂהאֵל אָחִיו׃

אל תוך השער. לפני סנהדרין, להשפט על דם עשהאל אחיו׃

בשלי. בשגגה, שלא הבין אבנר שבלבו להרגו, וסרס המקרא, ויטהו יואב בשלי, אל תוך השער לדבר אתו׃

כ״ח וַיִּשְׁמַע דָּוִד מֵאַחֲרֵי כֵן וַיֹּאמֶר נָקִי אָנֹכִי וּמַמְלַכְתִּי מֵעִם יְהוָה עַד־עוֹלָם מִדְּמֵי אַבְנֵר בֶּן־נֵר׃

כ״ט יָחֹלוּ עַל־רֹאשׁ יוֹאָב וְאֶל כָּל־בֵּית אָבִיו וְאַל־יִכָּרֵת מִבֵּית יוֹאָב זָב וּמְצֹרָע וּמַחֲזִיק בַּפֶּלֶךְ וְנֹפֵל בַּחֶרֶב וַחֲסַר־לָחֶם׃

יחולו. ינוחו, יחולו דמי אבנר על מקרא שלפניו הוא מוסב, שאמר ׳נקי אני וממלכתי מדמי אבנר׳, יחולו דמיו על ראש יואב, ׳דמי׳ הנזכרים במקרא שלפניו׃

ומחזיק בפלך. נשען על מקלו מחמת חולי הרגלים׃

ל׳ וְיוֹאָב וַאֲבִישַׁי אָחִיו הָרְגוּ לַאַבְנֵר עַל אֲשֶׁר הֵמִית אֶת־עֲשָׂהאֵל אֲחִיהֶם בְּגִבְעוֹן בַּמִּלְחָמָה׃ {ס}

הרגו לאבנר. כמו את אבנר, ודומה לו (ישעיהו לח יד): ׳עשקה לי ערבני׳, עשקה אותי ; וכן (במדבר יב יג): ׳רפא נא לה׳, רפא אותה ; וכמוהו (דברי הימים-ב יז ז): שלח לשריו לבן חיל לעובדיה וגו׳ ללמד בערי יהודה, ופתרונו, שלח את שריו את בן חיל׃

ל״א וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־יוֹאָב וְאֶל־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר־אִתּוֹ קִרְעוּ בִגְדֵיכֶם וְחִגְרוּ שַׂקִּים וְסִפְדוּ לִפְנֵי אַבְנֵר וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד הֹלֵךְ אַחֲרֵי הַמִּטָּה׃

ל״ב וַיִּקְבְּרוּ אֶת־אַבְנֵר בְּחֶבְרוֹן וַיִּשָּׂא הַמֶּלֶךְ אֶת־קוֹלוֹ וַיֵּבְךְּ אֶל־קֶבֶר אַבְנֵר וַיִּבְכּוּ כָּל־הָעָם׃ {ס}

ל״ג וַיְקֹנֵן הַמֶּלֶךְ אֶל־אַבְנֵר וַיֹּאמַר הַכִּמוֹת נָבָל יָמוּת אַבְנֵר׃

הכמות נבל. הכמות רשע בחרב׃

ל״ד יָדֶיךָ לֹא־אֲסֻרוֹת וְרַגְלֶיךָ לֹא־לְנְחֻשְׁתַּיִם הֻגָּשׁוּ כִּנְפֹל לִפְנֵי בְנֵי־עַוְלָה נָפָלְתָּ וַיֹּסִפוּ כָּל־הָעָם לִבְכּוֹת עָלָיו׃

ידיך לא אסורות. היו ואיך נפל גבור כמותך לפני בני עולה׃

ל״ה וַיָּבֹא כָּל־הָעָם לְהַבְרוֹת אֶת־דָּוִד לֶחֶם בְּעוֹד הַיּוֹם וַיִּשָּׁבַע דָּוִד לֵאמֹר כֹּה יַעֲשֶׂה־לִּי אֱלֹהִים וְכֹה יֹסִיף כִּי אִם־לִפְנֵי בוֹא־הַשֶּׁמֶשׁ אֶטְעַם־לֶחֶם אוֹ כָל־מְאוּמָה׃

להברות. לשון סעודה׃

ל״ו וְכָל־הָעָם הִכִּירוּ וַיִּיטַב בְּעֵינֵיהֶם כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה הַמֶּלֶךְ בְּעֵינֵי כָל־הָעָם טוֹב׃

ל״ז וַיֵּדְעוּ כָל־הָעָם וְכָל־יִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם הַהוּא כִּי לֹא הָיְתָה מֵהַמֶּלֶךְ לְהָמִית אֶת־אַבְנֵר בֶּן־נֵר׃ {ס}

ל״ח וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־עֲבָדָיו הֲלוֹא תֵדְעוּ כִּי־שַׂר וְגָדוֹל נָפַל הַיּוֹם הַזֶּה בְּיִשְׂרָאֵל׃

ל״ט וְאָנֹכִי הַיּוֹם רַךְ וּמְשׂוּחַ מֶלֶךְ וְהָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה בְּנֵי צְרוּיָה קָשִׁים מִמֶּנִּי יִשַּׁלֵּם יְהוָה לְעֹשֵׂה הָרָעָה כְּרָעָתוֹ׃ {פ}

ואנכי היום רך. (תרגום:) ואנא יומא דין הדיוט ומרבי למלכא׃

פרק ד׳

א׳ וַיִּשְׁמַע בֶּן־שָׁאוּל כִּי מֵת אַבְנֵר בְּחֶבְרוֹן וַיִּרְפּוּ יָדָיו וְכָל־יִשְׂרָאֵל נִבְהָלוּ׃

ב׳ וּשְׁנֵי אֲנָשִׁים שָׂרֵי־גְדוּדִים הָיוּ בֶּן־שָׁאוּל שֵׁם הָאֶחָד בַּעֲנָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִי רֵכָב בְּנֵי רִמּוֹן הַבְּאֵרֹתִי מִבְּנֵי בִנְיָמִן כִּי גַּם־בְּאֵרוֹת תֵּחָשֵׁב עַל־בִּנְיָמִן׃

היו בן שאול. היו לבן שאול, כמו (שמואל-א יג ח): למועד אשר שמואל, אשר לשמואל׃

ג׳ וַיִּבְרְחוּ הַבְּאֵרֹתִים גִּתָּיְמָה וַיִּהְיוּ־שָׁם גָּרִים עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ {ס}

ויברחו הבארתים. כשמת שאול, שעזבו בני ישראל הערים שסביבות פלשתים, כמו שאמור למעלה, אז ברחו הבארותים׃

ד׳ וְלִיהוֹנָתָן בֶּן־שָׁאוּל בֶּן נְכֵה רַגְלַיִם בֶּן־חָמֵשׁ שָׁנִים הָיָה בְּבֹא שְׁמַעַת שָׁאוּל וִיהוֹנָתָן מִיִּזְרְעֶאל וַתִּשָּׂאֵהוּ אֹמַנְתּוֹ וַתָּנָס וַיְהִי בְּחָפְזָהּ לָנוּס וַיִּפֹּל וַיִּפָּסַח וּשְׁמוֹ מְפִיבֹשֶׁת׃

וליהונתן בן שאול. מונה והולך איך נשבת מלכות מבית שאול, הוא ובניו נהרגו, וזה הנשאר, הרגוהו על משכבו, ובנו של יהונתן נפל ויפסח׃

נכה רגלים. שבור רגלים׃

ה׳ וַיֵּלְכוּ בְּנֵי־רִמּוֹן הַבְּאֹרֹתִי רֵכָב וּבַעֲנָה וַיָּבֹאוּ כְּחֹם הַיּוֹם אֶל־בֵּית אִישׁ בֹּשֶׁת וְהוּא שֹׁכֵב אֶת מִשְׁכַּב הַצָּהֳרָיִם׃

ו׳ וְהִנָּה בָּאוּ עַד־תּוֹךְ הַבַּיִת לֹקְחֵי חִטִּים וַיַּכֵּהוּ אֶל־הַחֹמֶשׁ וְרֵכָב וּבַעֲנָה אָחִיו נִמְלָטוּ׃

והנה באו עד תוך הבית. עם תגרים לוקחי חטים׃

ז׳ וַיָּבֹאוּ הַבַּיִת וְהוּא־שֹׁכֵב עַל־מִטָּתוֹ בַּחֲדַר מִשְׁכָּבוֹ וַיַּכֵּהוּ וַיְמִתֻהוּ וַיָּסִירוּ אֶת־רֹאשׁוֹ וַיִּקְחוּ אֶת־רֹאשׁוֹ וַיֵּלְכוּ דֶּרֶךְ הָעֲרָבָה כָּל־הַלָּיְלָה׃

ח׳ וַיָּבִאוּ אֶת־רֹאשׁ אִישׁ־בֹּשֶׁת אֶל־דָּוִד חֶבְרוֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ הִנֵּה־רֹאשׁ אִישׁ־בֹּשֶׁת בֶּן־שָׁאוּל אֹיְבֶךָ אֲשֶׁר בִּקֵּשׁ אֶת־נַפְשֶׁךָ וַיִּתֵּן יְהוָה לַאדֹנִי הַמֶּלֶךְ נְקָמוֹת הַיּוֹם הַזֶּה מִשָּׁאוּל וּמִזַּרְעוֹ׃

ט׳ וַיַּעַן דָּוִד אֶת־רֵכָב | וְאֶת־בַּעֲנָה אָחִיו בְּנֵי רִמּוֹן הַבְּאֹרֹתִי וַיֹּאמֶר לָהֶם חַי־יְהוָה אֲשֶׁר־פָּדָה אֶת־נַפְשִׁי מִכָּל־צָרָה׃

י׳ כִּי הַמַּגִּיד לִי לֵאמֹר הִנֵּה־מֵת שָׁאוּל וְהוּא־הָיָה כִמְבַשֵּׂר בְּעֵינָיו וָאֹחֲזָה בּוֹ וָאֲהָרְגָהוּ בְּצִקְלָג אֲשֶׁר לְתִתִּי־לוֹ בְּשׂרָה׃

לתתי לו בשורה. אשר דימה לשמחני, למען תתי לו שכר בשורתו:

י״א אַף כִּי־אֲנָשִׁים רְשָׁעִים הָרְגוּ אֶת־אִישׁ־צַדִּיק בְּבֵיתוֹ עַל־מִשְׁכָּבוֹ וְעַתָּה הֲלוֹא אֲבַקֵּשׁ אֶת־דָּמוֹ מִיֶּדְכֶם וּבִעַרְתִּי אֶתְכֶם מִן־הָאָרֶץ:

י״ב וַיֵּצֵא דָּוִד אֶת־הַנְּעָרִים וַיַּהַרְגוּם וַיְקַצְּצוּ אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם וַיִּתְלוּ עַל־הַבְּרֵכָה בְּחֶבְרוֹן וְאֵת רֹאשׁ אִישׁ־בֹּשֶׁת לָקְחוּ וַיִּקְבְּרוּ בְקֶבֶר־אַבְנֵר בְּחֶבְרוֹן: {פ}

פרק ה׳

א׳ וַיָּבֹאוּ כָּל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־דָּוִד חֶבְרוֹנָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר הִנֵּנוּ עַצְמְךָ וּבְשָׂרֶךָ אֲנָחְנוּ:

ב׳ גַּם־אֶתְמוֹל גַּם־שִׁלְשׁוֹם בִּהְיוֹת שָׁאוּל מֶלֶךְ עָלֵינוּ אַתָּה (הייתה מוציא) [הָיִיתָ הַמּוֹצִיא] וְהַמֵּבִי אֶת־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר יְהוָה לְךָ אַתָּה תִרְעֶה אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאַתָּה תִּהְיֶה לְנָגִיד עַל־יִשְׂרָאֵל:

ג׳ וַיָּבֹאוּ כָּל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הַמֶּלֶךְ חֶבְרוֹנָה וַיִּכְרֹת לָהֶם הַמֶּלֶךְ דָּוִד בְּרִית בְּחֶבְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה וַיִּמְשְׁחוּ אֶת־דָּוִד לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל: {ס}

ד׳ בֶּן־שְׁלֹשִׁים שָׁנָה דָּוִד בְּמָלְכוֹ אַרְבָּעִים שָׁנָה מָלָךְ:

ה׳ בְּחֶבְרוֹן מָלַךְ עַל־יְהוּדָה שֶׁבַע שָׁנִים וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים וּבִירוּשָׁלַם מָלַךְ שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה עַל כָּל־יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה:

ו׳ וַיֵּלֶךְ הַמֶּלֶךְ וַאֲנָשָׁיו יְרוּשָׁלַם אֶל־הַיְבוּסִי יוֹשֵׁב הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר לְדָוִד לֵאמֹר לֹא־תָבוֹא הֵנָּה כִּי אִם־הֵסִירְךָ הַעִוְרִים וְהַפִּסְחִים לֵאמֹר לֹא־יָבֹא דָּוִד הֵנָּה:

אל היבוסי. מצודת ציון נקראה יבוס, ומזרעו של אבימלך היו, והיו להם שני צלמים, אחד עור, ואחד פסח, שנעשו על שם יצחק ויעקב, ובפיהם השבועה שנשבע אברהם לאבימלך, ולכך לא הורישום כשלכדו את ירושלים, לא לכדו את המצודה, כמו שנאמר (יהושע טו סג): ואת היבוסי יושב ירושלים לא יכלו יושבי יהודה להורישם, ותניא אמר רבי יהושע בן לוי: יכולין היו, אלא שלא היו רשאין (ספרי ראה יב יז):

ויאמר לדוד. מי שאמר:

העורים והפסחים. הם עבודת כוכבים שלהם:

ז׳ וַיִּלְכֹּד דָּוִד אֶת מְצֻדַת צִיּוֹן הִיא עִיר דָּוִד:

ח׳ וַיֹּאמֶר דָּוִד בַּיּוֹם הַהוּא כָּל־מַכֶּה יְבוּסִי וְיַגַּע בַּצִּנּוֹר וְאֶת־הַפִּסְחִים וְאֶת־הָעִוְרִים (שנואי) [שִׂנְאוּאֵי] נֶפֶשׁ דָּוִד עַל־כֵּן יֹאמְרוּ עִוֵּר וּפִסֵּחַ לֹא יָבֹא אֶל־הַבָּיִת:

כל מכה יבוסי ויגע בצנור. (תרגום:) כל דיקטל יבוסאה וישרי למכבש כרכא:

ואת הפסחים. ויכה גם את הפסחים ואת העורים שנואי נפש דוד:

על כן יאמרו. על אשר אומרים: **עור ופסח.** בעוד שהעור והפסח יהיה בכאן:

לא יבא וגו׳. יבא דוד הנה הרי זה מקרא קצר, שאמר כל מכה יבוסי ויגע בצנור, ולא פירש מה יעשה לו, ובדברי הימים (א יא ו) פירש: כל מכה יבוסי בראשונה יהיה לראש ולשר ; ודומה לזה (בראשית ד טו): לכן כל הורג קין, ולא פירש מה יעשה לו, אבל מעצמו הוא נשמע לשון גערה ונזיפה:

ויגע בצנור. לשון גובה המגדל, כי שם היו נתונים הצלמים שלהם, ובימי דוד כבר עברו הדורות שהוזכרו בשבועה:

ט׳ וַיֵּשֶׁב דָּוִד בַּמְּצֻדָה וַיִּקְרָא־לָהּ עִיר דָּוִד וַיִּבֶן דָּוִד סָבִיב מִן־הַמִּלּוֹא וָבָיְתָה:

מן המלוא וביתה. היקף חומה נמוכה, וממלאין אותה עפר, וגובה התל באמצע, ומשפע והולך לכל רוח, הוא קרוי מלוא, ועליו בנה דוד בתים, ואותו המלוא היה סביב למצודה:

י וַיֵּלֶךְ דָּוִד הָלוֹךְ וְגָדוֹל וַיהוָה אֱלֹהֵי צְבָאוֹת עִמּוֹ: {פ}

יא וַיִּשְׁלַח חִירָם מֶלֶךְ־צֹר מַלְאָכִים אֶל־דָּוִד וַעֲצֵי אֲרָזִים וְחָרְשֵׁי עֵץ וְחָרְשֵׁי אֶבֶן קִיר וַיִּבְנוּ־בַיִת לְדָוִד:

יב וַיֵּדַע דָּוִד כִּי־הֱכִינוֹ יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וְכִי נִשֵּׂא מַמְלַכְתּוֹ בַּעֲבוּר עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: {ס}

וידע דוד. בראותו כל מעשיו מצליחין, ומלכי הגוים שולחין לו מנחה:

יג וַיִּקַּח דָּוִד עוֹד פִּלַגְשִׁים וְנָשִׁים מִירוּשָׁלַם אַחֲרֵי בֹאוֹ מֵחֶבְרוֹן וַיִּוָּלְדוּ עוֹד לְדָוִד בָּנִים וּבָנוֹת:

יד וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הַיִּלּוֹדִים לוֹ בִּירוּשָׁלָם שַׁמּוּעַ וְשׁוֹבָב וְנָתָן וּשְׁלֹמֹה:

טו וְיִבְחָר וֶאֱלִישׁוּעַ וְנֶפֶג וְיָפִיעַ:

טז וֶאֱלִישָׁמָע וְאֶלְיָדָע וֶאֱלִיפָלֶט: {פ}

יז וַיִּשְׁמְעוּ פְלִשְׁתִּים כִּי־מָשְׁחוּ אֶת־דָּוִד לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ כָל־פְּלִשְׁתִּים לְבַקֵּשׁ אֶת־דָּוִד וַיִּשְׁמַע דָּוִד וַיֵּרֶד אֶל־הַמְּצוּדָה:

יח וּפְלִשְׁתִּים בָּאוּ וַיִּנָּטְשׁוּ בְּעֵמֶק רְפָאִים:

וינטשו. ויתפשטו:

יט וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּיהוָה לֵאמֹר הַאֶעֱלֶה אֶל־פְּלִשְׁתִּים הֲתִתְּנֵם בְּיָדִי {פ}
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד עֲלֵה כִּי־נָתֹן אֶתֵּן אֶת־הַפְּלִשְׁתִּים בְּיָדֶךָ:

כ וַיָּבֹא דָוִד בְּבַעַל־פְּרָצִים וַיַּכֵּם שָׁם דָּוִד וַיֹּאמֶר פָּרַץ יְהוָה אֶת־אֹיְבַי לְפָנַי כְּפֶרֶץ מָיִם עַל־כֵּן קָרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא בַּעַל פְּרָצִים:

בבעל פרצים. מישור פרצים:

כפרץ מים. כמים הפורצים גדודי השפה:

כא וַיַּעַזְבוּ שָׁם אֶת־עֲצַבֵּיהֶם וַיִּשָּׂאֵם דָּוִד וַאֲנָשָׁיו: {פ}

וישאם דוד. (תרגום:) ואוקידינון דוד וגברוהי:

כב וַיֹּסִפוּ עוֹד פְּלִשְׁתִּים לַעֲלוֹת וַיִּנָּטְשׁוּ בְּעֵמֶק רְפָאִים:

בעמק רפאים. אצל ירושלים היא, בספר יהושע (טו ח):

כג וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּיהוָה וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲלֶה הָסֵב אֶל־אַחֲרֵיהֶם וּבָאתָ לָהֶם מִמּוּל בְּכָאִים:

ממול בכאים. (תרגום:) מקביל אילניא:

כד וְיִהִי (בשמעך) [כְּשָׁמְעֲךָ] אֶת־קוֹל צְעָדָה בְּרָאשֵׁי הַבְּכָאִים אָז תֵּחָרֵץ כִּי אָז יָצָא יְהוָה לְפָנֶיךָ לְהַכּוֹת בְּמַחֲנֵה פְלִשְׁתִּים:

את קול צעדה בראשי הבכאים. הם מלאכים הצועדים בראשי האילנות, אשר אני שולח לעזרתך:

אז תחרץ. תרים קול מלחמה ואבחת חרב, גלפי״ד בלע״ז, וכן (שמות יא ז): לא יחרץ כלב לשונו:

כה וַיַּעַשׂ דָּוִד כֵּן כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ יְהוָה וַיַּךְ אֶת־פְּלִשְׁתִּים מִגֶּבַע עַד־בֹּאֲךָ גָזֶר: {פ}

פרק ו׳

א׳ **וַיֹּסֶף עוֹד דָּוִד אֶת־כָּל־בָּחוּר בְּיִשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אָלֶף׃**

ויוסף עוד דוד. לאסוף׃

את כל בחור בישראל שלשים אלף. לפי שנאספו עליו כשהמליכוהו בחברון, וזו היתה אסיפה שניה, לכך נאמר ויוסף עוד׃

ב׳ **וַיָּקָם | וַיֵּלֶךְ דָּוִד וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מִבַּעֲלֵי יְהוּדָה לְהַעֲלוֹת מִשָּׁם אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־נִקְרָא שֵׁם שֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת יֹשֵׁב הַכְּרֻבִים עָלָיו׃**

מבעלי יהודה. היא קרית יערים ; כמו שנאמר ביהושע (טו ט)׃ ותאר הגבול ועלה בעלה היא קרית יערים, וכן בדברי הימים (יג ו)׃ ויעל דוד וכל ישראל בעלתה היא קרית יערים. ו׳בעל׳ לשון ׳מישור׳׃

ויקם וילך דוד וגו׳ מבעלי יהודה. שנאספו שם להעלות משם את הארון וגו׳׃

אשר נקרא שם שם. אשר נקרא לו לארון שם, ומהו השם, שהיה שם ה׳ צבאות עליו׃

ג׳ **וַיַּרְכִּבוּ אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֶל־עֲגָלָה חֲדָשָׁה וַיִּשָּׂאֻהוּ מִבֵּית אֲבִינָדָב אֲשֶׁר בַּגִּבְעָה וְעֻזָּא וְאַחְיוֹ בְּנֵי אֲבִינָדָב נַהֲגִים אֶת־הָעֲגָלָה חֲדָשָׁה׃**

אל עגלה חדשה. טעה בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו, כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו (במדבר ז ט), ולפי שאמר (תהלים קיט נד)׃ זמירות היו לי חקיך בבית מגורי, נענש לבא לידי כך, ומת עוזא על ידו, לפיכך כשהביאו מבית עובד, הביאו בכתף, שנאמר (בדברי הימים א טו יב יג)׃ ויאמר להם אתם ראשי האבות ללוים התקדשו אתם ואחיכם והעליתם את ארון וגו׳. כי למבראשונה לא אתם פרץ ה׳ אלהינו בנו כי לא דרשנוהו כמשפט׃

ד׳ **וַיִּשָּׂאֻהוּ מִבֵּית אֲבִינָדָב אֲשֶׁר בַּגִּבְעָה עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וְאַחְיוֹ הֹלֵךְ לִפְנֵי הָאָרוֹן׃**

עם ארון האלהים. הרי זה מקרא קצר, והם באים עם ארון האלהים׃

ה׳ **וְדָוִד | וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל מְשַׂחֲקִים לִפְנֵי יְהוָה בְּכָל עֲצֵי בְרוֹשִׁים וּבְכִנֹּרוֹת וּבִנְבָלִים וּבְתֻפִּים וּבִמְנַעֲנָעִים וּבְצֶלְצֵלִים׃**

בבל עצי ברושים. שמתקנים מהם כלי זמר׃

ו׳ **וַיָּבֹאוּ עַד־גֹּרֶן נָכוֹן וַיִּשְׁלַח עֻזָּה אֶל־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיַּאחֶז בּוֹ כִּי שָׂמְטוּ הַבָּקָר׃**

כי שמטו הבקר. כי שמטוהו הבקר ונענעוהו, וכן תרגם יונתן׃ ארי מרגוהי תוריא ; כמו שמתרגם (דברים יט ה)׃ ונדחה ידו בגרזן, ותתמריג ידיה בפרזלא׃

ז׳ **וַיִּחַר־אַף יְהוָה בְּעֻזָּה וַיַּכֵּהוּ שָׁם הָאֱלֹהִים עַל־הַשַּׁל וַיָּמָת שָׁם עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים׃**

על השל. על השגגה, שהיה לו לדרוש קל וחומר, נושאיו נשא בירדן, הוא עצמו לא כל שכן׃

ח׳ **וַיִּחַר לְדָוִד עַל אֲשֶׁר פָּרַץ יְהוָה פֶּרֶץ בְּעֻזָּה וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם הַהוּא פֶּרֶץ עֻזָּה עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃**

ט׳ **וַיִּרָא דָוִד אֶת־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמֶר אֵיךְ יָבוֹא אֵלַי אֲרוֹן יְהוָה׃**

י׳ **וְלֹא־אָבָה דָוִד לְהָסִיר אֵלָיו אֶת־אֲרוֹן יְהוָה עַל־עִיר דָּוִד וַיַּטֵּהוּ דָוִד בֵּית עֹבֵד־אֱדֹם הַגִּתִּי׃**

עובד אדום. לוי היה, כמו שכתוב בדברי הימים (א טו יח), ומן השוערים היה (שם)׃

י״א **וַיֵּשֶׁב אֲרוֹן יְהוָה בֵּית עֹבֵד אֱדֹם הַגִּתִּי שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וַיְבָרֶךְ יְהוָה אֶת־עֹבֵד אֱדֹם וְאֶת־כָּל־בֵּיתוֹ׃**

ויברך ה׳ וגו׳. אשתו ושמונה כלותיה ילדו ששה בנים בכרס אחד, שנאמר (דברי הימים-א כו ו ח)׃ ופעלתי השמיני ; ששים ושנים לעובד אדום׃

י״ב וַיֵּלֶךְ לַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֹּאמֶר בָּרֵךְ יְהוָה אֶת־בֵּית עַבְדְּךָ אֲדֹנִי וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ בַּעֲבוּר אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיֵּלֶךְ דָּוִד וַיַּעַל אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים מִבֵּית עֹבֵד אֱדֹם עִיר דָּוִד בְּשִׂמְחָה׃

י״ג וַיְהִי כִּי צָעֲדוּ נֹשְׂאֵי אֲרוֹן־יְהוָה שִׁשָּׁה צְעָדִים וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא׃

י״ד וְדָוִד מְכַרְכֵּר בְּכָל־עֹז לִפְנֵי יְהוָה וְדָוִד חָגוּר אֵפוֹד בָּד׃

מכרכר. מרקד׃

אפוד בד. מעיל בוץ, פורציינ״ט בלע״ז, ויונתן תרגם: כרדוט ; וכן תרגם יונתן ׳מעילים׳ דתמר אחות אבשלום (לקמן יג יח), כרדוטין׃

ט״ו וְדָוִד וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל מַעֲלִים אֶת־אֲרוֹן יְהוָה בִּתְרוּעָה וּבְקוֹל שׁוֹפָר׃

ט״ז וְהָיָה אֲרוֹן יְהוָה בָּא עִיר דָּוִד וּמִיכַל בַּת־שָׁאוּל נִשְׁקְפָה | בְּעַד הַחַלּוֹן וַתֵּרֶא אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּוִד מְפַזֵּז וּמְכַרְכֵּר לִפְנֵי יְהוָה וַתְּבֶז לוֹ בְּלִבָּהּ׃

י״ז וַיָּבִאוּ אֶת־אֲרוֹן יְהוָה וַיַּצִּגוּ אֹתוֹ בִּמְקוֹמוֹ בְּתוֹךְ הָאֹהֶל אֲשֶׁר נָטָה־לוֹ דָּוִד וַיַּעַל דָּוִד עֹלוֹת לִפְנֵי יְהוָה וּשְׁלָמִים׃

י״ח וַיְכַל דָּוִד מֵהַעֲלוֹת הָעוֹלָה וְהַשְּׁלָמִים וַיְבָרֶךְ אֶת־הָעָם בְּשֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת׃

י״ט וַיְחַלֵּק לְכָל־הָעָם לְכָל־הֲמוֹן יִשְׂרָאֵל לְמֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה לְאִישׁ חַלַּת לֶחֶם אַחַת וְאִשְׁפָּר אֶחָד וַאֲשִׁישָׁה אֶחָת וַיֵּלֶךְ כָּל־הָעָם אִישׁ לְבֵיתוֹ׃

ואשפר. אחד משמשה בפר (פסחים לו ב)׃

אשישה אחת. גרבא דחמרא (שם)׃

כ׳ וַיָּשָׁב דָּוִד לְבָרֵךְ אֶת־בֵּיתוֹ {ס} וַתֵּצֵא מִיכַל בַּת־שָׁאוּל לִקְרַאת דָּוִד וַתֹּאמֶר מַה־נִּכְבַּד הַיּוֹם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נִגְלָה הַיּוֹם לְעֵינֵי אַמְהוֹת עֲבָדָיו כְּהִגָּלוֹת נִגְלוֹת אַחַד הָרֵקִים׃

אחד הרקים. (תרגום:) חד מן סריקיא (לשון תרגום יונתן)׃

כ״א וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־מִיכַל לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בָּחַר־בִּי מֵאָבִיךְ וּמִכָּל־בֵּיתוֹ לְצַוֹּת אֹתִי נָגִיד עַל־עַם יְהוָה עַל־יִשְׂרָאֵל וְשִׂחַקְתִּי לִפְנֵי יְהוָה׃

כ״ב וּנְקַלֹּתִי עוֹד מִזֹּאת וְהָיִיתִי שָׁפָל בְּעֵינָי וְעִם־הָאֲמָהוֹת אֲשֶׁר אָמַרְתְּ עִמָּם אִכָּבֵדָה׃

ונקלותי עוד. לפניו, יותר מזאת שהקילותי בעצמי עתה׃

עמם אכבדה. אינם מבזין אותי, אלא חשוב אני בעיניהם על זאת׃

כ״ג וּלְמִיכַל בַּת־שָׁאוּל לֹא־הָיָה לָהּ יֶלֶד עַד יוֹם מוֹתָהּ׃ {פ}

לא היה לה ילד. מאותו היום והלאה׃

פרק ז׳

א׳ וַיְהִי כִּי־יָשַׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ וַיהוָה הֵנִיחַ־לוֹ מִסָּבִיב מִכָּל־אֹיְבָיו׃

וה׳ הניח לו. אמר, הרי נתקיים (דברים יב י): והניח לכם מכל אויביכם וגו׳, מה כתיב אחריו, והיה המקום אשר יבחר וגו׳, מעתה עלינו לבנות בית הבחירה׃

ב׳ וַיֹּ֣אמֶר הַמֶּ֡לֶךְ אֶל־נָתָן֩ הַנָּבִ֨יא רְאֵה־נָ֜א אָנֹכִ֣י יוֹשֵׁ֗ב בְּבֵית֙ אֲרָזִ֔ים וַאֲרוֹן֙ הָאֱלֹהִ֔ים יֹשֵׁ֖ב בְּתוֹךְ־הַיְרִיעָֽה׃

ג׳ וַיֹּ֣אמֶר נָתָ֔ן אֶל־הַמֶּ֖לֶךְ כֹּ֣ל אֲשֶׁר־בִּלְבָבְךָ֣ לֵ֔ךְ עֲשֵׂ֖ה כִּ֣י יְהוָ֑ה עִמָּֽךְ׃

ד׳ וַיְהִי֙ בַּלַּ֣יְלָה הַה֔וּא {ס} וַיְהִי֙ דְּבַר־יְהוָ֔ה אֶל־נָתָ֖ן לֵאמֹֽר׃

ויהי בלילה ההוא. אמר רבי חנינא בר פפא: אמר לו הקב״ה לנתן, האדם הזה שאני משלחך אצלו, מהיר הוא, שמא ישכור פועלים ונמצאתי מפסידו, מהר ואמור לו, לא אתה תבנה הבית. רבי סימון אומר: האדם הזה שאני משלחך אצלו, נדרן הוא, כענין שנאמר (תהלים קלב ב ג): אשר נשבע לה׳ נדר לאביר יעקב אם אבא באהל ביתי, שמא יאמר איני אוכל ואיני שותה עד שאעשה כך, ונמצאתי מפסידו (ילקוט שמעוני רמז קמג):

ה׳ לֵ֚ךְ וְאָמַרְתָּ֣ אֶל־עַבְדִּ֔י אֶל־דָּוִ֖ד {ס} כֹּ֣ה אָמַ֣ר יְהוָ֗ה הַאַתָּ֤ה תִבְנֶה־לִּי֙ בַּ֔יִת לְשִׁבְתִּֽי׃

ו׳ כִּ֣י לֹ֤א יָשַׁ֙בְתִּי֙ בְּבַ֣יִת לְמִיּ֣וֹם הַעֲלֹתִ֔י אֶת־בְּנֵ֥י יִשְׂרָאֵ֖ל מִמִּצְרַ֣יִם וְעַד־הַיּ֣וֹם הַזֶּ֑ה וָאֶהְיֶ֥ה מִתְהַלֵּ֖ךְ בְּאֹ֥הֶל וּבְמִשְׁכָּֽן׃

באהל ובמשכן. משכן שילה לא היתה בו תקרה, אלא בית של אבנים מלמטן, ויריעות מלמעלן:

ז׳ בְּכֹ֣ל אֲשֶׁר־הִתְהַלַּ֗כְתִּי בְּכָל־בְּנֵ֤י יִשְׂרָאֵל֙ הֲדָבָ֣ר דִּבַּ֔רְתִּי אֶת־אַחַ֖ד שִׁבְטֵ֣י יִשְׂרָאֵ֑ל אֲשֶׁ֤ר צִוִּ֙יתִי֙ לִרְעוֹת֙ אֶת־עַמִּ֣י אֶת־יִשְׂרָאֵ֔ל לֵאמֹ֖ר לָמָ֣ה לֹא־בְנִיתֶ֥ם לִ֛י בֵּ֥ית אֲרָזִֽים׃

הדבר דברתי. לשון תמיה הוא, לכך הוא נקוד ה״א חטף פת״ח, והדל״ת רפי:

ח׳ וְעַתָּ֣ה כֹּֽה־תֹאמַ֗ר לְעַבְדִּ֙י לְדָוִ֔ד כֹּ֥ה אָמַ֖ר יְהוָ֣ה צְבָא֑וֹת אֲנִ֤י לְקַחְתִּיךָ֙ מִן־הַנָּוֶ֔ה מֵאַחַ֖ר הַצֹּ֑אן לִהְיוֹת֙ נָגִ֣יד עַל־עַמִּ֔י עַל־יִשְׂרָאֵֽל׃

מן הנוה. דיר הרועים, כמו (צפניה ב ו): נות כרות רועים:

ט׳ וָאֶהְיֶ֤ה עִמְּךָ֙ בְּכֹ֣ל אֲשֶׁ֣ר הָלַ֔כְתָּ וָאַכְרִ֥תָה אֶת־כָּל־אֹיְבֶ֖יךָ מִפָּנֶ֑יךָ וְעָשִׂ֤תִי לְךָ֙ שֵׁ֣ם גָּד֔וֹל כְּשֵׁ֖ם הַגְּדֹלִ֥ים אֲשֶׁר־בָּאָֽרֶץ׃

כשם הגדולים. זהו שאומרים מגן דוד:

ואכריתה את כל איביך. ולכך עלה על לבך לבנות הבית, כמה שכתוב בתורה:

י׳ וְשַׂמְתִּ֤י מָקוֹם֙ לְעַמִּ֣י לְיִשְׂרָאֵ֔ל וּנְטַעְתִּ֖יו וְשָׁכַ֣ן תַּחְתָּ֑יו וְלֹ֥א יִרְגַּ֛ז עוֹד֩ וְלֹא־יֹסִ֨יפוּ בְנֵי־עַוְלָ֜ה לְעַנּוֹתוֹ֙ כַּאֲשֶׁ֣ר בָּרִאשׁוֹנָֽה׃

ושמתי מקום. עוד אני חפץ להשקיט, שיהא שקט ושליו את עמי בימי בנך:

י״א וּלְמִן־הַיּ֗וֹם אֲשֶׁ֤ר צִוִּ֙יתִי֙ שֹׁפְטִ֔ים עַל־עַמִּ֖י יִשְׂרָאֵ֑ל וַהֲנִיחֹתִ֤י לְךָ֙ מִכָּל־אֹיְבֶ֔יךָ וְהִגִּ֥יד לְךָ֖ יְהוָ֑ה כִּי־בַ֥יִת יַעֲשֶׂה־לְּךָ֖ יְהוָֽה׃

ולמן היום אשר צויתי. מחובר על העליון, ולא יוסיפו לענותו כאשר בראשונה קודם השופטים, וכאשר עשו מימי השופטים עד כאן:

והניחותי לך. יותר ויותר, עד שתנוח מכל אויביך:

והגיד לך ה׳. היום על ידי, כי בית יעשה לך להושיב בנך על כסאך, ויתקיים לך בית המלכות, והוא יבנה הבית:

י״ב כִּ֣י | יִמְלְא֣וּ יָמֶ֔יךָ וְשָׁכַבְתָּ֖ אֶת־אֲבֹתֶ֑יךָ וַהֲקִימֹתִ֤י אֶת־זַרְעֲךָ֙ אַחֲרֶ֔יךָ אֲשֶׁ֥ר יֵצֵ֖א מִמֵּעֶ֑יךָ וַהֲכִינֹתִ֖י אֶת־מַמְלַכְתּֽוֹ׃

י״ג הוּא֙ יִבְנֶ֣ה־בַּ֔יִת לִשְׁמִ֑י וְכֹנַנְתִּ֗י אֶת־כִּסֵּא֙ מַמְלַכְתּ֔וֹ עַד־עוֹלָֽם׃

י״ד אֲנִ֥י אֶהְיֶה־לּ֖וֹ לְאָ֑ב וְה֣וּא יִהְיֶה־לִּ֔י לְבֵ֗ן אֲשֶׁ֤ר בְּהַעֲוֹתוֹ֙ וְהֹכַחְתִּיו֙ בְּשֵׁ֣בֶט אֲנָשִׁ֔ים וּבִנְגָעֵ֖י בְּנֵ֥י אָדָֽם׃

בשבט אנשים. זה הדד ורזון בן אלידע:

ונגעי בני אדם. זה אשמדאי, שדחהו ממלכותו, והשדים בני אדם הראשון הם, שכל מאה ושלשים שנה שפירש אדם מאשתו במות הבל, היו הרוחות מתייחמות ויולדות הימנו (ילקוט שמעוני רמז קמו):

ט״ו וְחַסְדִּ֖י לֹא־יָס֣וּר מִמֶּ֑נּוּ כַּאֲשֶׁ֤ר הֲסִרֹתִי֙ מֵעִ֣ם שָׁא֔וּל אֲשֶׁ֥ר הֲסִרֹתִ֖י מִלְּפָנֶֽיךָ׃

ט״ז וְנֶאְמַן בֵּיתְךָ וּמַמְלַכְתְּךָ עַד־עוֹלָם לְפָנֶיךָ כִּסְאֲךָ יִהְיֶה נָכוֹן עַד־עוֹלָם׃

י״ז כְּכֹל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וּכְכֹל הַחִזָּיוֹן הַזֶּה כֵּן דִּבֶּר נָתָן אֶל־דָּוִד׃ {פ}

י״ח וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֵּשֶׁב לִפְנֵי יְהוָה וַיֹּאמֶר מִי אָנֹכִי אֲדֹנָי יֱהוִה וּמִי בֵיתִי כִּי הֲבִאתָנִי עַד־הֵלֹם׃

> **וישב לפני ה׳.** לפני הארון׃
>
> **עד הלם.** שהמלכתני׃

י״ט וַתְּקַטֹּן עוֹד זֹאת בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יֱהוִה וַתְּדַבֵּר גַּם אֶל־בֵּית עַבְדְּךָ לְמֵרָחוֹק וְזֹאת תּוֹרַת הָאָדָם אֲדֹנָי יֱהוִה׃

> **גם אל בית עבדך.** להמליך את בני אחרי׃
>
> **וזאת תורת האדם.** בתמיה, ראוי להתבשר כן לבשר ודם דבר אחר׃ עשית לי כמו שעשית לאדם הראשון, שהראית לו דורות העתידים לצאת ממנו׃

כ׳ וּמַה־יּוֹסִיף דָּוִד עוֹד לְדַבֵּר אֵלֶיךָ וְאַתָּה יָדַעְתָּ אֶת־עַבְדְּךָ אֲדֹנָי יֱהוִה׃

> **ומה יוסיף דוד עוד לדבר אליך.** מה אשאל עוד׃
>
> **אתה ידעת את עבדך.** נתת לי כל צרכי, כמו (משלי יב י)׃ יודע צדיק נפש בהמתו׃

כ״א בַּעֲבוּר דְּבָרְךָ וּכְלִבְּךָ עָשִׂיתָ אֵת כָּל־הַגְּדוּלָּה הַזֹּאת לְהוֹדִיעַ אֶת־עַבְדֶּךָ׃

> **בעבור דברך.** להקים מה שאמרת לשמואל, להמליכני׃
>
> **וכלבך.** רצונך הוא, ולא שאני כדאי׃
>
> **להודיע את עבדך.** הבשורה שבשרתני׃

כ״ב עַל־כֵּן גָּדַלְתָּ יְהוָה אֱלֹהִים כִּי־אֵין כָּמוֹךָ וְאֵין אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ בְּכֹל אֲשֶׁר־שָׁמַעְנוּ בְאָזְנֵינוּ׃

כ״ג וּמִי כְעַמְּךָ כְּיִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ אֲשֶׁר הָלְכוּ־אֱלֹהִים לִפְדּוֹת־לוֹ לְעָם וְלָשׂוּם לוֹ שֵׁם וְלַעֲשׂוֹת לָכֶם הַגְּדוּלָּה וְנֹרָאוֹת לְאַרְצֶךָ מִפְּנֵי עַמְּךָ אֲשֶׁר פָּדִיתָ לְךָ מִמִּצְרַיִם גּוֹיִם וֵאלֹהָיו׃

> **אשר הלכו אלהים.** משה ואהרן, שנאמר (שמות ז א)׃ נתתיך אלהים לפרעה ; וכן תרגם יונתן׃ דאזלו שלוחין מן קדם ה׳׃
>
> **לפדות לו לעם.** כך אמרו השלוחים לישראל׃ הקב״ה שלחנו לפדות לו לעם, ולשום לו שם, ולעשות לכם הגדולה׃
>
> **ונוראות.** עשית לארצך לאחר שיצאו משם, ומה הם הנוראות, ׳מפני עמך׳, לגרש עמים ואלהיהם, ומקרא זה חסר ׳לגרש׳, ובדברי הימים (א יז כא) פירשו׃ לגרש מפני עמך אשר פדית ממצרים גוים ואלהיו, ואינו חסרון, כי ממשמע שנאמר מפני עמך גוים, אנו שומעין לשון טרודין וגירושין׃

כ״ד וַתְּכוֹנֵן לְךָ אֶת־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל ׀ לְךָ לְעָם עַד־עוֹלָם וְאַתָּה יְהוָה הָיִיתָ לָהֶם לֵאלֹהִים׃ {ס}

כ״ה וְעַתָּה יְהוָה אֱלֹהִים הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ עַל־עַבְדְּךָ וְעַל־בֵּיתוֹ הָקֵם עַד־עוֹלָם וַעֲשֵׂה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ׃

כ״ו וְיִגְדַּל שִׁמְךָ עַד־עוֹלָם לֵאמֹר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהִים עַל־יִשְׂרָאֵל וּבֵית עַבְדְּךָ דָּוִד יְהִיָה נָכוֹן לְפָנֶיךָ׃

כ״ז כִּי־אַתָּה יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל גָּלִיתָה אֶת־אֹזֶן עַבְדְּךָ לֵאמֹר בַּיִת אִבְנֶה־לָּךְ עַל־כֵּן מָצָא עַבְדְּךָ אֶת־לִבּוֹ לְהִתְפַּלֵּל אֵלֶיךָ אֶת־הַתְּפִלָּה הַזֹּאת׃

כ״ח וְעַתָּה ׀ אֲדֹנָי יֱהוִה אַתָּה־הוּא הָאֱלֹהִים וּדְבָרֶיךָ יִהְיוּ אֱמֶת וַתְּדַבֵּר אֶל־עַבְדְּךָ אֶת־הַטּוֹבָה הַזֹּאת׃

> **אתה הוא האלהים.** שליט, ויש בידך יכולת לקיים׃

כ״ט וְעַתָּה הוֹאַל֙ וּבָרֵ֣ךְ אֶת־בֵּ֣ית עַבְדְּךָ֔ לִהְיוֹת֙ לְעוֹלָ֔ם לְפָנֶ֖יךָ כִּֽי־אַתָּ֣ה אֲדֹנָ֔י יְהוִ֖ה דִּבַּ֑רְתָּ וּמִבִּרְכָתְךָ֥ יְבֹרַ֖ךְ בֵּ֥ית עַבְדְּךָ֖ לְעוֹלָֽם׃ {פ}

הואל. רצה:

פרק ח׳

א׳ וַיְהִי֙ אַחֲרֵי־כֵ֔ן וַיַּ֖ךְ דָּוִ֑ד אֶת־פְּלִשְׁתִּ֣ים וַיַּכְנִיעֵ֔ם וַיִּקַּ֥ח דָּוִ֖ד אֶת־מֶ֥תֶג הָאַמָּ֖ה מִיַּ֥ד פְּלִשְׁתִּֽים׃

מתג האמה. ובדברי הימים (א יח א) כתיב: ויקח דוד את גת מיד פלשתים, והיא נקראת מתג האמה, על שם שהוא מקל רודה בכל הפלשתים, מטרפולין של מלכים, שלא מצינו בכל סרני פלשתים בעזה ובאשדוד ובעקרון ובאשקלון שם מלכות, אלא בגת מצינו, (שמואל-א כא יא): אכיש מלך גת:

מתג. אגויילו״ן בלע״ז:

האמה. הוא המרדע של עץ:

ב׳ וַיַּ֣ךְ אֶת־מוֹאָ֔ב וַיְמַדְּדֵ֖ם בַּחֶ֑בֶל הַשְׁכֵּ֤ב אוֹתָם֙ אַ֣רְצָה וַיְמַדֵּ֞ד שְׁנֵ֤י חֲבָלִים֙ לְהָמִ֔ית וּמְלֹ֥א הַחֶ֖בֶל לְהַחֲיֹ֑ות וַתְּהִ֤י מוֹאָב֙ לְדָוִ֣ד לַעֲבָדִ֔ים נֹשְׂאֵ֖י מִנְחָֽה׃

וימדד שני חבלים להמית. לפי שהרגו את אביו ואת אמו ואחיו, שנאמר (שמואל-א כב ד): וינחם את פני מלך מואב, ולא מצינו שיצאו משם:

ג׳ וַיַּ֣ךְ דָּוִד֮ אֶת־הֲדַדְעֶ֣זֶר בֶּן־רְחֹב֒ מֶ֣לֶךְ צוֹבָ֔ה בְּלֶכְתּ֖וֹ לְהָשִׁ֣יב יָדֹ֑ו (בנהר) [בְּנָהַר־פְּרָֽת]׃

בלכתו. כשהלך הדדעזר:

להשיב ידו. כתרגומו: לאשנאה תחומיה, שכבש מן הארץ חוץ לגבול ארצו, והרחיב את גבולו:

ד׳ וַיִּלְכֹּ֣ד דָּוִד֮ מִמֶּ֣נּוּ אֶ֣לֶף וּשְׁבַע־מֵאוֹת֒ פָּרָשִׁ֔ים וְעֶשְׂרִ֥ים אֶ֖לֶף אִ֣ישׁ רַגְלִ֑י וַיְעַקֵּר֙ דָּוִ֔ד אֶת־כָּל־הָרֶ֖כֶב וַיּוֹתֵ֣ר מִמֶּ֔נּוּ מֵאָ֥ה רָֽכֶב׃

ויעקר דוד את כל הרכב. משום (דברים יז טז): לא ירבה לו סוסים:

ויותר ממנו מאה רכב. שהיו צריכין לו לכדי מרכבתו, והרכב ארבעה סוסים, כמו שנאמר (דברי הימים-ב א יז): מרכבה בשש מאות כסף וסוס בחמשים ומאה, כאן למדנו שהרכב ארבעה סוסים:

ה׳ וַתָּבֹ֣א אֲרָ֗ם דַּמֶּ֙שֶׂק֙ לַעְזֹ֣ר לַהֲדַדְעֶ֔זֶר מֶ֖לֶךְ צוֹבָ֑ה וַיַּ֤ךְ דָּוִד֙ בַּאֲרָ֔ם עֶשְׂרִ֥ים וּשְׁנַ֖יִם אֶ֥לֶף אִֽישׁ׃

ו׳ וַיָּ֣שֶׂם דָּוִ֔ד נְצִבִ֖ים בַּאֲרָ֣ם דַּמֶּ֑שֶׂק וַתְּהִ֤י אֲרָם֙ לְדָוִ֣ד לַעֲבָדִ֔ים נֹשְׂאֵ֖י מִנְחָ֑ה וַיֹּ֤שַׁע יְהוָה֙ אֶת־דָּוִ֔ד בְּכֹ֖ל אֲשֶׁ֥ר הָלָֽךְ׃

ז׳ וַיִּקַּ֣ח דָּוִ֔ד אֶת שִׁלְטֵ֥י הַזָּהָ֖ב אֲשֶׁ֣ר הָי֑וּ אֶל עַבְדֵ֣י הֲדַדְעֶ֔זֶר וַיְבִיאֵ֖ם יְרוּשָָלִָֽם׃

שלטי הזהב. הם אשפתות שנותנים בהם החצים, כמה דאת אמר (ירמיהו נא יא): הברו החצים מלאו השלטים. כל הפרשיות הללו סמכן אצל פרשה של בית המקדש, לפי שמכל המלחמות הללו, קיבץ הקדשות לצרכי הבית:

ח׳ וּמִבְּטָ֣ח וּמִבֵּר֔וֹתַי עָרֵ֖י הֲדַדְעֶ֑זֶר לָקַ֤ח הַמֶּ֙לֶךְ֙ דָּוִ֔ד נְחֹ֖שֶׁת הַרְבֵּ֥ה מְאֹֽד׃ {ס}

ט׳ וַיִּשְׁמַ֣ע תֹּ֔עִי מֶ֖לֶךְ חֲמָ֑ת כִּ֣י הִכָּ֔ה דָּוִ֕ד אֶת כָּל־תְּיִ֖ל הֲדַדְעָֽזֶר׃

י׳ וַיִּשְׁלַ֤ח תֹּ֙עִי֙ אֶת־יוֹרָ֣ם בְּנ֔וֹ אֶל־הַמֶּ֖לֶךְ דָּוִ֑ד לִשְׁאָל־ל֣וֹ לְשָׁל֔וֹם וּלְבָרְכֹ֕ו עַל אֲשֶׁ֥ר נִלְחַ֖ם בַּהֲדַדְעֶ֑זֶר וַיַּכֵּ֣הוּ כִּֽי־אִ֤ישׁ מִלְחֲמוֹת֙ תֹּ֣עִי הָיָ֔ה הֲדַדְעֶ֖זֶר וּבְיָדֹ֣ו הָיוּ֙ כְּלֵי־כֶ֔סֶף וּכְלֵי־זָהָ֖ב וּכְלֵ֥י נְחֹֽשֶׁת׃

י״א גַּם־אֹתָ֗ם הִקְדִּ֙ישׁ הַמֶּ֣לֶךְ דָּוִ֔ד לַיהוָ֖ה עִם־הַכֶּ֣סֶף וְהַזָּהָ֑ב אֲשֶׁ֥ר הִקְדִּ֖ישׁ מִכָּל־הַגּוֹיִ֥ם אֲשֶׁר־כִּבָּֽשׁ׃

י״ב מֵאֲרָם וּמִמּוֹאָב וּמִבְּנֵי עַמּוֹן וּמִפְּלִשְׁתִּים וּמֵעֲמָלֵק וּמִשְׁלַל הֲדַדְעֶזֶר בֶּן־רְחֹב מֶלֶךְ צוֹבָה׃

י״ג וַיַּעַשׂ דָּוִד שֵׁם בְּשָׁבוֹ מֵהַכּוֹתוֹ אֶת־אֲרָם בְּגֵיא־מֶלַח שְׁמוֹנָה עָשָׂר אָלֶף׃

ויעש דוד שם. שקבר את ההרוגים שהרג באדום, והוא שם טוב לישראל, שקוברין את אויביהם ; וכן הוא אומר במלחמת גוג ומגוג (יחזקאל לט יג): וקברו כל עם הארץ והיה להם לשם. ומנין שקברן דוד, שנאמר בספר מלכים (א יא טו): ויהי בהיות דוד את אדום בעלות יואב שר הצבא לקבר את החללים:

שמונה עשר אלף. ובספר תהלים (ס ב) הוא אומר: שנים עשר אלף, אמור מעתה, שתי מלחמות היו:

י״ד וַיָּשֶׂם בֶּאֱדוֹם נְצִבִים בְּכָל־אֱדוֹם שָׂם נְצִבִים וַיִּהְיוּ כָל־אֱדוֹם עֲבָדִים לְדָוִד וַיּוֹשַׁע יְהוָה אֶת־דָּוִד בְּכֹל אֲשֶׁר הָלָךְ׃

נציבים. פקידים לגבות מס:

ט״ו וַיִּמְלֹךְ דָּוִד עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיְהִי דָּוִד עֹשֶׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה לְכָל־עַמּוֹ׃

ויהי דוד עושה משפט וגו' ויואב על הצבא. דוד גרם ליואב להיות מצליח על הצבא, לפי שעשה משפט וצדקה, ויואב גרם לדוד לעשות משפט וצדקה, לפי שהוא דן, ויואב שוטר ורודה על ידו, ועוד, מתוך שיואב עסק במלחמות, לא היה דוד טרוד בהן, ולבו פתוח לשפוט צדק:

ט״ז וְיוֹאָב בֶּן־צְרוּיָה עַל־הַצָּבָא וִיהוֹשָׁפָט בֶּן־אֲחִילוּד מַזְכִּיר׃

מזכיר. מזכיר איזה דין בא לפניו ראשון, לפוסקו ראשון:

י״ז וְצָדוֹק בֶּן־אֲחִיטוּב וַאֲחִימֶלֶךְ בֶּן־אֶבְיָתָר כֹּהֲנִים וּשְׂרָיָה סוֹפֵר׃

י״ח וּבְנָיָהוּ בֶּן־יְהוֹיָדָע וְהַכְּרֵתִי וְהַפְּלֵתִי וּבְנֵי דָוִד כֹּהֲנִים הָיוּ׃ {ס}

ובניהו בן יהוידע והכרתי והפלתי. תרגם יונתן: ובניהו בר יהוידע ממנא על קשתיא ועל קלעיא. ורבותינו אמרו (ברכות ד א) כרתי ופלתי, אורים ותומים:

כהנים היו. תרגם יונתן: רברבין הוו:

פרק ט׳

א׳ וַיֹּאמֶר דָּוִד הֲכִי יֶשׁ־עוֹד אֲשֶׁר נוֹתַר לְבֵית שָׁאוּל וְאֶעֱשֶׂה עִמּוֹ חֶסֶד בַּעֲבוּר יְהוֹנָתָן׃

ב׳ וּלְבֵית שָׁאוּל עֶבֶד וּשְׁמוֹ צִיבָא וַיִּקְרְאוּ־לוֹ אֶל־דָּוִד וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֵלָיו הַאַתָּה צִיבָא וַיֹּאמֶר עַבְדֶּךָּ׃

ג׳ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הַאֶפֶס עוֹד אִישׁ לְבֵית שָׁאוּל וְאֶעֱשֶׂה עִמּוֹ חֶסֶד אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר צִיבָא אֶל־הַמֶּלֶךְ עוֹד בֵּן לִיהוֹנָתָן נְכֵה רַגְלָיִם׃

ד׳ וַיֹּאמֶר־לוֹ הַמֶּלֶךְ אַיפֹה הוּא וַיֹּאמֶר צִיבָא אֶל־הַמֶּלֶךְ הִנֵּה־הוּא בֵּית מָכִיר בֶּן־עַמִּיאֵל בְּלוֹ דְבָר׃

ה׳ וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיִּקָּחֵהוּ מִבֵּית מָכִיר בֶּן־עַמִּיאֵל מִלּוֹ דְבָר׃

ו׳ וַיָּבֹא מְפִיבֹשֶׁת בֶּן־יְהוֹנָתָן בֶּן־שָׁאוּל אֶל־דָּוִד וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו וַיִּשְׁתָּחוּ וַיֹּאמֶר דָּוִד מְפִיבֹשֶׁת וַיֹּאמֶר הִנֵּה עַבְדֶּךָּ׃

ז׳ וַיֹּאמֶר לוֹ דָּוִד אַל־תִּירָא כִּי עָשֹׂה אֶעֱשֶׂה עִמְּךָ חֶסֶד בַּעֲבוּר יְהוֹנָתָן אָבִיךָ וַהֲשִׁבֹתִי לְךָ אֶת־כָּל־שְׂדֵה שָׁאוּל אָבִיךָ וְאַתָּה תֹּאכַל לֶחֶם עַל־שֻׁלְחָנִי תָּמִיד׃

ח׳ וַיִּשְׁתַּחוּ וַיֹּאמֶר מֶה עַבְדֶּךָ כִּי פָנִיתָ אֶל־הַכֶּלֶב הַמֵּת אֲשֶׁר כָּמוֹנִי׃

ט׳ וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ אֶל־צִיבָא נַעַר שָׁאוּל וַיֹּאמֶר אֵלָיו כֹּל אֲשֶׁר הָיָה לְשָׁאוּל וּלְכָל־בֵּיתוֹ נָתַתִּי לְבֶן־אֲדֹנֶיךָ׃

נתתי לבן אדניך. המלך רשאי להעביר נחלה, שנאמר במשפט המלוכה (שמואל-א ח יד): ואת שדותיכם ואת כרמיכם וגו׳ יקח ונתן לעבדיו׃

י׳ וְעָבַדְתָּ לּוֹ אֶת־הָאֲדָמָה אַתָּה וּבָנֶיךָ וַעֲבָדֶיךָ וְהֵבֵאתָ לְבֶן־אֲדֹנֶיךָ לֶחֶם וַאֲכָלוֹ וּמְפִיבֹשֶׁת בֶּן־אֲדֹנֶיךָ יֹאכַל תָּמִיד לֶחֶם עַל־שֻׁלְחָנִי וּלְצִיבָא חֲמִשָּׁה עָשָׂר בָּנִים וְעֶשְׂרִים עֲבָדִים׃

י״א וַיֹּאמֶר צִיבָא אֶל־הַמֶּלֶךְ כְּכֹל אֲשֶׁר יְצַוֶּה אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אֶת־עַבְדּוֹ כֵּן יַעֲשֶׂה עַבְדֶּךָ וּמְפִיבֹשֶׁת אֹכֵל־עַל־שֻׁלְחָנִי כְּאַחַד מִבְּנֵי הַמֶּלֶךְ׃

כן יעשה עבדך ומפיבשת אוכל על שלחני. ציבא אמר: כן יעשה עבדך, ודוד השיב: ומפיבושת אוכל על שלחני׃

י״ב וְלִמְפִיבֹשֶׁת בֵּן־קָטֹן וּשְׁמוֹ מִיכָא וְכֹל מוֹשַׁב בֵּית־צִיבָא עֲבָדִים לִמְפִיבֹשֶׁת׃

מושב בית ציבא. בניו ועבדיו׃

י״ג וּמְפִיבֹשֶׁת יֹשֵׁב בִּירוּשָׁלַם כִּי עַל־שֻׁלְחַן הַמֶּלֶךְ תָּמִיד הוּא אֹכֵל וְהוּא פִּסֵּחַ שְׁתֵּי רַגְלָיו׃ {פ}

פרק י׳

א׳ וַיְהִי אַחֲרֵי־כֵן וַיָּמָת מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן וַיִּמְלֹךְ חָנוּן בְּנוֹ תַּחְתָּיו׃

ב׳ וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶעֱשֶׂה־חֶסֶד | עִם־חָנוּן בֶּן־נָחָשׁ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה אָבִיו עִמָּדִי חֶסֶד וַיִּשְׁלַח דָּוִד לְנַחֲמוֹ בְּיַד־עֲבָדָיו אֶל־אָבִיו וַיָּבֹאוּ עַבְדֵי דָוִד אֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן׃

כאשר עשה אביו עמדי חסד. ומהו החסד, כשהיה דוד בורח מפני שאול, באו אליו אביו ואמו ואחיו (שמואל-א כב ד): וינחם את פני מלך מואב, ויאמר לו ישב נא אבי ואמי עמך, והרגם, חוץ מאחד מהם שברח ונמלט לארץ בני עמון אצל נחש, (במדרש רבי תנחומא בוירא אליו)׃

ג׳ וַיֹּאמְרוּ שָׂרֵי בְנֵי־עַמּוֹן אֶל־חָנוּן אֲדֹנֵיהֶם הֲמְכַבֵּד דָּוִד אֶת־אָבִיךָ בְּעֵינֶיךָ כִּי־שָׁלַח לְךָ מְנַחֲמִים הֲלוֹא בַּעֲבוּר חֲקֹר אֶת־הָעִיר וּלְרַגְּלָהּ וּלְהָפְכָהּ שָׁלַח דָּוִד אֶת־עֲבָדָיו אֵלֶיךָ׃

המכבד דוד את אביך בעיניך. הנראה בעיניך שדוד מכבד את אביך, הם מוזהרים לא תדרוש שלומם, והוא ידרוש שלומך׃

ד׳ וַיִּקַּח חָנוּן אֶת־עַבְדֵי דָוִד וַיְגַלַּח אֶת־חֲצִי זְקָנָם וַיִּכְרֹת אֶת־מַדְוֵיהֶם בַּחֲצִי עַד שְׁתוֹתֵיהֶם וַיְשַׁלְּחֵם׃

מדויהם. חלוקיהם׃

שתותיהם. העגבות׃

ה׳ וַיַּגִּדוּ לְדָוִד וַיִּשְׁלַח לִקְרָאתָם כִּי־הָיוּ הָאֲנָשִׁים נִכְלָמִים מְאֹד וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ שְׁבוּ בִירֵחוֹ עַד־יְצֻמַּח זְקָנְכֶם וְשַׁבְתֶּם׃

ו׳ וַיִּרְאוּ בְּנֵי עַמּוֹן כִּי נִבְאֲשׁוּ בְּדָוִד וַיִּשְׁלְחוּ בְנֵי־עַמּוֹן וַיִּשְׂכְּרוּ אֶת־אֲרַם בֵּית־רְחוֹב וְאֶת־אֲרַם צוֹבָא עֶשְׂרִים אֶלֶף רַגְלִי וְאֶת־מֶלֶךְ מַעֲכָה אֶלֶף אִישׁ וְאִישׁ טוֹב שְׁנֵים־עָשָׂר אֶלֶף אִישׁ׃

ז׳ וַיִּשְׁמַע דָּוִד וַיִּשְׁלַח אֶת־יוֹאָב וְאֶת כָּל־הַצָּבָא הַגִּבֹּרִים׃

ח׳ וַיֵּצְאוּ בְּנֵי עַמּוֹן וַיַּעַרְכוּ מִלְחָמָה פֶּתַח הַשָּׁעַר וַאֲרַם צוֹבָא וּרְחוֹב וְאִישׁ־טוֹב וּמַעֲכָה לְבַדָּם בַּשָּׂדֶה׃

ט׳ וַיַּרְא יוֹאָב כִּי־הָיְתָה אֵלָיו פְּנֵי הַמִּלְחָמָה מִפָּנִים וּמֵאָחוֹר וַיִּבְחַר מִכֹּל בְּחוּרֵי (בישראל) [וַיִּשְׂרָאֵל] וַיַּעֲרֹךְ לִקְרַאת אֲרָם׃

י וְאֵת יָתֶר הָעָם נָתַן בְּיַד אַבְשַׁי אָחִיו וַיַּעֲרֹךְ לִקְרַאת בְּנֵי עַמּוֹן׃

יא וַיֹּאמֶר אִם תְּחֻזַק אֲרָם מִמֶּנִּי וְהָיְתָה לִי לִישׁוּעָה וְאִם בְּנֵי עַמּוֹן יֶחֱזְקוּ מִמְּךָ וְהָלַכְתִּי לְהוֹשִׁיעַ לָךְ׃

יב חֲזַק וְנִתְחַזַּק בְּעַד עַמֵּנוּ וּבְעַד עָרֵי אֱלֹהֵינוּ וַיהוָה יַעֲשֶׂה הַטּוֹב בְּעֵינָיו׃

יג וַיִּגַּשׁ יוֹאָב וְהָעָם אֲשֶׁר עִמּוֹ לַמִּלְחָמָה בַּאֲרָם וַיָּנֻסוּ מִפָּנָיו׃

יד וּבְנֵי עַמּוֹן רָאוּ כִּי־נָס אֲרָם וַיָּנֻסוּ מִפְּנֵי אֲבִישַׁי וַיָּבֹאוּ הָעִיר וַיָּשָׁב יוֹאָב מֵעַל בְּנֵי עַמּוֹן וַיָּבֹא יְרוּשָׁלִָם׃

טו וַיַּרְא אֲרָם כִּי נִגַּף לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּאָסְפוּ יָחַד׃

טז וַיִּשְׁלַח הֲדַדְעֶזֶר וַיֹּצֵא אֶת־אֲרָם אֲשֶׁר מֵעֵבֶר הַנָּהָר וַיָּבֹאוּ חֵילָם וְשׁוֹבַךְ שַׂר־צְבָא הֲדַדְעֶזֶר לִפְנֵיהֶם׃ {ס}

> **ושובך שר צבא הדדעזר.** על שם שהיה גבור ועריץ מאוד הזכירו בשמו׃

יז וַיַּגֶּד לְדָוִד וַיֶּאֱסֹף אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן וַיָּבֹא חֵלָאמָה וַיַּעַרְכוּ אֲרָם לִקְרַאת דָּוִד וַיִּלָּחֲמוּ עִמּוֹ׃

יח וַיָּנָס אֲרָם מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּהֲרֹג דָּוִד מֵאֲרָם שִׁבְעִ מֵאוֹת רֶכֶב וְאַרְבָּעִים אֶלֶף פָּרָשִׁים וְאֶת שׁוֹבַךְ שַׂר־צְבָאוֹ הִכָּה וַיָּמָת שָׁם׃

יט וַיִּרְאוּ כָּל־הַמְּלָכִים עַבְדֵי הֲדַדְעֶזֶר כִּי נִגְּפוּ לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּשְׁלִמוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל וַיַּעַבְדֻם וַיִּרְאוּ אֲרָם לְהוֹשִׁיעַ עוֹד אֶת־בְּנֵי עַמּוֹן׃ {פ}

פרק י״א

א וַיְהִי לִתְשׁוּבַת הַשָּׁנָה לְעֵת | צֵאת הַמְּלָאכִים וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶת־יוֹאָב וְאֶת־עֲבָדָיו עִמּוֹ וְאֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיַּשְׁחִתוּ אֶת־בְּנֵי עַמּוֹן וַיָּצֻרוּ עַל־רַבָּה וְדָוִד יוֹשֵׁב בִּירוּשָׁלִָם׃ {ס}

> **לעת צאת המלאכים.** יש עת בשנה שדרך החיילות לצאת, כשהארץ מלאה קמות, והסוסים מוצאים תבואה בשדה לאכול׃

ב וַיְהִי | לְעֵת הָעֶרֶב וַיָּקָם דָּוִד מֵעַל מִשְׁכָּבוֹ וַיִּתְהַלֵּךְ עַל־גַּג בֵּית־הַמֶּלֶךְ וַיַּרְא אִשָּׁה רֹחֶצֶת מֵעַל הַגָּג וְהָאִשָּׁה טוֹבַת מַרְאֶה מְאֹד׃

ג וַיִּשְׁלַח דָּוִד וַיִּדְרֹשׁ לָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר הֲלוֹא־זֹאת בַּת־שֶׁבַע בַּת־אֱלִיעָם אֵשֶׁת אוּרִיָּה הַחִתִּי׃

ד וַיִּשְׁלַח דָּוִד מַלְאָכִים וַיִּקָּחֶהָ וַתָּבוֹא אֵלָיו וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ וְהִיא מִתְקַדֶּשֶׁת מִטֻּמְאָתָהּ וַתָּשָׁב אֶל־בֵּיתָהּ׃

> **מטומאתה.** מנדתה׃

ה וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתִּשְׁלַח וַתַּגֶּד לְדָוִד וַתֹּאמֶר הָרָה אָנֹכִי׃

ו וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶל־יוֹאָב שְׁלַח אֵלַי אֶת־אוּרִיָּה הַחִתִּי וַיִּשְׁלַח יוֹאָב אֶת־אוּרִיָּה אֶל־דָּוִד׃

> **שלח אלי את אוריה.** שהיה מתכוין שישכב עם אשתו, ויהא סבור שממנו היא מעוברת׃

ז וַיָּבֹא אוּרִיָּה אֵלָיו וַיִּשְׁאַל דָּוִד לִשְׁלוֹם יוֹאָב וְלִשְׁלוֹם הָעָם וְלִשְׁלוֹם הַמִּלְחָמָה׃

ח וַיֹּאמֶר דָּוִד לְאוּרִיָּה רֵד לְבֵיתְךָ וּרְחַץ רַגְלֶיךָ וַיֵּצֵא אוּרִיָּה מִבֵּית הַמֶּלֶךְ וַתֵּצֵא אַחֲרָיו מַשְׂאַת הַמֶּלֶךְ׃

> **משאת המלך.** (תרגום:) סעודתא דמלכא׃

ט׳ וַיִּשְׁכַּב אוּרִיָּה פֶּתַח בֵּית הַמֶּלֶךְ אֵת כָּל־עַבְדֵי אֲדֹנָיו וְלֹא יָרַד אֶל־בֵּיתוֹ׃

י׳ וַיַּגִּדוּ לְדָוִד לֵאמֹר לֹא־יָרַד אוּרִיָּה אֶל־בֵּיתוֹ וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אוּרִיָּה הֲלוֹא מִדָּרְךְ֙ אַתָּה בָּא מַדּוּעַ לֹא־יָרַדְתָּ אֶל־בֵּיתֶךָ׃

י״א וַיֹּאמֶר אוּרִיָּה אֶל־דָּוִד הָאָרוֹן וְיִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה יֹשְׁבִים בַּסֻּכּוֹת וַאדֹנִי יוֹאָב וַעַבְדֵי אֲדֹנִי֙ עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה֙ חֹנִים וַאֲנִי֙ אָבוֹא אֶל־בֵּיתִי לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלִשְׁכַּב עִם־אִשְׁתִּי חַיֶּךָ֙ וְחֵ֣י נַפְשֶׁ֔ךָ אִם־אֶעֱשֶׂה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה׃

י״ב וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אוּרִיָּה שֶׁב בָּזֶה גַּם־הַיּוֹם וּמָחָר אֲשַׁלְּחֶךָּ וַיֵּשֶׁב אוּרִיָּה בִירוּשָׁלַ֖͏ִם בַּיּוֹם הַהוּא וּמִמָּחֳרָת׃

י״ג וַיִּקְרָא־לוֹ דָּוִד וַיֹּאכַל לְפָנָיו וַיִּשְׁתְּ וַיְשַׁכְּרֵהוּ וַיֵּצֵא בָּעֶרֶב לִשְׁכַּב בְּמִשְׁכָּבוֹ֙ עִם־עַבְדֵי אֲדֹנָיו וְאֶל־בֵּיתוֹ לֹא יָרָד׃

י״ד וַיְהִי בַבֹּקֶר וַיִּכְתֹּב דָּוִד סֵפֶר אֶל־יוֹאָב וַיִּשְׁלַח בְּיַד אוּרִיָּה׃

ט״ו וַיִּכְתֹּב בַּסֵּפֶר לֵאמֹר הָבּוּ אֶת־אוּרִיָּה אֶל־מוּל֙ פְּנֵי הַמִּלְחָמָה֙ הַחֲזָקָה וְשֹׁבְתֶּם מֵאַחֲרָיו וְנִכָּה וָמֵת׃ {ס}

> **ונכה ומת.** כדי שתהא מגורשת למפרע, ונמצא שלא בא על אשת איש, שכל היוצא למלחמה, כותב גט לאשתו על תנאי, אם ימות במלחמה (שבת נו א):

ט״ז וַיְהִי֙ בְּשָׁמְר֣וֹ יוֹאָ֔ב אֶל־הָעִ֖יר וַיִּתֵּ֣ן אֶת־אֲוּרִיָּ֑ה אֶל־הַמָּקוֹם֙ אֲשֶׁ֣ר יָדַ֔ע כִּ֥י אַנְשֵׁי־חַ֖יִל שָֽׁם׃

י״ז וַיֵּצְא֣וּ אַנְשֵׁ֣י הָעִ֔יר וַיִּלָּחֲמ֖וּ אֶת־יוֹאָ֑ב וַיִּפֹּ֗ל מִן־הָעָם֙ מֵעַבְדֵ֣י דָוִ֔ד וַיָּ֥מָת גַּם אֽוּרִיָּ֖ה הַחִתִּֽי׃

י״ח וַיִּשְׁלַח יוֹאָב וַיַּגֶּד לְדָוִד אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַמִּלְחָמָה׃

י״ט וַיְצַו אֶת־הַמַּלְאָךְ֙ לֵאמֹ֔ר כְּכַלּוֹתְךָ֙ אֶת כָּל־דִּבְרֵ֣י הַמִּלְחָמָ֔ה לְדַבֵּ֖ר אֶל־הַמֶּֽלֶךְ׃

כ׳ וְהָיָה֙ אִם־תַּעֲלֶ֣ה חֲמַ֣ת הַמֶּ֔לֶךְ וְאָמַ֖ר לְךָ֑ מַדּ֣וּעַ נִגַּשְׁתֶּ֗ם אֶל־הָעִיר֙ לְהִלָּחֵ֔ם הֲלֹוא֙ יְדַעְתֶּ֔ם אֵ֚ת אֲשֶׁר־יֹר֔וּ מֵעַ֖ל הַחוֹמָֽה׃

כ״א מִֽי־הִכָּ֣ה אֶת־אֲבִימֶ֣לֶךְ בֶּן־יְרֻבֶּ֗שֶׁת הֲלוֹא־אִשָּׁ֤ה הִשְׁלִיכָה֙ עָלָ֣יו פֶּ֣לַח רֶ֔כֶב מֵעַ֖ל הַחוֹמָ֑ה וַיָּ֥מָת בְּתֵבֵ֖ץ לָמָ֣ה נִגַּשְׁתֶּ֣ם אֶל־הַחוֹמָ֔ה וְאָמַ֕רְתָּ גַּ֥ם עַבְדְּךָ֖ אוּרִיָּ֥ה הַחִתִּ֖י מֵֽת׃

> **בן ירובשת.** הוא גדעון, שעשה מריבה עם הבושת, הוא הבעל:

כ״ב וַיֵּלֶךְ֙ הַמַּלְאָךְ֔ וַיָּבֹא֙ וַיַּגֶּד לְדָוִ֔ד אֵ֖ת כָּל־אֲשֶׁ֣ר שְׁלָחָ֑ו יוֹאָֽב׃

כ״ג וַיֹּאמֶר הַמַּלְאָךְ֙ אֶל־דָּוִ֔ד כִּֽי־גָבְר֥וּ עָלֵ֖ינוּ הָאֲנָשִׁ֑ים וַיֵּצְא֤וּ אֵלֵ֙ינוּ֙ הַשָּׂדֶ֔ה וַנְּהִ֥י עֲלֵיהֶ֖ם עַד־פֶּ֥תַח הַשָּֽׁעַר׃

כ״ד וַיֹּרׇאוּ֙ הַמּוֹרִ֣ים אֶל־עֲבָדֶ֔יךָ מֵעַ֖ל הַחוֹמָ֑ה וַיָּמׇ֙תוּ֙ מֵעַבְדֵ֣י הַמֶּ֔לֶךְ וְגַ֕ם עַבְדְּךָ֥ אוּרִיָּ֖ה הַחִתִּ֥י מֵֽת׃ {ס}

כ״ה וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־הַמַּלְאָךְ֙ כֹּה־תֹאמַ֣ר אֶל־יוֹאָ֔ב אַל־יֵ֥רַע בְּעֵינֶ֖יךָ אֶת־הַדָּבָ֣ר הַזֶּ֑ה כִּ֣י כָזֹ֤ה וְכָזֶה֙ תֹּאכַ֣ל הֶחָ֔רֶב הַחֲזֵ֥ק מִלְחַמְתְּךָ֖ אֶל־הָעִ֑יר וְהָרְסָ֣הּ וְחַזְּקֵ֔הוּ׃

> **החזק מלחמתך אל העיר והרסה.** עד כאן דברי השליחות:
>
> **וחזקהו.** דוד אמר למלאך, וחזקהו ליואב בדברי תנחומין, שלא ירך לבו:

כ״ו וַתִּשְׁמַ֣ע אֵ֔שֶׁת אוּרִיָּ֖ה כִּי־מֵ֣ת אוּרִיָּ֣ה אִישָׁ֑הּ וַתִּסְפֹּ֥ד עַל־בַּעְלָֽהּ׃

כ״ז וַיַּעֲבֹר הָאֵבֶל וַיִּשְׁלַח דָּוִד וַיַּאַסְפֶהָ אֶל־בֵּיתוֹ וַתְּהִי־לוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ בֵּן וַיַּרַע הַדָּבָר אֲשֶׁר־עָשָׂה דָוִד בְּעֵינֵי יְהוָה׃ {פ}

פרק י״ב

א׳ וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־נָתָן אֶל־דָּוִד וַיָּבֹא אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ שְׁנֵי אֲנָשִׁים הָיוּ בְּעִיר אֶחָת אֶחָד עָשִׁיר וְאֶחָד רָאשׁ׃

ב׳ לָעָשִׁיר הָיָה צֹאן וּבָקָר הַרְבֵּה מְאֹד׃

ג׳ וְלָרָשׁ אֵין־כֹּל כִּי אִם־כִּבְשָׂה אַחַת קְטַנָּה אֲשֶׁר קָנָה וַיְחַיֶּהָ וַתִּגְדַּל עִמּוֹ וְעִם־בָּנָיו יַחְדָּו מִפִּתּוֹ תֹאכַל וּמִכֹּסוֹ תִשְׁתֶּה וּבְחֵיקוֹ תִשְׁכָּב וַתְּהִי־לוֹ כְּבַת׃

ד׳ וַיָּבֹא הֵלֶךְ לָאִישׁ הֶעָשִׁיר וַיַּחְמֹל לָקַחַת מִצֹּאנוֹ וּמִבְקָרוֹ לַעֲשׂוֹת לָאֹרֵחַ הַבָּא־לוֹ וַיִּקַּח אֶת־כִּבְשַׂת הָאִישׁ הָרָאשׁ וַיַּעֲשֶׂהָ לָאִישׁ הַבָּא אֵלָיו׃

> **ויבא הלך.** דימה את יצר הרע תחלה להלך, שעובר לדרכו, ואחר כך לאורח, שנעשה אכסנאי, ואחר כך לאיש, שהוא בעל הבית׃

ה׳ וַיִּחַר־אַף דָּוִד בָּאִישׁ מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל־נָתָן חַי־יְהוָה כִּי בֶן־מָוֶת הָאִישׁ הָעֹשֶׂה זֹּאת׃

> **כי בן מות.** הגוזל את העני, כאלו נוטל את נפשו, שנאמר (משלי א יט): את נפש בעליו יקח׃

ו׳ וְאֶת־הַכִּבְשָׂה יְשַׁלֵּם אַרְבַּעְתָּיִם עֵקֶב אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְעַל אֲשֶׁר לֹא־חָמָל׃ {ס}

> **ישלם ארבעתים.** כך אירע לו, שלקה בארבעה בנים, הילד ואמנון תמר ואבשלום׃

ז׳ וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל־דָּוִד אַתָּה הָאִישׁ {ס} כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אָנֹכִי מְשַׁחְתִּיךָ לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וְאָנֹכִי הִצַּלְתִּיךָ מִיַּד שָׁאוּל׃

ח׳ וָאֶתְּנָה לְךָ אֶת־בֵּית אֲדֹנֶיךָ וְאֶת־נְשֵׁי אֲדֹנֶיךָ בְּחֵיקֶךָ וָאֶתְּנָה לְךָ אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה וְאִם־מְעָט וְאוֹסִפָה לְךָ כָּהֵנָּה וְכָהֵנָּה׃

> **ואת נשי אדוניך.** מיכל בת שאול׃
>
> **ואוסיפה.** והייתי מוסיף לך׃

ט׳ מַדּוּעַ בָּזִיתָ | אֶת־דְּבַר יְהוָה לַעֲשׂוֹת הָרַע ״(בעינו) [בְּעֵינָי]״ אֶת אוּרִיָּה הַחִתִּי הִכִּיתָ בַחֶרֶב וְאֶת־אִשְׁתּוֹ לָקַחְתָּ לְךָ לְאִשָּׁה וְאֹתוֹ הָרַגְתָּ בְּחֶרֶב בְּנֵי עַמּוֹן׃

י׳ וְעַתָּה לֹא־תָסוּר חֶרֶב מִבֵּיתְךָ עַד־עוֹלָם עֵקֶב כִּי בְזִתָנִי וַתִּקַּח אֶת־אֵשֶׁת־אוּרִיָּה הַחִתִּי לִהְיוֹת לְךָ לְאִשָּׁה׃ {ס}

י״א כֹּה | אָמַר יְהוָה הִנְנִי מֵקִים עָלֶיךָ רָעָה מִבֵּיתֶךָ וְלָקַחְתִּי אֶת־נָשֶׁיךָ לְעֵינֶיךָ וְנָתַתִּי לְרֵעֶיךָ וְשָׁכַב עִם־נָשֶׁיךָ לְעֵינֵי הַשֶּׁמֶשׁ הַזֹּאת׃

י״ב כִּי אַתָּה עָשִׂיתָ בַסָּתֶר וַאֲנִי אֶעֱשֶׂה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה נֶגֶד כָּל־יִשְׂרָאֵל וְנֶגֶד הַשָּׁמֶשׁ׃ {ס}

י״ג וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־נָתָן חָטָאתִי לַיהוָה {ס} וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל־דָּוִד גַּם־יְהוָה הֶעֱבִיר חַטָּאתְךָ לֹא תָמוּת׃

י״ד אֲפָס כִּי־נִאֵץ נִאַצְתָּ אֶת־אֹיְבֵי יְהוָה בַּדָּבָר הַזֶּה גַּם הַבֵּן הַיִלּוֹד לְךָ מוֹת יָמוּת׃

> **כי נאץ נאצת את אויבי.** כנוי הוא זה, דרך כבוד למעלה ויונתן תרגם: ארי מיפתח פתחתא פומא דסנאי עמא דה׳׃

ט״ו וַיֵּלֶךְ נָתָן אֶל־בֵּיתוֹ וַיִּגֹּף יְהוָה אֶת־הַיֶּלֶד אֲשֶׁר יָלְדָה אֵשֶׁת־אוּרִיָּה לְדָוִד וַיֵּאָנַשׁ׃

ויאנש. לשון חולי:

ט״ז וַיְבַקֵּשׁ דָּוִד אֶת־הָאֱלֹהִים בְּעַד הַנָּעַר וַיְצָם דָּוִד֮ צוֹם וּבֹא֒ וְלָן וְשָׁכַב אָרְצָה׃

ובא ולן ושכב ארצה. ובא הבית, ולן בלילה שוכב לארץ:

י״ז וַיָּקֻמוּ זִקְנֵי בֵיתוֹ֮ עָלָיו֒ לַהֲקִימוֹ֙ מִן־הָאָ֔רֶץ וְלֹ֥א אָבָ֖ה וְלֹא־בָרָ֥א אִתָּ֖ם לָֽחֶם׃

ולא ברה. לשון אכילה, כמו (לקמן יג ו): ואברה מידה:

י״ח וַיְהִי֙ בַּיּ֣וֹם הַשְּׁבִיעִ֔י וַיָּמָ֖ת הַיָּ֑לֶד וַיִּרְא֣וּ עַבְדֵ֤י דָוִד֙ לְהַגִּ֣יד לוֹ֔ | כִּֽי־מֵ֥ת הַיֶּ֖לֶד כִּ֣י אָמְר֗וּ הִנֵּ֤ה בְהְיוֹת֙ הַיֶּ֣לֶד חַ֔י דִּבַּ֥רְנוּ אֵלָ֖יו וְלֹא־שָׁמַ֣ע בְּקוֹלֵ֑נוּ וְאֵ֣יךְ נֹאמַ֤ר אֵלָיו֙ מֵ֣ת הַיֶּ֔לֶד וְעָשָׂ֖ה רָעָֽה׃

י״ט וַיַּ֣רְא דָּוִ֔ד כִּ֥י עֲבָדָ֖יו מִתְלַחֲשִׁ֑ים וַיָּבֶן֙ דָּוִ֔ד כִּ֥י מֵ֖ת הַיֶּ֑לֶד וַיֹּ֨אמֶר דָּוִ֜ד אֶל־עֲבָדָ֗יו הֲמֵ֤ת הַיֶּ֙לֶד֙ וַיֹּאמְר֔וּ מֵֽת׃

כ׳ וַיָּ֤קָם דָּוִד֙ מֵהָאָ֔רֶץ וַיִּרְחַ֖ץ וַיָּסָ֑ךְ וַיְחַלֵּ֣ף שִׂמְלֹתָ֗ו וַיָּבֹא֙ בֵּית־יְהוָ֔ה וַיִּשְׁתָּ֖חוּ וַיָּבֹ֣א אֶל־בֵּית֑וֹ וַיִּשְׁאַ֙ל֙ וַיָּשִׂ֣ימוּ לוֹ֔ לֶ֖חֶם וַיֹּאכָֽל׃

כ״א וַיֹּאמְרוּ֩ עֲבָדָ֨יו אֵלָ֜יו מָה־הַדָּבָ֣ר הַזֶּ֗ה אֲשֶׁ֤ר עָשִׂ֙יתָ֙ בַּעֲבוּר֙ הַיֶּ֣לֶד חַ֔י צַ֥מְתָּ וַתִּבְכֶּ֖ה וְכַאֲשֶׁר֙ מֵ֣ת הַיֶּ֔לֶד קַ֥מְתָּ וַתֹּאכַ֖ל לָֽחֶם׃

כ״ב וַיֹּ֗אמֶר בְּעוֹד֙ הַיֶּ֣לֶד חַ֔י צַ֥מְתִּי וָאֶבְכֶּ֖ה כִּ֣י אָמַ֑רְתִּי֙ מִ֣י יוֹדֵ֔עַ (יחנני) [וְחַנָּנַ֥נִי] יְהוָ֖ה וְחַ֥י הַיָּֽלֶד׃

כ״ג וְעַתָּ֖ה | מֵ֣ת לָ֑מָּה הֲ֙אֲנִי֙ עֹ֣ד לְהָשִׁיבוֹ֔ עוֹד֙ אֲנִ֣י הֹלֵ֔ךְ אֵלָ֖יו וְה֣וּא לֹא־יָשׁ֥וּב אֵלָֽי׃

כ״ד וַיְנַחֵ֥ם דָּוִ֛ד אֶת־בַּת־שֶׁ֥בַע אִשְׁתּ֖וֹ וַיָּבֹ֣א אֵלֶ֑יהָ וַיִּשְׁכַּ֥ב עִמָּ֛הּ וַתֵּ֥לֶד בֵּ֖ן (ויקרא) [וַתִּקְרָ֣א] אֶת־שְׁמ֔וֹ שְׁלֹמֹ֑ה וַיהוָ֖ה אֲהֵבֽוֹ׃

כ״ה וַיִּשְׁלַ֗ח בְּיַד֙ נָתָ֣ן הַנָּבִ֔יא וַיִּקְרָ֖א אֶת־שְׁמ֑וֹ יְדִידְיָ֕ה בַּעֲב֖וּר יְהוָֽה׃ {פ}

בעבור ה׳. אשר אהבו:

כ״ו וַיִּלָּ֥חֶם יוֹאָ֖ב בְּרַבַּ֣ת בְּנֵֽי־עַמּ֑וֹן וַיִּלְכֹּ֖ד אֶת־עִ֥יר הַמְּלוּכָֽה׃

את עיר המלוכה. שני חיזוקי חומה היו בה, חיצונה ופנימית, עיר החיצונה, עיר מלוכה, והפנימית, למבצר ולחוזק:

כ״ז וַיִּשְׁלַ֥ח יוֹאָ֛ב מַלְאָכִ֖ים אֶל־דָּוִ֑ד וַיֹּ֣אמֶר נִלְחַמְתִּי֙ בְּרַבָּ֔ה גַּם־לָכַ֖דְתִּי אֶת־עִ֥יר הַמָּֽיִם׃

כ״ח וְעַתָּ֞ה אֱסֹ֣ף אֶת־יֶ֗תֶר הָעָם֮ וַחֲנָה֒ עַל־הָעִיר֙ וְלָכְדָ֔הּ פֶּן־אֶלְכֹּ֥ד אֲנִ֖י אֶת־הָעִ֑יר וְנִקְרָ֥א שְׁמִ֖י עָלֶֽיהָ׃

כ״ט וַיֶּאֱסֹ֤ף דָּוִד֙ אֶת־כָּל־הָעָ֔ם וַיֵּ֥לֶךְ רַבָּ֖תָה וַיִּלָּ֣חֶם בָּ֑הּ וַיִּלְכְּדָֽהּ׃

ל׳ וַיִּקַּ֞ח אֶת־עֲטֶ֤רֶת־מַלְכָּם֙ מֵעַ֣ל רֹאשׁ֔וֹ וּמִשְׁקָלָ֖הּ כִּכַּ֣ר זָהָ֑ב וְאֶ֣בֶן יְקָרָ֔ה וַתְּהִ֖י עַל־רֹ֣אשׁ דָּוִ֑ד וּשְׁלַ֥ל הָעִ֛יר הוֹצִ֥יא הַרְבֵּ֖ה מְאֹֽד׃

את עטרת מלכם. תועבת בני עמון ׳מלכם׳ שמו, לשון מולך:

ותהי על ראש דוד. אתי הגתי בטלה (עבודה זרה מד א):

ל״א וְאֶת־הָעָ֣ם אֲשֶׁר־בָּ֔הּ הוֹצִ֖יא וַיָּ֣שֶׂם בַּמְּגֵרָ֑ה וּבַחֲרִצֵ֤י הַבַּרְזֶל֙ וּבְמַגְזְרֹ֣ת הַבַּרְזֶ֔ל וְהֶעֱבִ֖יר אוֹתָ֑ם (במלכן) [בַּמַּלְבֵּ֔ן] וְכֵ֥ן יַעֲשֶׂ֖ה לְכֹ֣ל עָרֵ֣י בְנֵי־עַמּ֑וֹן וַיָּ֤שָׁב דָּוִד֙ וְכָל־הָעָ֔ם יְרוּשָׁלָֽ͏ִם׃ {פ}

מגרה וחריצים ומגזרות. כמין פצירה פים שקורין לימ״א, מיני יסורים הם:

מגרה. סכין פגום פגימות הרבה תכופות זו לזו:

חריצים. הוא מורג חרוץ מלא חריצים, כמין פצירה פים שקורין לימ"א:

במלבן. בטיט חוצות, וכן תרגם יונתן: וגרר יתהון בשוקיא.

פרק י"ג

א וַיְהִי אַחֲרֵי־כֵן וּלְאַבְשָׁלוֹם בֶּן־דָּוִד אָחוֹת יָפָה וּשְׁמָהּ תָּמָר וַיְאֱהָבֶהָ אַמְנוֹן בֶּן־דָּוִד׃

ולאבשלום אחות יפה. שהיתה בת אמו:

ב וַיֵּצֶר לְאַמְנוֹן לְהִתְחַלּוֹת בָּעֲבוּר תָּמָר אֲחֹתוֹ כִּי בְתוּלָה הִיא וַיִּפָּלֵא בְּעֵינֵי אַמְנוֹן לַעֲשׂוֹת לָהּ מְאוּמָה׃

להתחלות. עד שנחלה:

כי בתולה היא. צנועה בבית ואינה יוצאת לחוץ, לפיכך ויפלא בעיני אמנון וגו', נכסה ונעלם ממנו מה תואנה יכול לבקש וישכב עמה, כמו (דברים יז ח): כי יפלא ממך, ארי יתכסי ממך:

ג וּלְאַמְנוֹן רֵעַ וּשְׁמוֹ יוֹנָדָב בֶּן־שִׁמְעָה אֲחִי דָוִד וְיוֹנָדָב אִישׁ חָכָם מְאֹד׃

איש חכם. לרשעה:

ד וַיֹּאמֶר לוֹ מַדּוּעַ אַתָּה כָּכָה דַּל בֶּן־הַמֶּלֶךְ בַּבֹּקֶר הֲלוֹא תַגִּיד לִי וַיֹּאמֶר לוֹ אַמְנוֹן אֶת־תָּמָר אֲחוֹת אַבְשָׁלוֹם אָחִי אֲנִי אֹהֵב׃

דל. כחוש, כמו (בראשית מא יט): דלות ורעות תואר:

ה וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוֹנָדָב שְׁכַב עַל־מִשְׁכָּבְךָ וְהִתְחַל וּבֹא אָבִיךָ לִרְאוֹתֶךָ וְאָמַרְתָּ אֵלָיו תָּבֹא נָא תָּמָר אֲחוֹתִי וְתַכְבֵּרֵנִי לֶחֶם וְעָשְׂתָה לְעֵינַי אֶת־הַבִּרְיָה לְמַעַן אֲשֶׁר אֶרְאֶה וְאָכַלְתִּי מִיָּדָהּ׃

את הבריה. את הסעודה:

ו וַיִּשְׁכַּב אַמְנוֹן וַיִּתְחַל וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ לִרְאוֹתוֹ וַיֹּאמֶר אַמְנוֹן אֶל־הַמֶּלֶךְ תָּבוֹא־נָא תָּמָר אֲחֹתִי וּתְלַבֵּב לְעֵינַי שְׁתֵּי לְבִבוֹת וְאֶבְרֶה מִיָּדָהּ׃

ז וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶל־תָּמָר הַבַּיְתָה לֵאמֹר לְכִי נָא בֵּית אַמְנוֹן אָחִיךְ וַעֲשִׂי־לוֹ הַבְּרִיָּה׃

ח וַתֵּלֶךְ תָּמָר בֵּית אַמְנוֹן אָחִיהָ וְהוּא שֹׁכֵב וַתִּקַּח אֶת־הַבָּצֵק (ותלוש) [וַתָּלָשׁ] וַתְּלַבֵּב לְעֵינָיו וַתְּבַשֵּׁל אֶת־הַלְּבִבוֹת׃

ותלבב. ותחלוט, סולת מורבכת במים רותחין תחלה, ואחר כך בשמן:

ט וַתִּקַּח אֶת־הַמַּשְׂרֵת וַתִּצֹק לְפָנָיו וַיְמָאֵן לֶאֱכֹל וַיֹּאמֶר אַמְנוֹן הוֹצִיאוּ כָל־אִישׁ מֵעָלַי וַיֵּצְאוּ כָל־אִישׁ מֵעָלָיו׃

את המשרת. תרגום של מחבת, מסריתא:

י וַיֹּאמֶר אַמְנוֹן אֶל־תָּמָר הָבִיאִי הַבִּרְיָה הַחֶדֶר וְאֶבְרֶה מִיָּדֵךְ וַתִּקַּח תָּמָר אֶת־הַלְּבִבוֹת אֲשֶׁר עָשָׂתָה וַתָּבֵא לְאַמְנוֹן אָחִיהָ הֶחָדְרָה׃

יא וַתַּגֶּשׁ אֵלָיו לֶאֱכָל וַיַּחֲזֵק־בָּהּ וַיֹּאמֶר לָהּ בֹּואִי שִׁכְבִי עִמִּי אֲחוֹתִי׃

יב וַתֹּאמֶר לוֹ אַל־אָחִי אַל־תְּעַנֵּנִי כִּי לֹא־יֵעָשֶׂה כֵן בְּיִשְׂרָאֵל אַל־תַּעֲשֶׂה אֶת־הַנְּבָלָה הַזֹּאת׃

יג וַאֲנִי אָנָה אוֹלִיךְ אֶת־חֶרְפָּתִי וְאַתָּה תִּהְיֶה כְּאַחַד הַנְּבָלִים בְּיִשְׂרָאֵל וְעַתָּה דַּבֶּר־נָא אֶל־הַמֶּלֶךְ כִּי לֹא יִמְנָעֵנִי מִמֶּךָּ׃

כי לא ימנעני ממך. שמותרת אני לך, לפי שנתעברה בי אמי כשהיא נכרית יפת תואר, שלקחה דוד במלחמה, ומי שיש לו בן או בת מן שפחה, אינו בנו לכל דבר:

י״ד וְלֹא אָבָה לִשְׁמַע בְּקוֹלָהּ וַיֶּחֱזַק מִמֶּנָּה וַיִּשְׁכַּב אִתָּהּ׃

ט״ו וַיִּשְׂנָאֶהָ אַמְנוֹן שִׂנְאָה גְּדוֹלָה כִּי גְדוֹלָה הַשִּׂנְאָה אֲשֶׁר שְׂנֵאָהּ מֵאַהֲבָה אֲשֶׁר אֲהֵבָהּ וַיֹּאמֶר־לָהּ אַמְנוֹן קוּמִי לֵכִי׃

וישנאה אמנון. אמרו רבותינו (סנהדרין כא א): נימא נקשרה לו, ועשאתו כרות שפכה:

ט״ז וַתֹּאמֶר לוֹ אַל־אוֹדֹת הָרָעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת מֵאַחֶרֶת אֲשֶׁר־עָשִׂיתָ עִמִּי לְשַׁלְּחֵנִי וְלֹא אָבָה לִשְׁמֹעַ לָהּ׃

אל אודות. אל תעשה אודות הרעה הזאת של שילוח, הגדולה מן האחרת שעשית עמי ועניתני, ועוד תוסיף רעה ממנה לשלחני:

י״ז וַיִּקְרָא אֶת־נַעֲרוֹ מְשָׁרְתוֹ וַיֹּאמֶר שִׁלְחוּ־נָא אֶת־זֹאת מֵעָלַי הַחוּצָה וּנְעֹל הַדֶּלֶת אַחֲרֶיהָ׃

י״ח וְעָלֶיהָ כְּתֹנֶת פַּסִּים כִּי כֵן תִּלְבַּשְׁן בְּנוֹת־הַמֶּלֶךְ הַבְּתוּלֹת מְעִילִים וַיֹּצֵא אוֹתָהּ מְשָׁרְתוֹ הַחוּץ וְנָעַל הַדֶּלֶת אַחֲרֶיהָ׃

י״ט וַתִּקַּח תָּמָר אֵפֶר עַל־רֹאשָׁהּ וּכְתֹנֶת הַפַּסִּים אֲשֶׁר עָלֶיהָ קָרָעָה וַתָּשֶׂם יָדָהּ עַל־רֹאשָׁהּ וַתֵּלֶךְ הָלוֹךְ וְזָעָקָה׃

כ׳ וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אַבְשָׁלוֹם אָחִיהָ הֲאַמְנוֹן אָחִיךְ הָיָה עִמָּךְ וְעַתָּה אֲחוֹתִי הַחֲרִישִׁי אָחֵיךְ הוּא אַל־תָּשִׁיתִי אֶת־לִבֵּךְ לַדָּבָר הַזֶּה וַתֵּשֶׁב תָּמָר וְשֹׁמֵמָה בֵּית אַבְשָׁלוֹם אָחִיהָ׃

כ״א וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד שָׁמַע אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּחַר לוֹ מְאֹד׃

כ״ב וְלֹא־דִבֶּר אַבְשָׁלוֹם עִם־אַמְנוֹן לְמֵרַע וְעַד־טוֹב כִּי־שָׂנֵא אַבְשָׁלוֹם אֶת־אַמְנוֹן עַל־דְּבַר אֲשֶׁר עִנָּה אֶת תָּמָר אֲחֹתוֹ׃ {פ}

כ״ג וַיְהִי לִשְׁנָתַיִם יָמִים וַיִּהְיוּ גֹּזְזִים לְאַבְשָׁלוֹם בְּבַעַל חָצוֹר אֲשֶׁר עִם־אֶפְרָיִם וַיִּקְרָא אַבְשָׁלוֹם לְכָל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ׃

ויהיו גוזזים. ודרכם היה לעשות משתה בגזוז צאנם:

כ״ד וַיָּבֹא אַבְשָׁלוֹם אֶל־הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר הִנֵּה־נָא גֹּזְזִים לְעַבְדֶּךָ יֵלֶךְ־נָא הַמֶּלֶךְ וַעֲבָדָיו עִם־עַבְדֶּךָ׃

כ״ה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־אַבְשָׁלוֹם אַל־בְּנִי אַל־נָא נֵלֶךְ כֻּלָּנוּ וְלֹא נִכְבַּד עָלֶיךָ וַיִּפְרָץ־בּוֹ וְלֹא־אָבָה לָלֶכֶת וַיְבָרְכֵהוּ׃

כ״ו וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם וְלֹא יֵלֶךְ־נָא אִתָּנוּ אַמְנוֹן אָחִי וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ לָמָּה יֵלֵךְ עִמָּךְ׃

ולא ילך נא אתנו. ואם לא יכול אתה ללכת, ילך נא עמנו אמנון:

כ״ז וַיִּפְרָץ־בּוֹ אַבְשָׁלוֹם וַיְשַׁלַּח אִתּוֹ אֶת־אַמְנוֹן וְאֵת כָּל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ׃ {ס}

כ״ח וַיְצַו אַבְשָׁלוֹם אֶת־נְעָרָיו לֵאמֹר רְאוּ נָא כְּטוֹב לֵב־אַמְנוֹן בַּיַּיִן וְאָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם הַכּוּ אֶת־אַמְנוֹן וַהֲמִתֶּם אֹתוֹ אַל־תִּירָאוּ הֲלוֹא כִּי אָנֹכִי צִוִּיתִי אֶתְכֶם חִזְקוּ וְהְיוּ לִבְנֵי־חָיִל׃

כ״ט וַיַּעֲשׂוּ נַעֲרֵי אַבְשָׁלוֹם לְאַמְנוֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה אַבְשָׁלוֹם וַיָּקֻמוּ | כָּל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וַיִּרְכְּבוּ אִישׁ עַל־פִּרְדּוֹ וַיָּנֻסוּ׃

ל׳ וְיִהִי הֵמָּה בַדֶּרֶךְ וְהַשְּׁמֻעָה בָּאָה אֶל־דָּוִד לֵאמֹר הִכָּה אַבְשָׁלוֹם אֶת־כָּל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְלֹא־נוֹתַר מֵהֶם אֶחָד׃ {פ}

ל״א וַיָּקָם הַמֶּלֶךְ וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו וַיִּשְׁכַּב אָרְצָה וְכָל־עֲבָדָיו נִצָּבִים קְרֻעֵי בְגָדִים׃ {ס}

ל״ב וַיַּעַן יוֹנָדָב | בֶּן־שִׁמְעָה אֲחִי־דָוִד וַיֹּאמֶר אַל־יֹאמַר אֲדֹנִי אֶת כָּל־הַנְּעָרִים בְּנֵי־הַמֶּלֶךְ הֻמִּיתוּ כִּי־אַמְנוֹן לְבַדּוֹ מֵת כִּי־עַל־פִּי אַבְשָׁלוֹם הָיְתָה שׂוּמָה מִיּוֹם עַנּוֹתוֹ אֶת תָּמָר אֲחֹתוֹ׃

על פי אבשלום היתה שומה. בציויו של אבשלום היתה שימה זו נישומת על עבדיו, להרוג את אמנון:

ל״ג וְעַתָּה אַל־יָשֵׂם אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אֶל־לִבּוֹ דָּבָר לֵאמֹר כָּל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ מֵתוּ כִּי־(אם)־אַמְנוֹן לְבַדּוֹ מֵת׃ {פ}

ל״ד וַיִּבְרַח אַבְשָׁלוֹם וַיִּשָּׂא הַנַּעַר הַצֹּפֶה אֶת־עֵינָו וַיַּרְא וְהִנֵּה עַם־רַב הֹלְכִים מִדֶּרֶךְ אַחֲרָיו מִצַּד הָהָר׃

ל״ה וַיֹּאמֶר יְונָדָב אֶל־הַמֶּלֶךְ הִנֵּה בְנֵי־הַמֶּלֶךְ בָּאוּ כִּדְבַר עַבְדְּךָ כֵּן הָיָה׃

ל״ו וַיְהִי | כְּכַלֹּתוֹ לְדַבֵּר וְהִנֵּה בְנֵי־הַמֶּלֶךְ בָּאוּ וַיִּשְׂאוּ קוֹלָם וַיִּבְכּוּ וְגַם־הַמֶּלֶךְ וְכָל־עֲבָדָיו בָּכוּ בְּכִי גָּדוֹל מְאֹד׃

ל״ז וְאַבְשָׁלוֹם בָּרַח וַיֵּלֶךְ אֶל־תַּלְמַי בֶּן־[עַמִּיהוּד] (עמיחור) מֶלֶךְ גְּשׁוּר וַיִּתְאַבֵּל עַל־בְּנוֹ כָּל־הַיָּמִים׃

ל״ח וְאַבְשָׁלוֹם בָּרַח וַיֵּלֶךְ גְּשׁוּר וַיְהִי־שָׁם שָׁלֹשׁ שָׁנִים׃

ל״ט וַתִּכַל֙ דָּוִד הַמֶּלֶךְ לָצֵאת אֶל־אַבְשָׁלוֹם כִּי־נִחַם עַל־אַמְנוֹן כִּי־מֵת׃ {ס}

ותכל דוד. הרי זה מקרא קצר, ותכל נפש דוד ; וכן תרגם יונתן: וחמידת נפשא דדוד, כמו (תהלים פד ג): נכספה וגם כלתה, לשון תאוה:

כי נחם על אמנון. קבל תנחומין:

פרק י״ד

א׳ וַיֵּדַע יוֹאָב בֶּן־צְרוּיָה כִּי־לַב הַמֶּלֶךְ עַל־אַבְשָׁלוֹם׃

ב׳ וַיִּשְׁלַח יוֹאָב֙ תְּקוֹעָה וַיִּקַּח מִשָּׁם אִשָּׁה חֲכָמָה וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הִתְאַבְּלִי־נָ֣א וְלִבְשִׁי־נָ֣א בִגְדֵי־אֵבֶל וְאַל־תָּסוֹכִי֮ שֶׁמֶן וְהָיִית֒ כְּאִשָּׁה֙ זָ֣ה יָמִ֔ים רַבִּ֖ים מִתְאַבֶּ֥לֶת עַל־מֵֽת׃

וישלח יואב תקועה. אמרו רבותינו (מנחות פה ב): כי שמן זית מצוי שם, לכך חכמה מצויה שם:

ג׳ וּבָאתְ֙ אֶל־הַמֶּ֔לֶךְ וְדִבַּרְתְּ֥ אֵלָ֖יו כַּדָּבָ֣ר הַזֶּ֑ה וַיָּשֶׂם יוֹאָב֙ אֶת־הַדְּבָרִ֔ים בְּפִֽיהָ׃

ד׳ וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הַתְּקוֹעִית אֶל־הַמֶּלֶךְ וַתִּפֹּל עַל־אַפֶּיהָ אָרְצָה וַתִּשְׁתָּחוּ וַתֹּאמֶר הוֹשִׁיעָה הַמָּלֶךְ׃ {ס}

ה׳ וַיֹּאמֶר־לָהּ הַמֶּלֶךְ מַה־לָּךְ וַתֹּאמֶר אָבֵל אִשָּׁה־אַלְמָנָה אֲנִי וַיָּמָת אִישִׁי׃

אבל אשה אלמנה אני. אבל, בקושטא:

ו׳ וּלְשִׁפְחָתְךָ֙ שְׁנֵ֣י בָנִ֔ים וַיְנָצּוּ֙ שְׁנֵיהֶ֣ם בַּשָּׂדֶ֔ה וְאֵ֥ין מַצִּ֖יל בֵּינֵיהֶ֑ם וַיַּכֵּ֥הוּ הָאֶחָ֖ד אֶת־הָאֶחָ֥ד וַיְמִתֵ֖הוּ אֹתֽוֹ׃

ז׳ וְהִנֵּה֩ כָּל־הַמִּשְׁפָּחָ֨ה עַל־שִׁפְחָתֶ֜ךָ וַיֹּאמְרוּ֮ תְּנִי֒ | אֶת־מַכֵּ֣ה אָחִ֗יו וּנְמִתֵ֙הוּ֙ בְּנֶ֣פֶשׁ אָחִ֔יו אֲשֶׁ֥ר הָרָ֖ג וְנַשְׁמִ֣ידָה גַּם֮ אֶת־הַיּוֹרֵשׁ֒ וְכִבּוּ֙ אֶת־גַּחַלְתִּ֣י אֲשֶׁר־נִשְׁאָ֔רָה לְבִלְתִּ֥י (שום) [שִׂים־]לְאִישִׁ֖י שֵׁ֣ם וּשְׁאֵרִ֑ית עַל־פְּנֵ֖י הָאֲדָמָֽה׃ {פ}

ח׳ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־הָאִשָּׁה לְכִי לְבֵיתֵךְ וַאֲנִי אֲצַוֶּה עָלָיִךְ׃

ט׳ וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הַתְּקוֹעִית אֶל־הַמֶּלֶךְ עָלַי אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ הֶעָוֹן וְעַל־בֵּית אָבִי וְהַמֶּלֶךְ וְכִסְאוֹ נָקִי׃ {ס}

עלי אדני המלך העון. כנוי הוא לכבודו, כלומר אתה מדחה אותי לאמר אני מצוה עליך ואני אלך לדרכי, ואתה לא תצוה עלי, ובני יהרג, על מי העון הזה:

י וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הָמְדַבֵּר אֵלֶיךָ וַהֲבֵאתָו אֵלַי וְלֹא־יֹסִיף עוֹד לְגַעֲת בָּךְ׃

יא וַתֹּאמֶר יִזְכָּר־נָא הַמֶּלֶךְ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ (מהרבית) [מֵהַרְבַּת] גֹּאֵל הַדָּם לְשַׁחֵת וְלֹא יַשְׁמִידוּ אֶת־בְּנִי וַיֹּאמֶר חַי־יְהוָה אִם־יִפֹּל מִשַּׂעֲרַת בִּנֵךְ אָרְצָה׃

יזכר נא המלך את ה׳. שהקפיד על אורך הדרך להציל נפשות, שנאמר (דברים יט ו): והשיגו כי ירבה הדרך, וזהו מהרבות גואל הדם לשחת, ואתה דוחה אותי:

יב וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה תִּדַבֶּר־נָא שִׁפְחָתְךָ אֶל־אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ דָּבָר וַיֹּאמֶר דַּבֵּרִי׃ {ס}

יג וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה וְלָמָּה חָשַׁבְתָּה כָזֹאת עַל־עַם אֱלֹהִים וּמִדַּבֵּר הַמֶּלֶךְ הַדָּבָר הַזֶּה כְּאָשֵׁם לְבִלְתִּי הָשִׁיב הַמֶּלֶךְ אֶת־נִדָּחוֹ׃

ולמה חשבתה כזאת. שחשדת לישראל, שיבאו להרוג את השני בלא עדים והתראה:

ומדבר המלך הדבר הזה כאשם. והדבר הזה שחרצת לאחרים, שאמרת לי לא יפול משערת בנך ארצה, עכשיו שאגלה לך שאין הדבר הזה אלא על שני בניך, אל תתחרט לאמר דברתי זה כאשם, והנני חוזר בי, לבלתי השיב המלך את אבשלום בנו שנדחה ממנו וברח לו:

ומדבר המלך. אוקינו״ן פרלט״ש בלע״ז:

יד כִּי־מוֹת נָמוּת וְכַמַּיִם הַנִּגָּרִים אַרְצָה אֲשֶׁר לֹא יֵאָסְפוּ וְלֹא־יִשָּׂא אֱלֹהִים נָפֶשׁ וְחָשַׁב מַחֲשָׁבוֹת לְבִלְתִּי יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדָּח׃

כי מות נמות. ודיינו באותו עונש:

ולא ישא אלהים נפש. איש מן המיתה, לפיכך וחשב המלך מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח:

טו וְעַתָּה אֲשֶׁר־בָּאתִי לְדַבֵּר אֶל־הַמֶּלֶךְ אֲדֹנִי אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה כִּי יְרָאֻנִי הָעָם וַתֹּאמֶר שִׁפְחָתְךָ אֲדַבְּרָה־נָּא אֶל־הַמֶּלֶךְ אוּלַי יַעֲשֶׂה הַמֶּלֶךְ אֶת־דְּבַר אֲמָתוֹ׃

ועתה אשר באתי לדבר אל המלך אדני את הדבר הזה. בכינוי עלי ועל בני:

כי יראוני העם. הפחידוני מלבקש את אדוני על בנו, פן יכעוס עלי:

ותאמר שפחתך אדברה נא. כענין זה, אולי יעשה וגו׳:

טז כִּי יִשְׁמַע הַמֶּלֶךְ לְהַצִּיל אֶת־אֲמָתוֹ מִכַּף הָאִישׁ לְהַשְׁמִיד אֹתִי וְאֶת־בְּנִי יַחַד מִנַּחֲלַת אֱלֹהִים׃

כי ישמע המלך להציל את אמתו מכף האיש. הבא להרוג את בני, ולהשמידנו יחד מנחלת אלהים:

יז וַתֹּאמֶר שִׁפְחָתְךָ יְהִי־נָא דְבַר־אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ לְמְנָחָה כִּי | כְּמַלְאַךְ הָאֱלֹהִים כֵּן אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ לִשְׁמֹעַ הַטּוֹב וְהָרָע וַיהוָה אֱלֹהֶיךָ יְהִי עִמָּךְ׃ {פ}

ותאמר שפחתך. מאחר שיצוה המלך עלי, יהיה דברו למנוחה לבני, כי לא ישוב מדברו הטוב, כי כמלאך ה׳ אדני המלך, ולא יחזירנו כעס ושנאה מדברו הטוב:

יח וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר אֶל־הָאִשָּׁה אַל־נָא תְכַחֲדִי מִמֶּנִּי דָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁאֵל אֹתָךְ וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה יְדַבֶּר־נָא אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ׃

יט וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הֲיַד יוֹאָב אִתָּךְ בְּכָל־זֹאת וַתַּעַן הָאִשָּׁה וַתֹּאמֶר חַי־נַפְשְׁךָ אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אִם־אֵשׁ | לְהֵמִין וּלְהַשְׂמִיל מִכֹּל אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ כִּי־עַבְדְּךָ יוֹאָב הוּא צִוָּנִי וְהוּא שָׂם בְּפִי שִׁפְחָתֶךָ אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה׃

אם אש. כמו אם יש, כמו היש, וכן (מיכה ו י): עוד האש בית רשע, כמו היש:

כ לְסֹבֵב אֶת־פְּנֵי הַדָּבָר עָשָׂה עַבְדְּךָ יוֹאָב אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וַאדֹנִי חָכָם כְּחָכְמַת מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים לָדַעַת אֶת־כָּל־אֲשֶׁר בָּאָרֶץ׃ {ס}

לבעבור סבב. לגלגל, עד שיצא דבר בנו של המלך לאור:

ואדני חכם. והבנת כי מאת יואב יצאת:

כ״א וַיֹּ֣אמֶר הַמֶּ֗לֶךְ אֶל־יוֹאָב֮ הִנֵּה־נָא֒ עָשִׂ֣יתִי אֶת־הַדָּבָ֣ר הַזֶּ֔ה וְלֵ֖ךְ הָשֵׁ֣ב אֶת־הַנַּ֑עַר אֶת־אַבְשָׁלֽוֹם׃

כ״ב וַיִּפֹּ֤ל יוֹאָב֙ אֶל־פָּנָ֣יו אַ֔רְצָה וַיִּשְׁתַּ֖חוּ וַיְבָ֣רֶךְ אֶת־הַמֶּ֑לֶךְ וַיֹּ֣אמֶר יוֹאָ֗ב הַיּוֹם֙ יָדַ֣ע עַבְדְּךָ֔ כִּי־מָצָ֥אתִי חֵ֛ן בְּעֵינֶ֖יךָ אֲדֹנִ֣י הַמֶּ֑לֶךְ אֲשֶׁר־עָשָׂ֥ה הַמֶּ֛לֶךְ אֶת־דְּבַ֥ר (עבדו) [עַבְדּ֖וֹ]׃

כ״ג וַיָּ֤קָם יוֹאָב֙ וַיֵּ֣לֶךְ גְּשׁ֔וּרָה וַיָּבֵ֥א אֶת־אַבְשָׁל֖וֹם יְרוּשָׁלָֽם׃ {ס}

כ״ד וַיֹּ֣אמֶר הַמֶּ֗לֶךְ יָסֹ֤ב אֶל־בֵּיתוֹ֙ וּפָנַ֣י לֹ֣א יִרְאֶ֔ה וַיָּ֣סָב אַבְשָׁל֔וֹם אֶל־בֵּיתוֹ֖ וּפְנֵ֣י הַמֶּ֑לֶךְ לֹ֥א רָאָֽה׃ {ס}

כ״ה וּכְאַבְשָׁלוֹם֙ לֹא־הָיָ֣ה אִ֤ישׁ יָפֶה֙ בְּכָל־יִשְׂרָאֵ֔ל לְהַלֵּ֖ל מְאֹ֑ד מִכַּף־רַגְל֖וֹ וְעַד־קָדְקֳד֥וֹ לֹא־הָיָ֖ה בּֽוֹ מוּם׃

כ״ו וּבְגַלְחוֹ֙ אֶת־רֹאשׁ֔וֹ וְהָיָ֖ה מִקֵּ֣ץ יָמִ֑ים | לַיָּמִ֗ים אֲשֶׁ֤ר יְגַלַּח֙ כִּֽי־כָבֵ֣ד עָלָ֔יו וְגִלְּחָ֑ו וְשָׁקַל֙ אֶת־שְׂעַ֣ר רֹאשׁ֔וֹ מָאתַ֥יִם שְׁקָלִ֖ים בְּאֶבֶן־הַמֶּֽלֶךְ׃

כ״ז וַיִּוָּלְד֥וּ לְאַבְשָׁל֖וֹם שְׁלוֹשָׁ֣ה בָנִ֑ים וּבַ֥ת אַחַ֖ת וּשְׁמָ֣הּ תָּמָ֑ר הָיְתָ֥ה אִשָּׁ֖ה יְפַת־מַרְאֶֽה׃ {פ}

כ״ח וַיֵּ֥שֶׁב אַבְשָׁל֖וֹם בִּירוּשָׁלַ֑͏ִם שְׁנָתַ֥יִם יָמִ֖ים וּפְנֵ֥י הַמֶּ֛לֶךְ לֹ֥א רָאָֽה׃

כ״ט וַיִּשְׁלַ֤ח אַבְשָׁלוֹם֙ אֶל־יוֹאָ֔ב לִשְׁלֹ֥חַ אֹת֖וֹ אֶל־הַמֶּ֑לֶךְ וְלֹ֥א אָבָ֖ה לָב֣וֹא אֵלָ֑יו וַיִּשְׁלַ֥ח עוֹד־שֵׁנִ֖ית וְלֹ֥א אָבָ֖ה לָבֽוֹא׃

ל׳ וַיֹּ֣אמֶר אֶל־עַבָדָ֗יו רְא֤וּ חֶלְקַת֙ יוֹאָ֣ב אֶל־יָדִ֔י וְלוֹ־שָׁ֥ם שְׂעֹרִ֖ים לְכ֑וּ (והוצתיה) [וְהַצִּיתֻ֥הָ] בָאֵ֖שׁ וַיַּצִּ֣תוּ עַבְדֵ֥י אַבְשָׁל֛וֹם אֶת־הַחֶלְקָ֖ה בָּאֵֽשׁ׃ {פ}

אל ידי. סמוך לרשותי, במקום שאני יכול להזיק:

אל ידי. אינמי״ש אוש״ט בלע״ז:

ל״א וַיָּקָ֤ם יוֹאָב֙ וַיָּבֹ֣א אֶל־אַבְשָׁל֔וֹם הַבַּיְתָ֖ה וַיֹּ֣אמֶר אֵלָ֑יו לָמָ֣ה הִצִּ֔יתוּ עַבָדֶ֖יךָ אֶת־הַחֶלְקָ֥ה אֲשֶׁר־לִ֖י בָּאֵֽשׁ׃

ל״ב וַיֹּ֤אמֶר אַבְשָׁלוֹם֙ אֶל־יוֹאָ֔ב הִנֵּ֥ה שָׁלַ֖חְתִּי אֵלֶ֑יךָ | לֵאמֹ֗ר בֹּ֤א הֵנָּה֙ וְאֶשְׁלְחָ֣ה אֹתְךָ֔ אֶל־הַמֶּ֖לֶךְ לֵאמֹ֣ר לָמָ֔ה בָּ֥אתִי מִגְּשׁ֖וּר טֽוֹב־לִ֣י עֹ֑ד אֲנִי־שָׁ֣ם וְעַתָּ֗ה אֶרְאֶ֤ה פְּנֵי֙ הַמֶּ֔לֶךְ וְאִם־יֶשׁ־בִּ֥י עָוֹ֖ן וְהֲמִתָֽנִי׃

והמיתני. ויהרוג אותי המלך:

ל״ג וַיָּבֹ֣א יוֹאָ֔ב אֶל־הַמֶּ֖לֶךְ וַיַּגֶּד־לוֹ֑ וַיִּקְרָ֞א אֶל־אַבְשָׁל֗וֹם וַיָּבֹא֙ אֶל־הַמֶּ֔לֶךְ וַיִּשְׁתַּ֥חוּ לוֹ֙ עַל־אַפָּ֔יו אַ֖רְצָה לִפְנֵ֣י הַמֶּ֑לֶךְ וַיִּשַּׁ֥ק הַמֶּ֛לֶךְ לְאַבְשָׁל֖וֹם׃ {ס}

פרק ט״ו

א׳ וַיְהִי֙ מֵאַחֲרֵ֣י כֵּ֔ן וַיַּ֣עַשׂ לוֹ֙ אַבְשָׁל֔וֹם מֶרְכָּבָ֖ה וְסוּסִ֑ים וַחֲמִשִּׁ֥ים אִ֖ישׁ רָצִ֥ים לְפָנָֽיו׃

וחמשים איש וגו׳. כולם נטולי טחול, וחקוקי כפות רגלים:

ב׳ וְהִשְׁכִּ֤ים אַבְשָׁלוֹם֙ וְעָמַ֣ד עַל־יַ֔ד דֶּ֖רֶךְ הַשָּׁעַ֑ר וַיְהִ֣י כָל־הָאִ֗ישׁ אֲשֶׁר־יִהְיֶה־לּ֤וֹ רִיב֙ לָב֣וֹא אֶל־הַמֶּ֔לֶךְ לַמִּשְׁפָּ֑ט וַיִּקְרָ֤א אַבְשָׁלוֹם֙ אֵלָ֔יו וַיֹּ֣אמֶר אַ֔יֵּה מִזֶּ֥ה עִ֖יר אַתָּ֑ה וַיֹּ֣אמֶר מֵאַחַ֥ד שִׁבְטֵֽי־יִשְׂרָאֵ֖ל עַבְדֶּֽךָ׃

והשכים אבשלום. בכל בקר:

מאחד שבטי ישראל עבדך. משבט פלוני:

ג׳ וַיֹּ֤אמֶר אֵלָיו֙ אַבְשָׁל֔וֹם רְאֵ֥ה דְבָרֶ֖יךָ טוֹבִ֑ים וּנְכֹחִ֣ים וְשֹׁמֵ֔עַ אֵ֥ין לְךָ֖ מֵאֵ֣ת הַמֶּ֑לֶךְ׃

ד׳ וַיֹּ֤אמֶר אַבְשָׁלוֹם֙ מִֽי־יְשִׂמַ֣נִי שֹׁפֵ֔ט בָּאָ֖רֶץ וְעָלַ֣י יָבֹ֑וא כָּל־אִ֣ישׁ אֲשֶׁר־יִהְיֶה־לּ֥וֹ רִ֛יב וּמִשְׁפָּ֖ט וְהִצְדַּקְתִּיו׃

והצדקתיו. (תרגום:) ואדינניה בקושטא:

ה׳ וְהָיָה֙ בְּקָרֹ֣ב אִ֔ישׁ לְהִשְׁתַּחֲוֹ֥ת לוֹ֖ וְשָׁלַ֣ח אֶת־יָד֑וֹ וְהֶחֱזִ֥יק לוֹ֖ וְנָשַׁ֥ק לֽוֹ׃

ו׳ וַיַּ֣עַשׂ אַבְשָׁל֗וֹם כַּדָּבָ֤ר הַזֶּה֙ לְכָל־יִשְׂרָאֵ֔ל אֲשֶׁ֥ר יָבֹ֖אוּ לַמִּשְׁפָּ֑ט וַיְגַנֵּ֥ב אַבְשָׁל֖וֹם אֶת־לֵ֥ב אַנְשֵׁ֖י יִשְׂרָאֵֽל׃ {פ}

ז׳ וַיְהִ֣י מִקֵּ֔ץ אַרְבָּעִ֖ים שָׁנָ֑ה וַיֹּ֤אמֶר אַבְשָׁלוֹם֙ אֶל־הַמֶּ֔לֶךְ אֵלְכָ֥ה נָּ֖א וַאֲשַׁלֵּ֣ם אֶת־נִדְרִ֑י אֲשֶׁר־נָדַ֥רְתִּי לַיהוָ֖ה בְּחֶבְרֽוֹן׃

מקץ ארבעים שנה. ששאלו ישראל מלך משמואל, נתגלגל דבר מרד והשפלה במלכות:

אלכה נא. לחברון:

ואשלם את נדרי. אמרו רבותינו (סוטה לד ב): להביא כבשים מחברון, כי שם היו כבשים שמנים:

ח׳ כִּֽי־נֵדֶ֨ר נָדַ֜ר עַבְדְּךָ֗ בְּשִׁבְתִּ֤י בִגְשׁוּר֙ בַּאֲרָ֣ם לֵאמֹ֔ר אִם־[יָשׁוֹב] (ישיב) יְשִׁיבֵ֥נִי יְהוָ֖ה יְרוּשָׁלַ֑͏ִם וְעָבַדְתִּ֖י אֶת־יְהוָֽה׃

ט׳ וַיֹּ֥אמֶר־לוֹ֙ הַמֶּ֣לֶךְ לֵ֔ךְ בְּשָׁל֑וֹם וַיָּ֕קָם וַיֵּ֖לֶךְ חֶבְרוֹנָ֑ה׃ {פ}

י׳ וַיִּשְׁלַ֤ח אַבְשָׁלוֹם֙ מְרַגְּלִ֔ים בְּכָל־שִׁבְטֵ֖י יִשְׂרָאֵ֑ל לֵאמֹ֗ר כִּשְׁמֹעֲכֶם֙ אֶת־קוֹל֙ הַשֹּׁפָ֔ר וַאֲמַרְתֶּ֕ם מָלַ֥ךְ אַבְשָׁל֖וֹם בְּחֶבְרֽוֹן׃

י״א וְאֶת־אַבְשָׁלוֹם֙ הָלְכ֣וּ מָאתַ֔יִם אִ֖ישׁ מִירוּשָׁלַ֑͏ִם קְרֻאִ֣ים וְהֹלְכִ֔ים לְתֻמָּ֖ם וְלֹ֥א יָדְע֖וּ כָּל־דָּבָֽר׃

קרואים והולכים לתמם. מפורש במסכת סוטה ירושלמית (א ח) שבקש מאביו שיכתוב לו, שכל שני בני אדם שיבקש שילכו עמו, ילכו והיה מראה אותו לשנים כאן, ואחר כך לשנים אחרים, וכן הרבה:

י״ב וַיִּשְׁלַ֥ח אַבְשָׁל֛וֹם אֶת־אֲחִיתֹ֥פֶל הַגִּילֹנִ֖י יוֹעֵ֣ץ דָּוִ֑ד מֵעִירוֹ֙ מִגִּלֹ֔ה בְּזִבְחֹ֖ו אֶת־הַזְּבָחִ֣ים וַיְהִ֤י הַקֶּ֙שֶׁר֙ אַמִּ֔ץ וְהָעָ֥ם הוֹלֵ֖ךְ וָרַ֑ב אֶת־אַבְשָׁלֽוֹם׃

י״ג וַיָּבֹ֣א הַמַּגִּ֔יד אֶל־דָּוִ֖ד לֵאמֹ֑ר הָיָ֣ה לֵב־אִ֔ישׁ יִשְׂרָאֵ֖ל אַחֲרֵ֥י אַבְשָׁלֽוֹם׃

י״ד וַיֹּ֤אמֶר דָּוִד֙ לְכָל־עֲבָדָ֔יו אֲשֶׁר־אִתּ֖וֹ בִּירוּשָׁלַ֑͏ִם קוּמ֣וּ וְנִבְרָ֔חָה כִּ֥י לֹא־תִהְיֶה־לָּ֖נוּ פְּלֵיטָ֣ה מִפְּנֵ֣י אַבְשָׁלֹ֑ם מַהֲרוּ֙ לָלֶ֣כֶת פֶּן־יְמַהֵ֔ר וְהִשִּׂגָ֥נוּ וְהִדִּ֖יחַ עָלֵ֑ינוּ וְהִכָּ֥ה הָעִ֖יר לְפִי־חָֽרֶב׃

ט״ו וַיֹּאמְר֥וּ עַבְדֵי־הַמֶּ֖לֶךְ אֶל־הַמֶּ֑לֶךְ כְּכֹ֛ל אֲשֶׁר־יִבְחַ֥ר אֲדֹנֵ֖י הַמֶּ֥לֶךְ הִנֵּ֖ה עֲבָדֶֽיךָ׃

ט״ז וַיֵּצֵ֤א הַמֶּ֙לֶךְ֙ וְכָל־בֵּיתֹ֔ו בְּרַגְלָ֑יו וַיַּעֲזֹ֤ב הַמֶּ֙לֶךְ֙ אֵ֣ת עֶ֔שֶׂר נָשִׁ֖ים פִּלַגְשִׁ֑ים לִשְׁמֹ֖ר הַבָּֽיִת׃

י״ז וַיֵּצֵ֤א הַמֶּ֙לֶךְ֙ וְכָל־הָעָ֔ם בְּרַגְלָ֑יו וַיַּעַמְד֖וּ בֵּ֥ית הַמֶּרְחָֽק׃

בית המרחק. (תרגום:) באתר דרחיק:

י״ח וְכָל־עֲבָדָ֖יו עֹבְרִ֣ים עַל־יָדֹ֑ו וְכָל־הַכְּרֵתִ֗י וְכָל־הַפְּלֵתִי֙ וְכָל־הַגִּתִּ֔ים שֵׁשׁ־מֵא֥וֹת אִ֖ישׁ אֲשֶׁר־בָּ֣אוּ רַגְלָ֑ו מִגַּ֤ת עֹבְרִים֙ עַל־פְּנֵ֣י הַמֶּ֔לֶךְ׃ {ס}

על ידו. אצלו, הוא עומד והם עוברים:

י״ט וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־אִתַּי הַגִּתִּי לָמָּה תֵלֵךְ גַּם־אַתָּה אִתָּנוּ שׁוּב וְשֵׁב עִם־הַמֶּלֶךְ כִּי־נָכְרִי אַתָּה וְגַם־גֹּלֶה אַתָּה לִמְקוֹמֶךָ׃

עם המלך. עם אבשלום׃

כי נכרי אתה. ואנחנו בורחים מאין צידה ומזון, ומתוך שאתה נכרי לא תמצא מרחמים׃

וגם גולה אתה למקומך. וגם אם גולה אתה מעם המלך שאינך רוצה להיות עמו, למקומך חזור לך, כי לא טוב לכתך עמי, שהרי תמול באת׃

כ׳ תְּמוֹל | בּוֹאֲךָ וְהַיּוֹם (אנועך) [אֲנִיעֲךָ] עִמָּנוּ לָלֶכֶת וַאֲנִי הוֹלֵךְ עַל אֲשֶׁר־אֲנִי הוֹלֵךְ שׁוּב וְהָשֵׁב אֶת־אַחֶיךָ עִמֶּךָ חֶסֶד וֶאֱמֶת׃

והיום אניעך עמנו. ואין לי מקום שאוכל להושיבך שם ולהמלט, כי אני הולך אל אשר יקרני המקרה ללכת, יום יום כשאשמע שהרודפים כאן, אני בורח כאן, וכן תרגם יונתן ׳וגם גולה אתה למקומך׳: ואף אם גלי את אזיל לך לאתרך׃

חסד ואמת. אני מחזיק בך טובת חסד ואמת שעשית עמדי׃

כ״א וַיַּעַן אִתַּי אֶת־הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמַר חַי־יְהוָה וְחֵי אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ כִּי (אם) בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִהְיֶה־שָּׁם | אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אִם־לְמָוֶת אִם־לְחַיִּים כִּי־שָׁם יִהְיֶה עַבְדֶּךָ׃

כ״ב וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אִתַּי לֵךְ וַעֲבֹר וַיַּעֲבֹר אִתַּי הַגִּתִּי וְכָל־אֲנָשָׁיו וְכָל־הַטַּף אֲשֶׁר אִתּוֹ׃

לך ועבור. עם שאר העם, אחר אשר אינך רוצה להפרד ממני׃

כ״ג וְכָל־הָאָרֶץ בּוֹכִים קוֹל גָּדוֹל וְכָל־הָעָם עֹבְרִים וְהַמֶּלֶךְ עֹבֵר בְּנַחַל קִדְרוֹן וְכָל־הָעָם עֹבְרִים עַל־פְּנֵי־דֶרֶךְ אֶת־הַמִּדְבָּר׃

וכל העם עוברים. מן המלך והלאה, לפי שהוא עומד, קורא אותם עוברים׃

כ״ד וְהִנֵּה גַם־צָדוֹק וְכָל־הַלְוִיִּם אִתּוֹ נֹשְׂאִים אֶת־אֲרוֹן בְּרִית הָאֱלֹהִים וַיַּצִּקוּ אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיַּעַל אֶבְיָתָר עַד־תֹּם כָּל־הָעָם לַעֲבוֹר מִן הָעִיר׃ {ס}

ויציקו. כמו ויציגו, (תרגום׃) ואקימו ית ארונא, העמידוהו לצד אחד, והעם עוברים, שהיה דוד רוצה לשאתו עמו׃

ויעל אביתר עד תם וגו׳. הרי זה מקרא מסורס, ויציקו את ארון האלהים עד תום כל העם לעבור׃

ויעל אביתר. אותו היום נסתלק מן הכהונה, ששאל באורים ותומים ולא נענה, ונכנס צדוק תחתיו וכן שנינו בסדר עולם ובסדר יומא (עג ב)׃

כ״ה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְצָדוֹק הָשֵׁב אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים הָעִיר אִם־אֶמְצָא חֵן בְּעֵינֵי יְהוָה וֶהֱשִׁבַנִי וְהִרְאַנִי אֹתוֹ וְאֶת־נָוֵהוּ׃

כ״ו וְאִם־כֹּה יֹאמַר לֹא חָפַצְתִּי בָּךְ הִנְנִי יַעֲשֶׂה־לִּי כַּאֲשֶׁר טוֹב בְּעֵינָיו׃ {ס}

כ״ז וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־צָדוֹק הַכֹּהֵן הֲרֹאֶה אַתָּה שֻׁבָה הָעִיר בְּשָׁלוֹם וַאֲחִימַעַץ בִּנְךָ וְיוֹנָתָן בֶּן־אֶבְיָתָר שְׁנֵי בְנֵיכֶם אִתְּכֶם׃

הרואה אתה. אם רואה אתה שעצה נכונה היא, שוב העיר וגו׳׃

שני בניכם אתכם. בידם תוכלו להודיעני מה שתשמעו מבית המלך, לפי מה שתודיעוני אמלט׃

כ״ח רְאוּ אָנֹכִי מִתְמַהְמֵהַּ (בעברות) [בָּעֲרָבוֹת] הַמִּדְבָּר עַד בֹּוא דָבָר מֵעִמָּכֶם לְהַגִּיד לִי׃

כ״ט וַיָּשֶׁב צָדוֹק וְאֶבְיָתָר אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים יְרוּשָׁלַם וַיֵּשְׁבוּ שָׁם׃

ל׳ וְדָוִד עֹלֶה בְמַעֲלֵה הַזֵּיתִים עָלֹה | וּבוֹכֶה וְרֹאשׁ לוֹ חָפוּי וְהוּא הֹלֵךְ יָחֵף וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־אִתּוֹ חָפוּ אִישׁ רֹאשׁוֹ וְעָלוּ עָלֹה וּבָכֹה׃

במעלה הזתים. בהר הזתים׃

חפוי. מכורך, כדרך האבלים׃

חפו. (תרגום׃) כריכו׃

ל״א וְדָוִד֙ הִגִּ֣יד לֵאמֹ֔ר אֲחִיתֹ֖פֶל בַּקֹּשְׁרִ֑ים עִם־אַבְשָׁל֗וֹם וַיֹּ֤אמֶר דָּוִד֙ סַכֶּל־נָ֣א אֶת־עֲצַ֣ת אֲחִיתֹ֔פֶל יְהוָ֖ה׃

ודוד הגיד. ולדוד הגיד המגיד׃

סכל. קלקל, כמו (קהלת י יד)׃ הסכל ירבה דברים׃

ל״ב וַיְהִ֣י דָוִ֔ד בָּ֖א עַד־הָרֹ֑אשׁ אֲשֶׁ֤ר יִשְׁתַּחֲוֶה־שָּׁם֙ לֵאלֹהִ֔ים וְהִנֵּ֥ה לְקִרְאָת֖וֹ חוּשַׁ֣י הָאַרְכִּ֑י קָר֥וּעַ כֻּתָּנְתּ֖וֹ וַאֲדָמָ֥ה עַל־רֹאשֹֽׁו׃

בא עד הראש. (תרגום׃) עד ריש טוריא׃

אשר ישתחוה שם לאלהים. אשר היה רגיל להשתחות שם כשהיה בא לירושלים, היה רואה משם את האהל שהארון בתוכו, והיה משתחוה׃

ל״ג וַיֹּ֥אמֶר ל֖וֹ דָּוִ֑ד אִם־עָבַ֥רְתָּ אִתִּ֖י וְהָיִ֥תָ עָלַ֖י לְמַשָּֽׂא׃

ל״ד וְאִם־הָעִ֤יר תָּשׁוּב֙ וְאָמַ֣רְתָּ לְאַבְשָׁל֔וֹם עַבְדְּךָ֖ אֲנִ֣י הַמֶּ֑לֶךְ אָהְיֶ֤ה עֶבֶד֙ אָבִ֣יךָ וַאֲנִי֙ מֵאָז֙ וְעַתָּ֣ה וַאֲנִ֣י עַבְדֶּ֔ךָ וְהֵפַרְתָּ֥ה לִ֖י אֶת־עֲצַ֥ת אֲחִיתֹֽפֶל׃

עבד אביך ואני מאז. כמו ואני עבד אביך מאז, ומקרא מסורס הוא׃

ל״ה וַהֲלוֹא֩ עִמְּךָ֨ שָׁ֜ם צָד֗וֹק וְאֶבְיָתָר֙ הַכֹּהֲנִ֔ים וְהָיָ֕ה כָּל־הַדָּבָ֖ר אֲשֶׁ֣ר תִּשְׁמַ֑ע מִבֵּ֣ית הַמֶּ֔לֶךְ תַּגִּ֖יד לְצָד֥וֹק וּלְאֶבְיָתָ֖ר הַכֹּהֲנִֽים׃

ל״ו הִנֵּה־שָׁ֣ם עִמָּ֗ם שְׁנֵ֤י בְנֵיהֶם֙ אֲחִימַ֣עַץ לְצָד֔וֹק וְיהוֹנָתָ֖ן לְאֶבְיָתָ֑ר וּשְׁלַחְתֶּ֤ם בְּיָדָם֙ אֵלַ֔י כָּל־דָּבָ֖ר אֲשֶׁ֥ר תִּשְׁמָֽעוּ׃

ל״ז וַיָּבֹ֣א חוּשַׁ֣י רֵעֵ֣ה דָוִ֔ד הָעִ֑יר וְאַבְשָׁל֖וֹם יָבֹ֥וא יְרוּשָׁלִָֽם׃ {ס}

יבוא ירושלים. נתן לבו שיבא לירושלים׃

פרק ט״ז

א׳ וְדָוִ֕ד עָבַ֖ר מְעַט֙ מֵהָרֹ֔אשׁ וְהִנֵּ֥ה צִיבָ֖א נַ֣עַר מְפִיבֹשֶׁ֑ת לִקְרָאת֗וֹ וְצֶ֤מֶד חֲמֹרִים֙ חֲבָשִׁ֔ים וַעֲלֵיהֶ֣ם מָאתַ֔יִם לֶ֖חֶם וּמֵאָ֣ה צִמּוּקִ֑ים וּמְאָ֥ה קַ֛יִץ וְנֵ֥בֶל יָ֖יִן׃

ומאה קיץ. (תרגום׃) ומאה מנן דבילתא׃

ב׳ וַיֹּ֤אמֶר הַמֶּ֙לֶךְ֙ אֶל־צִיבָ֔א מָה־אֵ֖לֶּה לָ֑ךְ וַיֹּ֣אמֶר צִיבָ֗א הַחֲמֹרִ֤ים לְבֵית־הַמֶּ֙לֶךְ֙ לִרְכֹּ֔ב (ולהלחם) [וְהַלֶּ֖חֶם] וְהַקַּ֣יִץ לֶֽאֱכֹ֑ול הַנְּעָרִ֗ים וְהַיַּ֛יִן לִשְׁתּ֥וֹת הַיָּעֵ֖ף בַּמִּדְבָּֽר׃

ג׳ וַיֹּ֥אמֶר הַמֶּ֖לֶךְ וְאַיֵּ֣ה בֶן־אֲדֹנֶ֑יךָ וַיֹּ֤אמֶר צִיבָא֙ אֶל־הַמֶּ֔לֶךְ הִנֵּ֥ה׀ יוֹשֵׁ֖ב בִּירוּשָׁלִַ֑ם כִּ֣י אָמַ֗ר הַיּוֹם֙ יָשִׁ֣יבוּ לִ֔י בֵּ֖ית יִשְׂרָאֵ֥ל אֵת֙ מַמְלְכ֖וּת אָבִֽי׃

ד׳ וַיֹּ֥אמֶר הַמֶּ֖לֶךְ לְצִיבָ֑א הִנֵּ֤ה לְךָ֙ כֹּ֣ל אֲשֶׁר־לִמְפִיבֹשֶׁ֔ת וַיֹּ֣אמֶר צִיבָא֮ הִשְׁתַּחֲוֵ֣יתִי אֶמְצָא־חֵן֒ בְּעֵינֶ֔יךָ אֲדֹנִ֖י הַמֶּֽלֶךְ׃

ה׳ וּבָ֣א הַמֶּ֣לֶךְ דָּוִ֔ד עַד־בַּחוּרִ֑ים וְהִנֵּ֤ה מִשָּׁם֙ אִ֣ישׁ יוֹצֵ֔א מִמִּשְׁפַּחַ֖ת בֵּית־שָׁא֑וּל וּשְׁמ֥וֹ שִׁמְעִ֛י בֶּן־גֵּרָ֖א יֹצֵ֣א יָצֹ֑וא וּמְקַלֵּֽל׃

ו׳ וַיְסַקֵּ֥ל בָּאֲבָנִ֖ים אֶת־דָּוִ֑ד וְאֶת־כָּל־עַבְדֵ֣י הַמֶּ֣לֶךְ דָּוִ֔ד וְכָל־הָעָ֖ם וְכָל־הַגִּבֹּרִ֥ים מִימִינ֖וֹ וּמִשְּׂמֹאלֹֽו׃

ז׳ וְכֹה־אָמַ֥ר שִׁמְעִ֖י בְּקַלְלֹ֣ו צֵ֣א צֵ֔א אִ֥ישׁ הַדָּמִ֖ים וְאִ֥ישׁ הַבְּלִיָּֽעַל׃

ח׳ הֵשִׁ֤יב עָלֶ֙יךָ֙ יְהוָ֔ה כֹּ֖ל | דְּמֵ֣י בֵית־שָׁא֑וּל אֲשֶׁ֥ר מָלַ֖כְתָּ תַּחְתָּ֔ו וַיִּתֵּ֤ן יְהוָה֙ אֶת־הַמְלוּכָ֔ה בְּיַ֖ד אַבְשָׁלֹ֣ום בְּנֶ֑ךָ וְהִנְּךָ֣ בְּרָעָתֶ֔ךָ כִּ֥י אִ֖ישׁ דָּמִ֥ים אָֽתָּה׃

ט וַיֹּאמֶר אֲבִישַׁי בֶּן־צְרוּיָה אֶל־הַמֶּלֶךְ לָמָּה יְקַלֵּל הַכֶּלֶב הַמֵּת הַזֶּה אֶת־אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אֶעְבְּרָה־נָּא וְאָסִירָה אֶת־רֹאשׁוֹ׃ {ס}

י וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מַה־לִּי וְלָכֶם בְּנֵי צְרָיָה (כי) [כִּה] יְקַלֵּל (וכי) [כִּי] יְהוָה אָמַר לוֹ קַלֵּל אֶת־דָּוִד וּמִי יֹאמַר מַדּוּעַ עָשִׂיתָה כֵּן׃ {ס}

> **כה יקלל.** כן יקלל:
>
> **ה' אמר לו.** אפשר אדם כמותו שהוא ראש לסנהדרין, יקלל את המלך אם לא שנאמר לו מאת הקב"ה:

יא וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אֲבִישַׁי וְאֶל־כָּל־עֲבָדָיו הִנֵּה בְנִי אֲשֶׁר־יָצָא מִמֵּעַי מְבַקֵּשׁ אֶת־נַפְשִׁי וְאַף כִּי־עַתָּה בֶּן־הַיְמִינִי הַנִּחוּ לוֹ וִיקַלֵּל כִּי אָמַר־לוֹ יְהוָה׃

יב אוּלַי יִרְאֶה יְהוָה (בעוני) [בְּעֵינָי] וְהֵשִׁיב יְהוָה לִי טוֹבָה תַּחַת קִלְלָתוֹ הַיּוֹם הַזֶּה׃

> **יראה ה' בעיני.** דמעת עיני:

יג וַיֵּלֶךְ דָּוִד וַאֲנָשָׁיו בַּדָּרֶךְ {ס} וְשִׁמְעִי הֹלֵךְ בְּצַלַע הָהָר לְעֻמָּתוֹ הָלוֹךְ וְקִלֵּל וְסֹקֵל בָּאֲבָנִים לְעֻמָּתוֹ וְעַפֵּר בֶּעָפָר׃ {פ}

יד וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־אִתּוֹ עֲיֵפִים וַיִּנָּפֶשׁ שָׁם׃

> **וינפש שם.** בבחורים:

טו וְאַבְשָׁלוֹם וְכָל־הָעָם אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל בָּאוּ יְרוּשָׁלִַם וַאֲחִיתֹפֶל אִתּוֹ׃

טז וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־בָּא חוּשַׁי הָאַרְכִּי רֵעֵה דָוִד אֶל־אַבְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר חוּשַׁי אֶל־אַבְשָׁלוֹם יְחִי הַמֶּלֶךְ יְחִי הַמֶּלֶךְ׃

יז וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם אֶל־חוּשַׁי זֶה חַסְדְּךָ אֶת־רֵעֶךָ לָמָּה לֹא־הָלַכְתָּ אֶת־רֵעֶךָ׃

יח וַיֹּאמֶר חוּשַׁי אֶל־אַבְשָׁלוֹם לֹא כִי אֲשֶׁר בָּחַר יְהוָה וְהָעָם הַזֶּה וְכָל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל (לא) [לוֹ] אֶהְיֶה וְאִתּוֹ אֵשֵׁב׃

יט וְהַשֵּׁנִית לְמִי אֲנִי אֶעֱבֹד הֲלוֹא לִפְנֵי בְנוֹ כַּאֲשֶׁר עָבַדְתִּי לְפָנֶיךָ כֵּן אֶהְיֶה לְפָנֶיךָ׃ {פ}

כ וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם אֶל־אֲחִיתֹפֶל הָבוּ לָכֶם עֵצָה מַה־נַּעֲשֶׂה׃

כא וַיֹּאמֶר אֲחִיתֹפֶל אֶל־אַבְשָׁלוֹם בּוֹא אֶל־פִּלַגְשֵׁי אָבִיךָ אֲשֶׁר הִנִּיחַ לִשְׁמוֹר הַבָּיִת וְשָׁמַע כָּל־יִשְׂרָאֵל כִּי־נִבְאַשְׁתָּ אֶת־אָבִיךָ וְחָזְקוּ יְדֵי כָּל־אֲשֶׁר אִתָּךְ׃

> **וחזקו ידי כל אשר אתך.** כי עתה ידם רפה לעזור לך, שאומרים בלבם הבן יתחרט אצל אביו, ואנו נהיה שנואים למלך:

כב וַיִּטּוּ לְאַבְשָׁלוֹם הָאֹהֶל עַל־הַגָּג וַיָּבֹא אַבְשָׁלוֹם אֶל־פִּלַגְשֵׁי אָבִיו לְעֵינֵי כָּל־יִשְׂרָאֵל׃

כג וַעֲצַת אֲחִיתֹפֶל אֲשֶׁר יָעַץ בַּיָּמִים הָהֵם כַּאֲשֶׁר יִשְׁאַל־[אִישׁ] בִּדְבַר הָאֱלֹהִים כֵּן כָּל־עֲצַת אֲחִיתֹפֶל גַּם־לְדָוִד גַּם לְאַבְשָׁלֹם׃ {ס}

פרק י״ז

א וַיֹּאמֶר אֲחִיתֹפֶל אֶל־אַבְשָׁלוֹם אֶבְחֲרָה נָּא שְׁנֵים־עָשָׂר אֶלֶף־אִישׁ וְאָקוּמָה וְאֶרְדְּפָה אַחֲרֵי־דָוִד הַלָּיְלָה׃

ב וְאָבוֹא עָלָיו וְהוּא יָגֵעַ וּרְפֵה יָדַיִם וְהַחֲרַדְתִּי אֹתוֹ וְנָס כָּל־הָעָם אֲשֶׁר־אִתּוֹ וְהִכֵּיתִי אֶת־הַמֶּלֶךְ לְבַדּוֹ׃

ג׳ וְאָשַׁיבָה כָל־הָעָם אֵלַיִךְ כְּשׁוּב הַכֹּל הָאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה מְבַקֵּשׁ כָּל־הָעָם יִהְיֶה שָׁלוֹם׃

כשוב הכל. אליך׃

האיש אשר אתה מבקש. יעשה בו בקשתך ויהרג, ואחר כך כל העם יהיה שלום, וזה מקרא קצר.

ד׳ וַיִּישַׁר הַדָּבָר בְּעֵינָי אַבְשָׁלֹם וּבְעֵינֵי כָּל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ {ס}

ובעיני זקני ישראל. זקני אשמאי׃

ה׳ וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם קְרָא נָא גַּם לְחוּשַׁי הָאַרְכִּי וְנִשְׁמְעָה מַה־בְּפִיו גַּם־הוּא׃

ו׳ וַיָּבֹא חוּשַׁי אֶל־אַבְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם אֵלָיו לֵאמֹר כַּדָּבָר הַזֶּה דִּבֶּר אֲחִיתֹפֶל הֲנַעֲשֶׂה אֶת־דְּבָרוֹ אִם־אַיִן אַתָּה דַּבֵּר׃ {ס}

ז׳ וַיֹּאמֶר חוּשַׁי אֶל־אַבְשָׁלוֹם לֹא־טוֹבָה הָעֵצָה אֲשֶׁר־יָעַץ אֲחִיתֹפֶל בַּפַּעַם הַזֹּאת׃

ח׳ וַיֹּאמֶר חוּשַׁי אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אֲנָשָׁיו כִּי גִבֹּרִים הֵמָּה וּמָרֵי נֶפֶשׁ הֵמָּה כְּדֹב שַׁכּוּל בַּשָּׂדֶה וְאָבִיךָ אִישׁ מִלְחָמָה וְלֹא יָלִין אֶת־הָעָם׃

ואביך איש מלחמה. ויודע עניני מלחמה וטכסיסיה וטיב מארב, ובטוח הוא שתרדוף הלילה לבא עליו, לפיכך לא ילין עם שאר העם׃

ט׳ הִנֵּה עַתָּה הוּא־נֶחְבָּא בְּאַחַת הַפַּחְתִּים אוֹ בְּאַחַד הַמְּקוֹמֹת וְהָיָה כִּנְפֹל בָּהֶם בַּתְּחִלָּה וְשָׁמַע הַשֹּׁמֵעַ וְאָמַר הָיְתָה מַגֵּפָה בָּעָם אֲשֶׁר אַחֲרֵי אַבְשָׁלֹם׃

הנה עתה הוא נחבא. וכשתבא על מחנה העם אשר אתו, הוא לא יהיה שם שתהרגנו׃

והיה כנפול בהם בתחלה. אני אמרתי לך כי אנשיו גבורים ומרי נפש, ואם יהרגו בעמך, תהיה בם מפלה במלחמה זו שהיא ראשונה, ושמע השומע מכל ישראל הבאים להתחבר אליך, ואמר היתה מגפה בעם של אבשלום׃

י׳ וְהוּא גַּם־בֶּן־חַיִל אֲשֶׁר לִבּוֹ כְּלֵב הָאַרְיֵה הִמֵּס יִמַּס כִּי־יָדַע כָּל־יִשְׂרָאֵל כִּי־גִבּוֹר אָבִיךָ וּבְנֵי־חַיִל אֲשֶׁר אִתּוֹ׃

והוא גם בן חיל. ואותו השומע אפילו הוא בן חיל ולבו כלב האריה, המס ימס בפחד ורעדה, ולא יתקשר עוד אליך, כי יאמר כבר התחיל ליפול ונענש הוא על אביו, ולא יצליח׃

י״א כִּי יַעֲצָתִי הֵאָסֵף עָלֶיךָ כָּל־יִשְׂרָאֵל מִדָּן וְעַד־בְּאֵר שֶׁבַע כַּחוֹל אֲשֶׁר־עַל־הַיָּם לָרֹב וּפָנֶיךָ הֹלְכִים בַּקְּרָב׃

כי יעצתי. כי זאת עצתי׃

ופניך הולכים בקרב. בראש, (תרגום׃) ואת תהי אזיל בריש כולנא׃

י״ב וּבָאנוּ אֵלָיו (באחת) [בְּאַחַד] הַמְּקוֹמֹת אֲשֶׁר נִמְצָא שָׁם וְנָחְנוּ עָלָיו כַּאֲשֶׁר יִפֹּל הַטַּל עַל־הָאֲדָמָה וְלֹא־נוֹתַר בּוֹ וּבְכָל־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ גַּם־אֶחָד׃

ונחנו עליו. וננוח עליו, לשון חנייה, כמו (שמות י יד)׃ וינח בכל גבול מצרים, (ישעיהו ז ב)׃ נחה ארם על אפרים׃

י״ג וְאִם־אֶל־עִיר יֵאָסֵף וְהִשְּׁיאוּ כָל־יִשְׂרָאֵל אֶל־הָעִיר הַהִיא חֲבָלִים וְסָחַבְנוּ אֹתוֹ עַד־הַנַּחַל עַד אֲשֶׁר־לֹא־נִמְצָא שָׁם גַּם־צְרוֹר׃ {פ}

חבלים. (תרגום׃) משריין, כמו (שמואל-א י ה)׃ חבל נביאים (תהלים קיט סא)׃ חבלי רשעים׃

עד הנחל. חומת העיר נסחוב אל הגי׃

י״ד וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם וְכָל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל טוֹבָה עֲצַת חוּשַׁי הָאַרְכִּי מֵעֲצַת אֲחִיתֹפֶל {ס} וַיהוָה צִוָּה לְהָפֵר אֶת־עֲצַת אֲחִיתֹפֶל הַטּוֹבָה לְבַעֲבוּר הָבִיא יְהוָה אֶל־אַבְשָׁלוֹם אֶת־הָרָעָה׃ {ס}

ט״ו וַיֹּאמֶר חוּשַׁי אֶל־צָדוֹק וְאֶל־אֶבְיָתָר֙ הַכֹּהֲנִ֔ים כָּזֹאת וְכָזֹאת יָעַץ אֲחִיתֹ֖פֶל אֶת־אַבְשָׁלֹ֑ם וְאֶת זִקְנֵי יִשְׂרָאֵ֔ל וְכָזֹאת וְכָזֹאת יָעַצְתִּי אָנִי׃

ט״ז וְעַתָּה֩ שִׁלְחוּ֨ מְהֵרָ֜ה וְהַגִּ֣ידוּ לְדָוִ֗ד לֵאמֹר֙ אַל־תָּלֶ֣ן הַלַּ֔יְלָה בְּעַרְבוֹת֙ הַמִּדְבָּ֔ר וְגַם֙ עָבוֹ֣ר תַּעֲבֹ֔ור פֶּן יְבֻלַּ֥ע לַמֶּ֖לֶךְ וּלְכָל־הָעָ֣ם אֲשֶׁר אִתּ֑וֹ׃

וגם עבור תעבור. את הירדן׃

פן יבולע למלך. שלא יעצתיו לטובה, ויעשה כדברי אחיתופל׃

יבלע. יאמר לו בסתר ובבליעה׃

י״ז וְיהוֹנָתָ֣ן וַאֲחִימַ֗עַץ עֹמְדִ֛ים בְּעֵין־רֹגֵ֖ל וְהָלְכָ֣ה הַשִּׁפְחָ֗ה וְהִגִּ֤ידָה לָהֶם֙ וְהֵ֣ם יֵלְכ֔וּ וְהִגִּ֖ידוּ לַמֶּ֣לֶךְ דָּוִ֑ד כִּ֣י לֹ֤א יוּכְלוּ֙ לְהֵרָאֹ֣ות בָּעִ֔יר

בעין רוגל. (תרגום:) בעין קצרא, כובסי בגדי צמר, שחובטין אותם שם, שבועטים אותם ברגל׃

י״ח וַיַּרְא֤וּ אֹתָם֙ נַ֔עַר וַיַּגֶּ֖ד לְאַבְשָׁלֹ֑ם וַיֵּלְכ֣וּ שְׁנֵיהֶ֗ם מְהֵרָה֙ וַיָּבֹ֣אוּ | אֶל־בֵּ֣ית־אִ֔ישׁ בְּבַחוּרִ֖ים וְלֹ֣ו בְאֵ֑ר בַּחֲצֵרֹ֖ו וַיֵּרָ֥דוּ שָֽׁם׃

י״ט וַתִּקַּ֨ח הָאִשָּׁ֜ה וַתִּפְרֹ֤שׂ אֶת־הַמָּסָךְ֙ עַל־פְּנֵ֣י הַבְּאֵ֔ר וַתִּשְׁטַ֥ח עָלָ֖יו הָרִפֹ֑ות וְלֹ֥א נוֹדַ֖ע דָּבָֽר׃

את המסך. וילון׃

הרפות. חטין כתושות, כמו (משלי כז כב): בתוך הריפות׃

כ׳ וַיָּבֹ֣אוּ עַבְדֵ֣י אַבְשָׁלֹ֗ום אֶל־הָאִשָּׁה֙ הַבַּ֔יְתָה וַיֹּאמְר֕וּ אַיֵּ֛ה אֲחִימַ֥עַץ וִיהֹונָתָ֖ן וַתֹּ֣אמֶר לָהֶ֑ם הָאִשָּׁה֙ עָבְר֣וּ מִיכַ֔ל הַמָּ֖יִם וַיְבַקְּשׁ֥וּ וְלֹ֣א מָצְא֑וּ וַיָּשֻׁ֖בוּ יְרוּשָׁלָֽם׃ {ס}

מיכל המים. איני יודע לו פתרון במחברת כל, ופתרונו לפי ענינו, כמו שבולת הנהר׃

כ״א וַיְהִ֗י | אַחֲרֵי֙ לֶכְתָּ֔ם וַיַּעֲל֥וּ מֵהַבְּאֵ֖ר וַיֵּלְכ֑וּ וַיַּגִּ֣דוּ לַמֶּ֣לֶךְ דָּוִ֔ד וַיֹּאמְר֥וּ אֶל־דָּוִ֖ד קוּמ֣וּ וְעִבְר֑וּ מְהֵרָה֙ אֶת־הַמַּ֔יִם כִּֽי־כָ֥כָה יָעַ֖ץ עֲלֵיכֶ֥ם אֲחִיתֹֽפֶל׃

כ״ב וַיָּ֤קָם דָּוִד֙ וְכָל־הָעָ֣ם אֲשֶׁר אִתֹּ֔ו וַיַּעַבְר֖וּ אֶת־הַיַּרְדֵּ֑ן עַד־אֹ֣ור הַבֹּ֗קֶר עַד־אַחַד֙ לֹ֣א נֶעְדַּ֔ר אֲשֶׁ֥ר לֹא־עָבַ֖ר אֶת־הַיַּרְדֵּֽן׃

כ״ג וַאֲחִיתֹ֗פֶל רָאָה֙ כִּ֣י לֹ֣א נֶעֱשְׂתָ֔ה עֲצָתֹ֑ו וַיַּחֲבֹ֤ש אֶת־הַחֲמֹור֙ וַיָּ֣קָם וַיֵּ֔לֶךְ אֶל־בֵּיתֹ֖ו אֶל־עִירֹ֑ו וַיְצַ֣ו אֶל־בֵּיתֹ֗ו וַיֶּחְנַ֙ק֙ וַיָּ֣מָת וַיִּקָּבֵ֖ר בְּקֶ֥בֶר אָבִֽיו׃ {ס}

כ״ד וְדָוִ֖ד בָּ֣א מַחֲנָ֑יְמָה וַאבְשָׁלֹ֗ם עָבַ֛ר אֶת־הַיַּרְדֵּ֥ן הֹ֖וא וְכָל־אִ֥ישׁ יִשְׂרָאֵ֖ל עִמֹּֽו׃

כ״ה וְאֶת־עֲמָשָׂ֗א שָׂם֙ אַבְשָׁלֹ֔ם תַּחַ֖ת יֹואָ֑ב עַל־הַצָּבָ֗א וַעֲמָשָׂא֙ בֶּן־אִ֣ישׁ וּשְׁמֹ֔ו יִתְרָ֖א הַיִּשְׂרְאֵלִ֑י אֲשֶׁר־בָּ֣א אֶל־אֲבִיגַ֔ל בַּת־נָחָ֕שׁ אֲחֹ֥ות צְרוּיָ֖ה אֵ֥ם יֹואָֽב׃

בת נחש. הוא ישי אבי דוד, רבותינו אמרו (בבא בתרא יז א): שמת בלא עון, בעטיו של נחש׃

כ״ו וַיַּ֥חַן יִשְׂרָאֵ֖ל וְאַבְשָׁלֹ֑ם אֶ֖רֶץ הַגִּלְעָֽד׃ {ס}

כ״ז וַיְהִ֗י כְּבֹוא֙ דָּוִ֣ד מַחֲנָ֔יְמָה וְשֹׁבִ֤י בֶן־נָחָשׁ֙ מֵרַבַּ֣ת בְּנֵי־עַמֹּ֔ון וּמָכִ֖יר בֶּן־עַמִּיאֵ֣ל מִלֹּ֑א דְּבָ֔ר וּבַרְזִלַּ֥י הַגִּלְעָדִ֖י מֵרֹגְלִֽים׃

ושבי בן נחש. הוא חנון בן נחש׃

כ״ח מִשְׁכָּ֣ב וְסַפֹּ֔ות וּכְלֵ֖י יוֹצֵ֑ר וְחִטִּ֣ים וּשְׂעֹרִ֔ים וְקֶ֖מַח וְקָלִ֥י וּפֹ֖ול וַעֲדָשִׁ֥ים וְקָלִֽי׃

משכב. מצעות׃

וספות. כלי תשמיש הם, כמו (מלכים . ב יב יד): ספות כסף:

וקלי. מיני קליות, אמרו רבותינו (עבודה זרה לח ב): שני מיני שתיתא הקריב ברזילי לדוד, אחד של חטים, ואחד של עדשים, כענין האמור כאן ; ׳קמח וקלי׳, הוא של דגן, ׳ופול ועדשים וקלי׳, ממינים של קטניות שמייבשין אותן בתנור כשהן לחין, והם מתוקין לעולם, וטוחנין אותן, ועושין מהם מאכל שקורין שתיתא:

כ״ט וּדְבַשׁ וְחֶמְאָה וְצֹאן וּשְׁפוֹת בָּקָר הִגִּישׁוּ לְדָוִד וְלָעָם אֲשֶׁר־אִתּוֹ לֶאֱכֹל כִּי אָמְרוּ הָעָם רָעֵב וְעָיֵף וְצָמֵא בַּמִּדְבָּר: {ס}

ושפות בקר. (תרגום:) וגובנין דחלב:

פרק י״ח

א׳ וַיִּפְקֹד דָּוִד אֶת־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיָּשֶׂם עֲלֵיהֶם שָׂרֵי אֲלָפִים וְשָׂרֵי מֵאוֹת:

ב׳ וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶת־הָעָם הַשְּׁלִשִׁית בְּיַד־יוֹאָב וְהַשְּׁלִשִׁית בְּיַד אֲבִישַׁי בֶּן־צְרוּיָה אֲחִי יוֹאָב וְהַשְּׁלִשִׁת בְּיַד אִתַּי הַגִּתִּי {ס} וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־הָעָם יָצֹא אֵצֵא גַּם־אֲנִי עִמָּכֶם:

ג׳ וַיֹּאמֶר הָעָם לֹא תֵצֵא כִּי אִם־נָס נָנוּס לֹא־יָשִׂימוּ אֵלֵינוּ לֵב וְאִם־מֶתוּ חֶצְיֵנוּ לֹא־יָשִׂימוּ אֵלֵינוּ לֵב כִּי־עַתָּה כָּמֹנוּ עֲשָׂרָה אֲלָפִים וְעַתָּה טוֹב כִּי־תִהְיֶה־לָּנוּ מֵעִיר (לעזיר) [לַעְזוֹר]: {ס}

לא ישימו אלינו לב. לא יהיה דבר חשוב בעיניהם להתגבר ולהתהלל, מאחר שאין אתה במלחמה:

כי עתה. בהיותך בכבודך, חשוב אתה כמונו:

עשרת אלפים. כעשרת אלפים איש כמונו:

כי תהיה לנו מעיר לעזור. (תרגום:) וכען טב ארי תצלי עלנא מן קרתא למסעד:

ד׳ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־יִיטַב בְּעֵינֵיכֶם אֶעֱשֶׂה וַיַּעֲמֹד הַמֶּלֶךְ אֶל־יַד הַשַּׁעַר וְכָל־הָעָם יָצְאוּ לְמֵאוֹת וְלַאֲלָפִים:

ה׳ וַיְצַו הַמֶּלֶךְ אֶת־יוֹאָב וְאֶת־אֲבִישַׁי וְאֶת־אִתַּי לֵאמֹר לְאַט־לִי לַנַּעַר לְאַבְשָׁלוֹם וְכָל־הָעָם שֹׁמְעִים בְּצַוֹּת הַמֶּלֶךְ אֶת־כָּל־הַשָּׂרִים עַל־דְּבַר אַבְשָׁלוֹם:

לאט לי לנער. אם יקרא לפניכם במלחמה, חמלו עליו:

ו׳ וַיֵּצְא הָעָם הַשָּׂדֶה לִקְרַאת יִשְׂרָאֵל וַתְּהִי הַמִּלְחָמָה בְּיַעַר אֶפְרָיִם:

ביער אפרים. ומהיכן היה יער לאפרים בעבר הירדן מזרחה, שלא ניתן שם חלק אלא לבני גד ולבני ראובן ולמנשה, אלא מתוך שהתנה יהושע שיהיו מרעין בחורשין, והיה אותו היער סמוך לאפרים, אלא שהירדן מפסיק, והיו מרעין שם בהמותיהם, היה נקרא יער אפרים:

ז׳ וַיִּנָּגְפוּ שָׁם עַם יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי עַבְדֵי דָוִד וַתְּהִי־שָׁם הַמַּגֵּפָה גְּדוֹלָה בַּיּוֹם הַהוּא עֶשְׂרִים אָלֶף:

ח׳ וַתְּהִי־שָׁם הַמִּלְחָמָה (נפצות) [נָפוֹצָת] עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וְיַעַר הִרְבָּה לֶאֱכֹל בָּעָם מֵאֲשֶׁר אָכְלָה הַחֶרֶב בַּיּוֹם הַהוּא:

וירב היער לאכול בעם. חיות רעות שביער, כן תרגם יונתן:

ט׳ וַיִּקָּרֶא אַבְשָׁלוֹם לִפְנֵי עַבְדֵי דָוִד וְאַבְשָׁלוֹם רֹכֵב עַל־הַפֶּרֶד וַיָּבֹא הַפֶּרֶד תַּחַת שׂוֹבֶךְ הָאֵלָה הַגְּדוֹלָה וַיֶּחֱזַק רֹאשׁוֹ בָּאֵלָה וַיִּתֵּן בֵּין הַשָּׁמַיִם וּבֵין הָאָרֶץ וְהַפֶּרֶד אֲשֶׁר־תַּחְתָּיו עָבָר:

ויקרא אבשלום. לשון מקרה ופגע:

ויתן בין השמים ובין הארץ. אמרו רבותינו (סוטה י ב): שלף חרבו לקוץ שערו, וראה גיהנם פתוחה תחתיו:

י וַיַּרְא אַיִשׁ אֶחָד וַיַּגֶּד לְיוֹאָב וַיֹּאמֶר הִנֵּה רָאִיתִי אֶת אַבְשָׁלֹם תָּלוּי בָּאֵלָה׃

יא וַיֹּאמֶר יוֹאָב לָאִישׁ הַמַּגִּיד לוֹ וְהִנֵּה רָאִיתָ וּמַדּוּעַ לֹא הִכִּיתוֹ שָׁם אַרְצָה וְעָלַי לָתֶת לְךָ עֲשֶׂרֶה כָסֶף וַחֲגֹרָה אֶחָת׃

יב וַיֹּאמֶר הָאִישׁ אֶל יוֹאָב (ולא) [וְלוּ] אָנֹכִי שֹׁקֵל עַל כַּפַּי אֶלֶף כֶּסֶף לֹא אֶשְׁלַח יָדִי אֶל בֶּן הַמֶּלֶךְ כִּי בְאָזְנֵינוּ צִוָּה הַמֶּלֶךְ אֹתְךָ וְאֶת אֲבִישַׁי וְאֶת אִתַּי לֵאמֹר שִׁמְרוּ מִי בַנַּעַר בְּאַבְשָׁלוֹם׃

> **שמרו מי בנער.** כל מי שיבא לידו ישמרנו׃

יג אוֹ עָשִׂיתִי (בנפשו) [בְנַפְשִׁי] שֶׁקֶר וְכָל דָּבָר לֹא יִכָּתֵד מִן הַמֶּלֶךְ וְאַתָּה תִּתְיַצֵּב מִנֶּגֶד׃

יד וַיֹּאמֶר יוֹאָב לֹא כֵן אֹחִילָה לְפָנֶיךָ וַיִּקַּח שְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים בְּכַפּוֹ וַיִּתְקָעֵם בְּלֵב אַבְשָׁלוֹם עוֹדֶנּוּ חַי בְּלֵב הָאֵלָה׃

> **לא כן אוחילה לפניך.** לא אבקש עוד בקשה ממך, כי אני אלך׃

טו וַיָּסֹבּוּ עַשָּׂרָה נְעָרִים נֹשְׂאֵי כְּלֵי יוֹאָב וַיַּכּוּ אֶת אַבְשָׁלוֹם וַיְמִתֻהוּ׃

טז וַיִּתְקַע יוֹאָב בַּשֹּׁפָר וַיָּשָׁב הָעָם מִרְדֹּף אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל כִּי חָשַׂךְ יוֹאָב אֶת הָעָם׃

יז וַיִּקְחוּ אֶת אַבְשָׁלוֹם וַיַּשְׁלִכוּ אֹתוֹ בַיַּעַר אֶל הַפַּחַת הַגְּדוֹל וַיַּצִּבוּ עָלָיו גַּל אֲבָנִים גָּדוֹל מְאֹד וְכָל יִשְׂרָאֵל נָסוּ אִישׁ לְאָהָלָו׃

יח וְאַבְשָׁלֹם לָקַח וַיָּצֶב לוֹ בְחַיָּיו אֶת מַצֶּבֶת אֲשֶׁר בְּעֶמֶק הַמֶּלֶךְ כִּי אָמַר אֵין לִי בֵּן בַּעֲבוּר הַזְכִּיר שְׁמִי וַיִּקְרָא לַמַּצֶּבֶת עַל שְׁמוֹ וַיִּקָּרֵא לָהּ יַד אַבְשָׁלוֹם עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ {ס}

> **כי אמר אין לי בן.** ממלא מקומי, ויהיה חשוב כמותי׃
>
> **בעבור הזכיר שמי.** אקים לי מצבת אבן, ובנין חשוב היה׃

יט וַאֲחִימַעַץ בֶּן צָדוֹק אָמַר אָרוּצָה נָּא וַאֲבַשְּׂרָה אֶת הַמֶּלֶךְ כִּי שָׁפְטוֹ יְהוָה מִיַּד אֹיְבָיו׃

כ וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹאָב לֹא אִישׁ בְּשׂוֹרָה אַתָּה הַיּוֹם הַזֶּה וּבִשַּׂרְתָּ בְּיוֹם אַחֵר וְהַיּוֹם הַזֶּה לֹא תְבַשֵּׂר כִּי עַל [כֵּן] בֶּן הַמֶּלֶךְ מֵת׃

> **ובשרת ביום אחר.** בשורת תשועה אחרת׃
>
> **כי על כן.** כי על אשר בן המלך מת, לפיכך לא טובה לך הבשורה זאת׃

כא וַיֹּאמֶר יוֹאָב לַכּוּשִׁי לֵךְ הַגֵּד לַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר רָאִיתָה וַיִּשְׁתַּחוּ כוּשִׁי לְיוֹאָב וַיָּרֹץ׃

כב וַיֹּסֶף עוֹד אֲחִימַעַץ בֶּן צָדוֹק וַיֹּאמֶר אֶל יוֹאָב וַיְהִי מָה אָרֳצָה גַּם אֲנִי אַחֲרֵי הַכּוּשִׁי וַיֹּאמֶר יוֹאָב לָמָּה זֶּה אַתָּה רָץ בְּנִי וּלְכָה אֵין בְּשׂוֹרָה מֹצֵאת׃

> **ולכה אין בשורה מוצאת.** אין מתת שכר בשורה מצויה היום׃

כג וְיְהִי־מָה אָרוּץ וַיֹּאמֶר לוֹ רוֹץ וַיָּרָץ אֲחִימַעַץ דֶּרֶךְ הַכִּכָּר וַיַּעֲבֹר אֶת הַכּוּשִׁי׃

> **ויהי מה.** כלומר ומה בכך אם אין לי שכר׃
>
> **ויעבור.** (תרגום:) וקדים ית כושי׃

כד וְדָוִד יוֹשֵׁב בֵּין שְׁנֵי הַשְּׁעָרִים וַיֵּלֶךְ הַצֹּפֶה אֶל גַּג הַשַּׁעַר אֶל הַחוֹמָה וַיִּשָּׂא אֶת עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה אִישׁ רָץ לְבַדּוֹ׃

כה וַיִּקְרָא הַצֹּפֶה וַיַּגֶּד לַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אִם לְבַדּוֹ בְּשׂוֹרָה בְּפִיו וְיָלֶךְ הָלוֹךְ וְקָרֵב׃

כ״ו וַיַּ֣רְא הַצֹּפֶ֗ה אִישׁ־אַחַ֤ר רָץ֙ וַיִּקְרָ֣א הַצֹּפֶ֔ה אֶל־הַשּׁוֹעֵ֖ר וַיֹּ֣אמֶר הִנֵּה־אִ֤ישׁ רָץ֙ לְבַדּ֔וֹ וַיֹּ֥אמֶר הַמֶּ֖לֶךְ גַּם־זֶ֥ה מְבַשֵּׂ֖ר׃

כ״ז וַיֹּ֣אמֶר הַצֹּפֶ֗ה אֲנִ֤י רֹאֶה֙ אֶת־מְרוּצַ֣ת הָרִאשׁ֔וֹן כְּמְרֻצַ֖ת אֲחִימַ֣עַץ בֶּן־צָד֑וֹק וַיֹּ֥אמֶר הַמֶּ֖לֶךְ אִישׁ־טוֹב֣ ז֖֔וֶה וְאֶל־בְּשׂוֹרָ֥ה טוֹבָ֖ה יָבֽוֹא׃

כ״ח וַיִּקְרָ֣א אֲחִימַ֔עַץ וַיֹּ֖אמֶר אֶל־הַמֶּ֣לֶךְ שָׁל֑וֹם וַיִּשְׁתַּ֤חוּ לַמֶּ֙לֶךְ֙ לְאַפָּ֔יו אָ֖רְצָה {ס} וַיֹּ֕אמֶר בָּר֥וּךְ יְהוָ֖ה אֱלֹהֶ֑יךָ אֲשֶׁ֤ר סִגַּר֙ אֶת־הָאֲנָשִׁ֣ים אֲשֶׁר־נָשְׂא֔וּ אֶת־יָדָ֖ם בַּאדֹנִ֥י הַמֶּֽלֶךְ׃ {ס}

כ״ט וַיֹּ֣אמֶר הַמֶּ֔לֶךְ שָׁל֖וֹם לַנַּ֣עַר לְאַבְשָׁל֑וֹם וַיֹּ֣אמֶר אֲחִימַ֗עַץ רָאִ֙יתִי֙ הֲהָמ֣וֹן הַגָּד֔וֹל לִשְׁלֹ֖חַ אֶת־עֶ֣בֶד הַמֶּ֑לֶךְ יוֹאָ֙ב֙ וְאֶת־עַבְדֶּ֔ךָ וְלֹ֥א יָדַ֖עְתִּי מָֽה׃

> **ראיתי ההמון הגדול.** הומים ונעים במלחמה:
>
> **לשלוח את עבד המלך יואב ואת עבדך.** הרי זה מקרא מסורס, לשלוח יואב את עבד המלך ואת עבדך, לאחר ששלח יואב את עבד המלך זה הרץ אחרי:
>
> **ואת עבדך.** על עצמו הוא אומר, ולא ידעתי מה היה אחרי כן:

ל׳ וַיֹּ֥אמֶר הַמֶּ֖לֶךְ סֹ֣ב הִתְיַצֵּ֑ב כֹּ֖ה וַיִּסֹּ֥ב וַיַּעֲמֹֽד׃

> **סב התיצב כה.** פנה לצד אחר והתיצב כה, ונשמע מה יאמר זה:

ל״א וְהִנֵּ֣ה הַכּוּשִׁ֔י יְתַבַּשֵּׂ֖ר אֲדֹנִ֣י הַמֶּ֑לֶךְ כִּֽי־שְׁפָטְךָ֨ יְהוָ֤ה הַיּוֹם֙ מִיַּ֣ד כָּל־הַקָּמִ֔ים עָלֶ֖יךָ׃ {ס}

ל״ב וַיֹּ֣אמֶר הַמֶּ֗לֶךְ אֶל־הַכּוּשִׁי֙ הֲשָׁל֣וֹם לַנַּ֣עַר לְאַבְשָׁל֔וֹם וַיֹּ֣אמֶר הַכּוּשִׁ֗י יִהְי֤וּ כַנַּ֙עַר֙ אֹיְבֵ֣י אֲדֹנִ֔י הַמֶּ֖לֶךְ וְכֹ֣ל אֲשֶׁר־קָ֥מוּ עָלֶ֖יךָ לָרָעָֽה׃ {ס}

פרק י״ט

א׳ וַיִּרְגַּ֣ז הַמֶּ֔לֶךְ וַיַּ֖עַל עַל־עֲלִיַּ֣ת הַשַּׁ֑עַר וַיֵּ֔בְךְּ וְכֹ֣ה | אָמַ֔ר בְּלֶכְתּ֖וֹ בְּנִ֣י אַבְשָׁל֑וֹם בְּנִ֣י בְנִ֔י אַבְשָׁל֖וֹם מִֽי־יִתֵּ֤ן מוּתִי֙ אֲנִ֣י תַחְתֶּ֔יךָ אַבְשָׁל֖וֹם בְּנִ֥י בְנִֽי׃

> **בני בני.** שמנה פעמים, אמרו רבותינו (סוטה י ב): שבעה דאסקיה משבעה מדורי גיהנם, וחד דאייתיה לעלמא דאתי:

ב׳ וַיֻּגַּ֥ד לְיוֹאָ֖ב הִנֵּ֣ה הַמֶּ֑לֶךְ בֹּכֶ֥ה וַיִּתְאַבֵּ֖ל עַל־אַבְשָׁלֽוֹם׃

ג׳ וַתְּהִ֤י הַתְּשׁוּעָה֙ בַּיּ֣וֹם הַה֔וּא לְאֵ֖בֶל לְכָל־הָעָ֑ם כִּֽי־שָׁמַ֤ע הָעָם֙ בַּיּ֣וֹם הַה֔וּא לֵאמֹ֕ר נֶעֱצַ֥ב הַמֶּ֖לֶךְ עַל־בְּנֽוֹ׃

ד׳ וַיִּתְגַּנֵּ֤ב הָעָם֙ בַּיּ֣וֹם הַה֔וּא לָב֖וֹא הָעִ֑יר כַּאֲשֶׁ֣ר יִתְגַּנֵּ֔ב הָעָ֕ם הַנִּכְלָמִ֖ים בְּנוּסָ֥ם בַּמִּלְחָמָֽה׃

ה׳ וְהַמֶּ֖לֶךְ לָאַ֣ט אֶת־פָּנָ֑יו וַיִּזְעַ֤ק הַמֶּ֙לֶךְ֙ קוֹל֙ גָּד֔וֹל בְּנִ֥י אַבְשָׁל֖וֹם אַבְשָׁל֥וֹם בְּנִ֖י בְּנִֽי׃ {ס}

> **לאט את פניו.** (תרגום:) כריך ית צזפוהי, כמשפט האבלים:
>
> **לאט.** כמו (מלכים-א יט יג): וילט פניו באדרתו ; (שמואל-א כא י): הנה היא לוטה בשמלה:

ו׳ וַיָּבֹ֤א יוֹאָב֙ אֶל־הַמֶּ֣לֶךְ הַבַּ֔יְתָה וַיֹּ֕אמֶר הֹבַ֥שְׁתָּ הַיּ֛וֹם אֶת־פְּנֵ֥י כָל־עֲבָדֶ֖יךָ הַמְמַלְּטִ֣ים אֶת־נַפְשְׁךָ֣ הַיּ֔וֹם וְאֵ֖ת נֶ֣פֶשׁ בָּנֶ֑יךָ וּבְנֹתֶ֔יךָ וְנֶ֥פֶשׁ נָשֶׁ֖יךָ וְנֶ֥פֶשׁ פִּלַגְשֶֽׁיךָ׃

ז לְאַהֲבָה֙ אֶת־שֹׂנְאֶ֔יךָ וְלִשְׂנֹ֖א אֶת־אֹהֲבֶ֑יךָ כִּ֚י | הִגַּ֣דְתָּ הַיּ֔וֹם כִּ֥י אֵ֛ין לְךָ֥ שָׂרִ֖ים וַעֲבָדִ֑ים כִּ֚י | יָדַ֣עְתִּי הַיּ֔וֹם כִּ֥י (לא) [לוּ] אַבְשָׁל֖וֹם חַ֑י וְכֻלָּ֣נוּ הַיּ֔וֹם מֵתִ֖ים כִּי־אָ֥ז יָשָׁ֖ר בְּעֵינֶֽיךָ׃

ח וְעַתָּה֙ קוּם֙ צֵ֔א וְדַבֵּ֖ר עַל־לֵ֣ב עֲבָדֶ֑יךָ {ס} כִּ֣י בַיהוָ֗ה נִשְׁבַּ֙עְתִּי֙ כִּ֣י־אֵינְךָ֣ יוֹצֵ֔א אִם־יָלִ֖ין אִ֣ישׁ אִתְּךָ֣ הַלָּ֑יְלָה וְרָעָ֨ה לְךָ֜ זֹ֣את מִכָּל־הָרָעָ֗ה אֲשֶׁר־בָּ֤אָה עָלֶ֙יךָ֙ מִנְּעֻרֶ֔יךָ עַד־עָתָּֽה׃ {ס}

כי אינך יוצא. אם אינך יוצא׃

ט וַיָּקָם֙ הַמֶּ֔לֶךְ וַיֵּ֖שֶׁב בַּשָּׁעַ֑ר וּלְכָל־הָעָ֗ם הִגִּ֤ידוּ לֵאמֹר֙ הִנֵּ֣ה הַמֶּ֔לֶךְ יוֹשֵׁ֖ב בַּשַּׁ֑עַר וַיָּבֹ֣א כָל־הָעָ֗ם לִפְנֵ֤י הַמֶּ֙לֶךְ֙ וְיִשְׂרָאֵ֣ל נָ֔ס אִ֖ישׁ לְאָהָלָֽיו׃ {ס}

וישראל נס. אותם שהיו עם אבשלום׃

י וַיְהִ֗י כָּל־הָעָם֙ נָד֣וֹן בְּכָל־שִׁבְטֵ֣י יִשְׂרָאֵ֔ל לֵאמֹ֖ר הַמֶּ֣לֶךְ הִצִּילָ֑נוּ | מִכַּף֙ אֹיְבֵ֔ינוּ וְה֣וּא מְלָטָ֔נוּ מִכַּף֙ פְּלִשְׁתִּ֔ים וְעַתָּ֥ה בָרַ֖ח מִן־הָאָ֥רֶץ מֵֽעַל אַבְשָׁלֽוֹם׃

כל העם נדון. מתווכחים זה עם זה׃

יא וְאַבְשָׁל֗וֹם אֲשֶׁ֤ר מָשַׁ֙חְנוּ֙ עָלֵ֔ינוּ מֵ֖ת בַּמִּלְחָמָ֑ה וְעַתָּ֗ה לָמָּה֙ אַתֶּ֣ם מַחֲרִשִׁ֔ים לְהָשִׁ֖יב אֶת־הַמֶּֽלֶךְ׃ {ס}

יב וְהַמֶּ֣לֶךְ דָּוִ֔ד שָׁלַ֖ח אֶל־צָד֣וֹק וְאֶל־אֶבְיָתָ֑ר הַכֹּהֲנִים֙ לֵאמֹ֔ר דַּבְּר֥וּ אֶל־זִקְנֵ֖י יְהוּדָ֥ה לֵאמֹ֖ר לָמָ֣ה תִהְי֗וּ אַחֲרֹנִים֙ לְהָשִׁ֣יב אֶת־הַמֶּ֔לֶךְ אֶל־בֵּיתֽוֹ׃ וּדְבַר֙ כָּל־יִשְׂרָאֵ֔ל בָּ֖א אֶל־הַמֶּ֥לֶךְ אֶל־בֵּיתֽוֹ׃

ודבר כל ישראל בא אל המלך. כל זה מדברי שליחותו׃

יג אַתֶּ֤ם אַחַי֙ עַצְמִ֣י וּבְשָׂרִ֔י אַתֶּ֖ם וְלָמָ֣ה תִהְי֑וּ אַחֲרֹנִ֗ים לְהָשִׁ֥יב אֶת־הַמֶּֽלֶךְ׃

יד וְלַעֲמָשָׂ֗א תֹּ֤אמְרוּ֙ הֲלוֹא֙ עַצְמִ֣י וּבְשָׂרִ֔י אָתָּ֖ה כֹּ֣ה יַֽעֲשֶׂה־לִּ֣י אֱלֹהִ֔ים וְכֹ֖ה יוֹסִ֑יף אִם־לֹ֣א שַׂר־צָבָ֗א תִּֽהְיֶה־לִּ֛י לְפָנַ֖י כָּל־הַיָּמִ֥ים תַּ֖חַת יוֹאָֽב׃

ולעמשא. שהוא שר צבא, תאמרו ; הלא בן אחותי אתה׃

טו וַיֵּ֖ט אֶת־לְבַ֣ב כָּל־אִ֣ישׁ יְהוּדָ֔ה כְּאִ֖ישׁ אֶחָ֑ד וַיִּשְׁלְח֣וּ אֶל־הַמֶּ֔לֶךְ שׁ֚וּב אַתָּ֣ה וְכָל־עֲבָדֶֽיךָ׃

טז וַיָּשָׁב֙ הַמֶּ֔לֶךְ וַיָּבֹ֖א עַד־הַיַּרְדֵּ֑ן וִיהוּדָ֗ה בָּ֤א הַגִּלְגָּל֙ לָלֶ֣כֶת לִקְרַ֔את הַמֶּ֖לֶךְ לְהַעֲבִ֥יר אֶת־הַמֶּ֖לֶךְ אֶת־הַיַּרְדֵּֽן׃

יז וַיְמַהֵ֞ר שִׁמְעִ֤י בֶן־גֵּרָא֙ בֶּן־הַיְמִינִ֔י אֲשֶׁ֖ר מִבַּחוּרִ֑ים וַיֵּ֣רֶד֮ עִם־אַנְשֵׁ֣י יְהוּדָה֒ לִקְרַ֖את הַמֶּ֥לֶךְ דָּוִֽד׃

יח וְאֶ֙לֶף֙ אִ֣ישׁ עִמּ֔וֹ מִבִּנְיָמִ֖ן וְצִיבָ֣א נַ֣עַר בֵּית שָׁא֑וּל וַחֲמִשָּׁ֤ה עָשָׂר֙ בָּנָ֣יו וְעֶשְׂרִ֔ים עֲבָדָ֖יו אִתּ֑וֹ וְצָלְח֥וּ הַיַּרְדֵּ֖ן לִפְנֵ֥י הַמֶּֽלֶךְ׃

וצלחו הירדן. (תרגום:) בקעוהו בתריסהון.

יט וְעָבְרָ֣ה הָעֲבָרָ֔ה לַעֲבִ֖יר אֶת־בֵּ֣ית הַמֶּ֑לֶךְ וְלַעֲשׂ֥וֹת הַטּ֖וֹב בְּעֵינָ֑יו וְשִׁמְעִ֤י בֶן־גֵּרָא֙ נָפַ֣ל לִפְנֵ֣י הַמֶּ֔לֶךְ בְּעָבְרוֹ֖ בַּיַּרְדֵּֽן׃

ועברה העברה. ספינת המעברה שעוברים בה את עבר רוחב הנחל׃

כ וַיֹּ֣אמֶר אֶל־הַמֶּ֔לֶךְ אַל־יַחֲשֹׁ֥ב לִ֙י֙ אֲדֹנִ֔י עָוֹן֙ וְאַל־תִּזְכֹּ֔ר אֶת אֲשֶׁ֥ר הָעֲוָ֖ה עַבְדְּךָ֑ בַּיּ֗וֹם אֲשֶׁר־יָצָ֛א אֲדֹנִ֥י־הַמֶּ֖לֶךְ מִירוּשָׁלָ֑͏ִם לָשׂ֥וּם הַמֶּ֖לֶךְ אֶל־לִבּֽוֹ׃

כא כִּ֣י יָדַ֔ע עַבְדְּךָ֖ כִּ֣י אָנֹ֣כִי חָטָ֑אתִי וְהִנֵּה־בָ֙אתִי֙ הַיּ֣וֹם רִאשׁ֔וֹן לְכָל־בֵּ֖ית יוֹסֵ֑ף לָרֶ֥דֶת לִקְרַ֖את אֲדֹנִ֥י הַמֶּֽלֶךְ׃ {ס}

ראשון לכל בית יוסף. כל ישראל חטאו לך, ואני יותר מכולם, והנני באתי לבקש מחילה, אם תקבלני, בטוחים כל ישראל שתקבלם, ואם לאו, יהיו יראים לשוב אליך עוד:

כ״ב וַיַּ֥עַן אֲבִישַׁ֖י בֶּן־צְרוּיָ֑ה וַיֹּ֣אמֶר הֲתַחַת֩ זֹ֨את לֹֽא־יוּמַ֜ת שִׁמְעִ֗י כִּ֤י קִלֵּל֙ אֶת־מְשִׁ֣יחַ יְהוָ֔ה׃ {ס}

כ״ג וַיֹּ֣אמֶר דָּוִ֗ד מַה־לִּ֤י וְלָכֶם֙ בְּנֵ֣י צְרוּיָ֔ה כִּֽי־תִהְיוּ־לִ֥י הַיּ֛וֹם לְשָׂטָ֖ן הַיּ֣וֹם יוּמַ֣ת אִ֔ישׁ בְּיִשְׂרָאֵ֑ל כִּ֚י הֲלוֹא֙ יָדַ֣עְתִּי כִּ֣י הַיּ֔וֹם אֲנִי־מֶ֖לֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵֽל׃

היום יומת איש. בתמיה, כי היום אני מלך, עד עכשיו הייתי סבור, לא זלזל בי אדם גדול כזה אלא אם כן נפסקה מלכותי מאת המקום והוא אמר לו קלל את דוד, אבל עכשיו שהוא מתחרט, ידעתי כי מלך אני:

כ״ד וַיֹּ֥אמֶר הַמֶּ֖לֶךְ אֶל־שִׁמְעִ֑י לֹ֥א תָמ֖וּת וַיִּשָּׁבַ֥ע לוֹ֙ הַמָּֽלֶךְ׃ {ס}

כ״ה וּמְפִבֹשֶׁ֣ת בֶּן־שָׁא֗וּל יָרַ֙ד֙ לִקְרַ֣את הַמֶּ֔לֶךְ וְלֹֽא־עָשָׂ֥ה רַגְלָ֖יו וְלֹא־עָשָׂ֣ה שָׂפָ֑מוֹ וְאֶת־בִּגְדֵ֗יו לֹ֤א כִבֵּס֙ לְמִן־הַיּ֔וֹם לָכְתּ֖וֹ עַד־הַיּ֥וֹם אֲשֶׁר־בָּ֖א בְּשָׁלֽוֹם׃

ולא עשה רגליו. לשון תקון הוא, העברת שער שבין הרגלים:

שפמו. גרנו״ן בלע״ז:

כ״ו וַיְהִ֗י כִּֽי־בָ֤א יְרוּשָׁלַ֙͏ִם֙ לִקְרַ֣את הַמֶּ֔לֶךְ וַיֹּ֥אמֶר ל֖וֹ הַמֶּ֑לֶךְ לָמָ֥ה לֹא־הָלַ֖כְתָּ עִמִּ֥י מְפִיבֹֽשֶׁת׃

למה לא הלכת עמי. לצאת מירושלים כשיצאתי:

כ״ז וַיֹּ֣אמֶר אֲדֹנִ֗י הַמֶּ֙לֶךְ֙ עַבְדִּ֣י רִמָּ֔נִי כִּֽי־אָמַ֥ר עַבְדְּךָ֖ אֶחְבְּשָׁה־לִּ֣י הַחֲמ֑וֹר וְאֶרְכַּ֥ב עָלָ֛יו וְאֵלֵ֖ךְ אֶת־הַמֶּ֑לֶךְ כִּ֥י פִסֵּ֖חַ עַבְדֶּֽךָ׃

כי פסח עבדך. ואיני יכול לילך ברגלי:

כ״ח וַיָּרֶ֤גֶל בְּעַבְדְּךָ֙ אֶל־אֲדֹנִ֣י הַמֶּ֔לֶךְ וַאדֹנִ֥י הַמֶּ֖לֶךְ כְּמַלְאַ֣ךְ הָאֱלֹהִ֑ים וַעֲשֵׂ֥ה הַטּ֖וֹב בְּעֵינֶֽיךָ׃

כ״ט כִּ֣י׀ לֹא֩ הָיָ֨ה כָל־בֵּ֜ית אָבִ֗י כִּ֣י אִם־אַנְשֵׁ֤י מָוֶת֙ לַאדֹנִ֣י הַמֶּ֔לֶךְ וַתָּ֣שֶׂם אֶת־עַבְדְּךָ֔ בְּאֹכְלֵ֖י שֻׁלְחָנֶ֑ךָ וּמַה־יֶּשׁ־לִ֥י עוֹד֙ צְדָקָ֔ה וְלִזְעֹ֖ק עוֹד֙ אֶל־הַמֶּ֔לֶךְ׃ {פ}

ל׳ וַיֹּ֥אמֶר ל֖וֹ הַמֶּ֑לֶךְ לָמָ֥ה תְדַבֵּ֛ר עוֹד֙ דְּבָרֶ֔יךָ אָמַ֕רְתִּי אַתָּ֥ה וְצִיבָ֖א תַּחְלְקוּ֙ אֶת־הַשָּׂדֶֽה׃

ל״א וַיֹּ֣אמֶר מְפִיבֹשֶׁ֗ת אֶל־הַמֶּ֙לֶךְ֙ גַּ֣ם אֶת־הַכֹּ֔ל יִקַּ֕ח אַחֲרֵ֗י אֲשֶׁר־בָּ֛א אֲדֹנִ֥י הַמֶּ֖לֶךְ בְּשָׁלֹ֑ום אֶל־בֵּיתֽוֹ׃ {ס}

ל״ב וּבַרְזִלַּ֣י הַגִּלְעָדִ֗י יָרַ֙ד֙ מֵרֹגְלִ֔ים וַיַּעֲבֹ֖ר אֶת־הַמֶּ֑לֶךְ הַיַּרְדֵּ֣ן לְשַׁלְּחֹ֔ו אֶת־[הַיַּרְדֵּן] (בירדן)׃

לשלחו. ללותו:

ל״ג וּבַרְזִלַּ֣י זָקֵ֣ן מְאֹ֔ד בֶּן־שְׁמֹנִ֥ים שָׁנָ֖ה וְהוּא־כִלְכֵּ֣ל אֶת־הַמֶּ֑לֶךְ בְּשִׁבְתּ֖וֹ בְּמַחֲנַ֥יִם כִּֽי־אִ֖ישׁ גָּד֥וֹל הוּא֙ מְאֹֽד׃

כי איש גדול הוא. בעושר:

ל״ד וַיֹּ֥אמֶר הַמֶּ֖לֶךְ אֶל־בַּרְזִלַּ֑י אַתָּ֤ה עָבַר֙ אִתִּ֔י וְכִלְכַּלְתִּ֥י אֹתְךָ֖ עִמָּדִ֑י בִּירוּשָׁלִָֽם׃

ל״ה וַיֹּ֥אמֶר בַּרְזִלַּ֖י אֶל־הַמֶּ֑לֶךְ כַּמָּ֣ה יְמֵי֩ שְׁנֵ֨י חַיַּ֜י כִּֽי־אֶעֱלֶ֤ה אֶת־הַמֶּ֙לֶךְ֙ יְרוּשָׁלִָ֔͏ִם

כמה ימי שני חיי. אשר יש לי לחיות:

כי אעלה וגו׳. הלא מעט הם, ומה הנייה יש לי בכלכולך:

ל״ו בֵּין שִׁמְנִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם הַאֵדַע | בֵּין טוֹב לָרָע אִם־יִטְעַם עַבְדְּךָ אֶת־אֲשֶׁר אֹכַל וְאֶת־אֲשֶׁר אֶשְׁתֶּה אִם־אֶשְׁמַע עוֹד בְּקוֹל שָׁרִים וְשָׁרוֹת וְלָמָּה יִהְיֶה עַבְדְּךָ עוֹד לְמַשָּׂא אֶל־אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ׃

האדע בין טוב לרע. בין מאכל טוב למאכל רע ואמרו רבותינו ז״ל (שבת קנב א): שטוף בזמה היה, לפיכך קפצה עליו זקנה׃

ל״ז כְּמְעַט יַעֲבֹר עַבְדְּךָ אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶת־הַמֶּלֶךְ וְלָמָּה יִגְמְלֵנִי הַמֶּלֶךְ הַגְּמוּלָה הַזֹּאת׃

כמעט יעבר עבדך. הלויה מועטת יעבור עבדך ללותך, אחר שתעבור את הירדן׃

הגמולה הזאת. שאינה טובה לי׃

ל״ח יָשָׁב־נָא עַבְדְּךָ וְאָמֻת בְּעִירִי עִם קֶבֶר אָבִי וְאִמִּי וְהִנֵּה | עַבְדְּךָ כִמְהָם יַעֲבֹר עִם־אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ וַעֲשֵׂה־לוֹ אֵת אֲשֶׁר־טוֹב בְּעֵינֶיךָ׃ {ס}

עבדך כמהם. בנו היה׃

ל״ט וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אִתִּי יַעֲבֹר כִּמְהָם וַאֲנִי אֶעֱשֶׂה־לּוֹ אֶת־הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ וְכֹל אֲשֶׁר־תִּבְחַר עָלַי אֶעֱשֶׂה־לָּךְ׃

מ׳ וַיַּעֲבֹר כָּל־הָעָם אֶת־הַיַּרְדֵּן וְהַמֶּלֶךְ עָבָר וַיִּשַּׁק הַמֶּלֶךְ לְבַרְזִלַּי וַיְבָרְכֵהוּ וַיָּשָׁב לִמְקֹמוֹ׃ {ס}

מ״א וַיַּעֲבֹר הַמֶּלֶךְ הַגִּלְגָּלָה וְכִמְהָם עָבַר עִמּוֹ וְכָל־הָעָם יְהוּדָה (ויעברו) [וְהֶעֱבִירוּ] אֶת־הַמֶּלֶךְ וְגַם חֲצִי עַם יִשְׂרָאֵל׃

מ״ב וְהִנֵּה כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל בָּאִים אֶל־הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמְרוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ מַדּוּעַ גְּנָבוּךָ אַחֵינוּ אַנְשֵׁי יְהוּדָה וַיַּעֲבִרוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ וְאֶת־בֵּיתוֹ אֶת־הַיַּרְדֵּן וְכָל־אַנְשֵׁי דָוִד עִמּוֹ׃ {ס}

מ״ג וַיַּעַן כָּל־אִישׁ יְהוּדָה עַל־אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל כִּי־קָרוֹב הַמֶּלֶךְ אֵלַי וְלָמָּה זֶּה חָרָה לְךָ עַל־הַדָּבָר הַזֶּה הֲאָכוֹל אָכַלְנוּ מִן־הַמֶּלֶךְ אִם־נְשֹׂא נָשָׂא לָנוּ׃ {ס}

כי קרוב המלך אלי. משבטי הוא׃

אם נשאת. כמו (בראשית מג לד): משאת, פרס מבית המלך׃

מ״ד וַיַּעַן אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶת־אִישׁ יְהוּדָה וַיֹּאמֶר עֲשֶׂרֶת יָדוֹת לִי בַּמֶּלֶךְ וְגַם־בְּדָוִד אֲנִי מִמְּךָ וּמַדּוּעַ הֵקַלְתַּנִי וְלֹא־הָיָה דְבָרִי רִאשׁוֹן לִי לְהָשִׁיב אֶת־מַלְכִּי וַיִּקְשׁ דְּבַר־אִישׁ יְהוּדָה מִדְּבַר אִישׁ יִשְׂרָאֵל׃ {ס}

עשר ידות לי במלך. שאנו עשרה שבטים׃

וגם בדוד. אף על פי שהוא קרוב לכם, אני משוך בו יותר ממך, שאני עשר ידות׃

ומדוע הקלותני. להיות אתה קודם, וכי לא היה דברי ראשון להשיב את מלכי, וקודם לכן בא דברינו אליו להשיבו, כמו שכתוב למעלה (פסוק יב): ודבר כל ישראל בא אל המלך׃

ויקש דבר איש יהודה. לשון (צפניה ב א), התקוששו נראה והושוה דבר איש יהודה, שהראם אגרת ששלח להם דוד, ׳למה תהיו אחרונים להשיב את המלך׳ וגו׳, כך מפרש באגדה. ויש לפרש, ׳ויקש׳, לשון ׳קושי וחוזק׳, וכן תרגם יונתן: ותקיף׃

פרק כ׳

א׳ וְשָׁם נְקָרָא אִישׁ בְּלִיַּעַל וּשְׁמוֹ שֶׁבַע בֶּן־בִּכְרִי אִישׁ יְמִינִי וַיִּתְקַע בַּשֹּׁפָר וַיֹּאמֶר אֵין־לָנוּ חֵלֶק בְּדָוִד וְלֹא נַחֲלָה־לָנוּ בְּבֶן־יִשַׁי אִישׁ לְאֹהָלָיו יִשְׂרָאֵל׃

ושם נקרא. נזדמן, לשון (צפניה א ז): הקדיש קרואיו ; (לעיל יג כג): ויקרא אבשלום לכל בני המלך, לשון זימון׃

ב׳ וַיַּעַל כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל מֵאַחֲרֵי דָּוִד אַחֲרֵי שֶׁבַע בֶּן־בִּכְרִי וְאִישׁ יְהוּדָה דָּבְקוּ בְמַלְכָּם מִן־הַיַּרְדֵּן וְעַד־יְרוּשָׁלִָם׃

ג׳ וַיָּבֹא דָוִד אֶל־בֵּיתוֹ יְרוּשָׁלִַם וַיִּקַּח הַמֶּלֶךְ אֵת עֶשֶׂר־נָשִׁים | פִּלַגְשִׁים אֲשֶׁר הִנִּיחַ לִשְׁמֹר הַבַּיִת וַיִּתְּנֵם בֵּית־מִשְׁמֶרֶת וַיְכַלְכְּלֵם וַאֲלֵיהֶם לֹא־בָא וַתִּהְיֶינָה צְרוּרוֹת עַד־יוֹם מֹתָן אַלְמְנוּת חַיּוּת׃ {ס}

ד׳ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־עֲמָשָׂא הַזְעֶק־לִי אֶת־אִישׁ־יְהוּדָה שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְאַתָּה פֹּה עֲמֹד׃

> **הזעק לי את איש יהודה.** שיהו כאן עד שלשה ימים׃
>
> **ואתה פה עמוד.** לסוף שלשת ימים הוי זהיר להיות עומד כאן לפני, כי חפץ היה לרדוף אחרי שבע בן בכרי׃

ה׳ וַיֵּלֶךְ עֲמָשָׂא לְהַזְעִיק אֶת־יְהוּדָה (וייחר) [וַיֹּאחַר] מִן־הַמּוֹעֵד אֲשֶׁר יְעָדוֹ׃ {ס}

> **ויחר מן המועד.** אשכחינהו לרבנן דפתחו במסכתא, כדאיתא בסנהדרין (מט א)׃

ו׳ וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אֲבִישַׁי עַתָּה יָרַע לָנוּ שֶׁבַע בֶּן־בִּכְרִי מִן־אַבְשָׁלוֹם אַתָּה קַח אֶת־עַבְדֵי אֲדֹנֶיךָ וּרְדֹף אַחֲרָיו פֶּן־מָצָא לוֹ עָרִים בְּצֻרוֹת וְהִצִּיל עֵינֵנוּ׃

> **אתה קח את עבדי אדוניך.** אחרי אשר איחר עמשא שר הצבא, ולא הביא את צבא יהודה, קח אתה מן הנמצאים סביבי, ורדוף אחריו׃
>
> **והציל עינינו.** והציל עצמו מעינינו, והרי זה מקרא קצר׃

ז׳ וַיֵּצְאוּ אַחֲרָיו אַנְשֵׁי יוֹאָב וְהַכְּרֵתִי וְהַפְּלֵתִי וְכָל־הַגִּבֹּרִים וַיֵּצְאוּ מִירוּשָׁלִַם לִרְדֹּף אַחֲרֵי שֶׁבַע בֶּן־בִּכְרִי׃

ח׳ הֵם עִם־הָאֶבֶן הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר בְּגִבְעוֹן וַעֲמָשָׂא בָּא לִפְנֵיהֶם וְיוֹאָב חָגוּר | מִדּוֹ לְבֻשׁוֹ וְעָלָיו חֲגוֹר חֶרֶב מְצֻמֶּדֶת עַל־מָתְנָיו בְּתַעְרָהּ וְהוּא יָצָא וַתִּפֹּל׃ {ס}

> **מצומדת על מתניו.** סמוכה מאוד לגופו לרוחב מתניו, שלא כדרך חוגרי חרב, כדי שתהא נוחה ליפול, ולא יצטרך להוציאה מתערה׃
>
> **והוא יצא.** כנגד עמשא׃
>
> **ותפול.** החרב מתערה, לפי שהיתה חלקה ולטושה, ואינה תלויה לצד ירכו אלא לרוחב מתניו, וכמעט ששח עצמו לצד הארץ, נפלה מתערה ואחזה בימינו, ולא הכיר עמשא בדבר׃

ט׳ וַיֹּאמֶר יוֹאָב לַעֲמָשָׂא הֲשָׁלוֹם אַתָּה אָחִי וַתֹּאחֶז יַד־יְמִין יוֹאָב בִּזְקַן עֲמָשָׂא לִנְשָׁקוֹ׃

י׳ וַעֲמָשָׂא לֹא־נִשְׁמַר בַּחֶרֶב | אֲשֶׁר בְּיַד־יוֹאָב וַיַּכֵּהוּ בָהּ אֶל־הַחֹמֶשׁ וַיִּשְׁפֹּךְ מֵעָיו אַרְצָה וְלֹא־שָׁנָה לוֹ וַיָּמָת וְיוֹאָב וַאֲבִישַׁי אָחִיו רָדַף אַחֲרֵי שֶׁבַע בֶּן־בִּכְרִי׃

י״א וְאִישׁ עָמַד עָלָיו מִנַּעֲרֵי יוֹאָב וַיֹּאמֶר מִי אֲשֶׁר חָפֵץ בְּיוֹאָב וּמִי אֲשֶׁר־לְדָוִד אַחֲרֵי יוֹאָב׃

י״ב וַעֲמָשָׂא מִתְגֹּלָל בַּדָּם בְּתוֹךְ הַמְסִלָּה וַיַּרְא הָאִישׁ כִּי־עָמַד כָּל־הָעָם וַיָּסֵב אֶת־עֲמָשָׂא מִן־הַמְסִלָּה הַשָּׂדֶה וַיַּשְׁלֵךְ עָלָיו בֶּגֶד כַּאֲשֶׁר רָאָה כָּל־הַבָּא עָלָיו וְעָמָד׃

> **כאשר ראה כל הבא עליו ועמד.** כאשר ראה האיש, שכל הבא עליו היה עומד׃

י״ג כַּאֲשֶׁר הוּגָה מִן־הַמְסִלָּה עָבַר כָּל־אִישׁ אַחֲרֵי יוֹאָב לִרְדֹּף אַחֲרֵי שֶׁבַע בֶּן־בִּכְרִי׃

> **כאשר הוגה.** כאשר הומשך, כמו (משלי כה ד)׃ הגו סיגים מכסף ; וכמו (שם פסוק ה)׃ הגו רשע לפני מלך׃

י״ד וַיַּעֲבֹר בְּכָל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אָבֵלָה וּבֵית מַעֲכָה וְכָל־הַבֵּרִים {ס} (ויקלהו) [וַיִּקָּהֲלוּ] וַיָּבֹאוּ אַף־אַחֲרָיו׃

ויעבר בכל שבטי ישראל. שבע בן בכרי, לפתותם שימליכוהו עליהם:

וכל הברים. לא ידעתי מהו:

ט״ו וַיָּבֹאוּ וַיָּצֻרוּ עָלָיו בְּאָבֵלָה֮ בֵּית הַמַּעֲכָה וַיִּשְׁפְּכוּ סֹלְלָה֒ אֶל־הָעִ֗יר וַתַּעֲמֹ֙ד בַּחֵ֔ל וְכָל־הָעָ֕ם אֲשֶׁ֖ר אֶת־יוֹאָ֑ב מַשְׁחִיתִ֖ם לְהַפִּ֥יל הַחוֹמָֽה׃

ותעמוד בחל. (תרגום:) ואקיפו משריין. ויש פותרים, ותעמוד בחל, לשון (איכה ב ח): חיל וחומה, הפילו החומה החיצונה, ונתחזקה לעמוד על ידי הפנימית:

ט״ז וַתִּקְרָ֥א אִשָּׁ֛ה חֲכָמָ֖ה מִן־הָעִ֑יר שִׁמְע֣וּ שִׁמְע֗וּ אִמְרוּ־נָ֞א אֶל־יוֹאָ֤ב קְרַב־עַד־הֵ֙נָּה֙ וַאֲדַבְּרָ֣ה אֵלֶ֔יךָ׃

י״ז וַיִּקְרַ֥ב אֵלֶ֖יהָ וַתֹּ֣אמֶר הָאִשָּׁ֑ה הַאַתָּ֥ה יוֹאָ֛ב וַיֹּ֥אמֶר אֲנִ֖י וַתֹּ֣אמֶר לוֹ֮ שְׁמַ֣ע דִּבְרֵ֣י אֲמָתֶ֒ךָ֒ וַיֹּ֖אמֶר שֹׁמֵ֥עַ אָנֹֽכִי׃

האתה יואב. שנאמר בך (לקמן כג ח): יושב בשבת תחכמוני:

י״ח וַתֹּ֣אמֶר לֵאמֹ֗ר דַּבֵּ֤ר יָדְבְּרוּ֙ בָּרִאשֹׁנָ֔ה לֵאמֹ֖ר שָׁאֹ֣ול יִשָּׁאֲל֑וּ בְּאָבֵ֖ל וְכֵ֥ן הֵתַֽמּוּ׃

דבר ידברו בראשונה לאמר. היה לך לדבר לשלום בראשונה, אם שלום יענוך ויפתחו לך, לא היה לך להלחם עליהם:

שאול ישאלו באבל. אם שאלו בני חילך בשלום העיר הזאת, ששמה אבל:

וכן התמו. מיד היו בני העיר משלימים עמכם:

י״ט אָנֹכִ֤י שְׁלֵמֵי֙ אֱמוּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֔ל אַתָּ֕ה מְבַקֵּ֥שׁ לְהָמִ֛ית עִ֥יר וְאֵ֖ם בְּיִשְׂרָאֵ֑ל לָ֣מָּה תְבַלַּ֔ע נַחֲלַ֖ת יְהוָֽה׃ {פ}

אנכי שלומי אמוני ישראל. אני מבני העיר, ששלמים ונאמנים לישראל ולמלך ומדרש אגדה (בראשית רבה צד ט, ובילקוט שמעוני כא): סרח בת אשר היתה, אני השלמתי נאמן לנאמן, על ידי נגלה ארונו של יוסף למשה, אני הגדתי ליעקב כי יוסף חי:

כ׳ וַיַּ֥עַן יוֹאָ֖ב וַיֹּאמַ֑ר חָלִ֣ילָה חָלִ֤ילָה֙ לִ֣י אִם־אֲבַלַּ֔ע וְאִם־אַשְׁחִֽית׃

חלילה חלילה לי. חלילה לי, חלילה למלך:

כ״א לֹא־כֵ֔ן הַדָּבָ֖ר כִּ֣י אִישׁ֩ מֵהַ֨ר אֶפְרַ֜יִם שֶׁ֣בַע בֶּן־בִּכְרִ֣י שְׁמ֗וֹ נָשָׂ֤א יָדוֹ֙ בַּמֶּ֣לֶךְ בְּדָוִ֔ד תְּנ֥וּ אֹת֖וֹ לְבַדּ֑וֹ וְאֵלְכָ֥ה מֵעַ֖ל הָעִ֑יר וַתֹּ֣אמֶר הָאִשָּׁ֗ה אֶל־יוֹאָב֙ הִנֵּ֣ה רֹאשׁ֔וֹ מְשֻׁלָּ֥ךְ אֵלֶ֖יךָ בְּעַ֣ד הַחוֹמָ֑ה

נשא ידו במלך בדוד. במלך אפילו אינו דוד, חייב מיתה, ובדוד אפילו אינו מלך, חייב מיתה, וכל שכן במלך בדוד, כך נדרש במדרש קהלת (ט יח):

כ״ב וַתָּבוֹא֩ הָאִשָּׁ֨ה אֶל־כָּל־הָעָ֜ם בְּחָכְמָתָ֗הּ וַיִּכְרְתוּ֙ אֶת־רֹ֣אשׁ שֶׁ֣בַע בֶּן־בִּכְרִ֔י וַיַּשְׁלִ֖כוּ אֶל־יוֹאָ֑ב וַיִּתְקַ֣ע בַּשּׁוֹפָ֔ר וַיָּפֻ֖צוּ מֵעַל־הָעִ֑יר אִ֣ישׁ לְאָהָלָ֔יו וְיוֹאָ֕ב שָׁ֖ב יְרוּשָׁלַ֥ם אֶל־הַמֶּֽלֶךְ׃ {ס}

ותבא האשה אל כל העם בחכמתה. שנינו בתוספתא (תרומות סוף פרק ז): אמרה להם: הואיל והוא נהרג והם נהרגין, תנוהו להם, אם היה יכול להנצל, כגון שהוא מבפנים ואתם מבחוץ, ואתם בסכנה והוא יכול להמלט, אין דוחין נפש מפני נפש להורגו בשביל הצלתכם, אבל עכשיו שגם הוא יהרג עמכם, הואיל ונהרסו החומות ואין כח להמלט, מוטב ימות לבדו ואל תמותו עמו רבי שמעון אומר, כך אמרה להם: המורד במלכות בית דוד חייב מיתה:

כ״ג וְיוֹאָב֙ אֶל כָּל־צְבָ֣א יִשְׂרָאֵ֔ל וּבְנָיָ֖הוּ בֶּן־יְהוֹיָדָ֑ע עַל־(הכרי) [הַכְּרֵתִ֖י] וְעַל־הַפְּלֵתִֽי׃

ויואב אל כל הצבא. אף על פי שאמר דוד על עמשא (לעיל יט יד): כי שר צבא אשימך תחת יואב, עכשיו שמת עמשא, לא זז יואב ממקומו, ועל ידי יואב הוזקק למנות את חביריו:

כ״ד וַאֲדֹרָ֖ם עַל־הַמַּ֑ס וִיהוֹשָׁפָ֥ט בֶּן־אֲחִילוּ֖ד הַמַּזְכִּֽיר׃

כ״ה (ושיא) [וּשְׁוָ֖א] סֹפֵ֑ר וְצָד֥וֹק וְאֶבְיָתָ֖ר כֹּהֲנִֽים׃

כ״ו וְגַם עִירָא֙ הַיָּאִרִ֔י הָיָ֖ה כֹּהֵ֥ן לְדָוִֽד׃ {ס}

עירא היארי. תרגם יונתן: עירא יאיראה דמן תקוע. וכן הוא קרוי בספר הזה (לקמן כג כו): עירא בן עיקש התקועי. ו׳יאירי׳ נקרא, על שם ששנינו במנחות (פה ב): תקוע אלפא לשמן, ששמן זית מצוי לשם, שממנו מדליקין הנרות:

היה כהן לדוד. לו היה נותן כל מתנות כהונה שלו, כך אמרו רבותינו (עירובין סג א) ופשוטו של מקרא, שעשאו שר ושופט:

פרק כ״א

א׳ וַיְהִ֣י רָעָב֮ בִּימֵ֣י דָוִד֒ שָׁל֣שׁ שָׁנִ֔ים שָׁנָ֖ה אַחֲרֵ֣י שָׁנָ֑ה וַיְבַקֵּ֥שׁ דָּוִ֖ד אֶת־פְּנֵ֣י יְהוָ֑ה {ס} וַיֹּ֣אמֶר יְהוָ֔ה אֶל־שָׁא֖וּל וְאֶל־בֵּ֣ית הַדָּמִ֑ים עַ֕ל אֲשֶׁר־הֵמִ֥ית אֶת־הַגִּבְעֹנִֽים׃

אל שאול. על עון שאול שנקבר פתאום בהחבא, שגנבוהו אנשי יבש גלעד וקברוהו, ולא נספד לפי כבודו:

ואל בית הדמים. שהרג נוב עיר הכהנים:

על אשר המית את הגבעונים. כשהרג נוב עיר הכהנים, המית מהם שבעה, שני חוטבי עצים, ושני שואבי מים, ושמש וחזן וסופר, כך מפורש בגמרא ירושלמית בסנהדרין (יז) ורבותינו אמרו: מתוך שהרג את הכהנים שהיו מספיקין להם מזון, העלה עליו הכתוב כאלו המיתם. ואל תתמה שהרי היה הקב״ה תובע כבודו ותובע סרחונו, שכך כתוב (צפניה ב ג): אשר משפטו פעלו באשר משפטו, שם פעלו כך שנינו ביבמות (עח ב):

ב׳ וַיִּקְרָ֤א הַמֶּלֶךְ֙ לַגִּבְעֹנִ֔ים וַיֹּ֥אמֶר אֲלֵיהֶ֖ם וְהַגִּבְעֹנִ֑ים לֹ֣א מִבְּנֵ֤י יִשְׂרָאֵל֙ הֵ֔מָּה כִּ֚י אִם־מִיֶּתֶר֙ הָאֱמֹרִ֔י וּבְנֵ֥י יִשְׂרָאֵ֖ל נִשְׁבְּעוּ֙ לָהֶ֔ם וַיְבַקֵּ֥שׁ שָׁא֖וּל לְהַכֹּתָ֑ם בְּקִנְאָתוֹ֙ לִבְנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֔ל וִיהוּדָֽה׃

ויאמר אליהם. דברי ריצוי, שיעברו על מדותיהם וימחלו לשאול ולביתו:

והגבעונים לא מבני ישראל המה. כלומר והן הראו בעצמם מדת אכזריות, שאינן מזרעו של אברהם אבינו, ואינן ראויין לידבק בישראל, ולכך גזר עליהם דוד שלא יבואו בקהל, אמר: שלשה סימנים יש באומה זו, רחמנים וביישנים וגומלי חסדים, מי שיש בו שלשה סימנים הללו, ראוי לידבק בו:

נשבעו להם. בימי יהושע כשנתנום חוטבי עצים ושואבי מים למזבח (יהושע ט טו):

בקנאתו לבני ישראל. בתתו לב לנקות ולטהר את ישראל ולעשות צרכיהם, בקש להרגם וקנאה זו לטובה, כמו (במדבר יא כט:) המקנא אתה לי ; וכן (מלכים-ב י טז): בקנאתי לה׳ דיהוא זהו פשוטו. ולפי מדרשו, לא אמר להרוג אלא את הכהנים, וקנאה זו האמורה כאן, אינה לטובה כי אם לרעה, שידע שלא תמשוך מלכותו מיום שלא שמר מצות הקב״ה בעמלק, ומאז נתקנא בהם:

ג׳ וַיֹּ֥אמֶר דָּוִ֖ד אֶל־הַגִּבְעֹנִ֑ים מָ֣ה אֶֽעֱשֶׂה֙ לָכֶ֔ם וּבַמֶּ֥ה אֲכַפֵּ֖ר וּבָרְכ֣וּ אֶת־נַחֲלַ֥ת יְהוָֽה׃

וברכו את נחלת ה׳. התפללו עליהם:

ד׳ וַיֹּ֤אמְרוּ לוֹ֙ הַגִּבְעֹנִ֔ים אֵין־[לָנוּ] (לי) כֶּ֥סֶף וְזָהָ֛ב עִם־שָׁא֖וּל וְעִם־בֵּיתוֹ֑ וְאֵין־לָ֣נוּ אִ֔ישׁ לְהָמִ֥ית בְּיִשְׂרָאֵ֖ל וַיֹּ֣אמֶר מָה־אַתֶּ֥ם אֹמְרִ֛ים אֶֽעֱשֶׂה֖ לָכֶֽם׃

אין לנו כסף וזהב עם שאול. כי אם נפשות, ביקש לפייסם בממון, ולא רצו, אמר שמא הם מתביישין זה מזה, הלך ופייס כל אחד ואחד לעצמו, ולא נתפייסו, לכך כתיב: אין לי כסף וזהב וגו׳, לשון יחיד, זו ראיתי בירושלמי (סנהדרין ו ז):

ואין לנו איש להמית. בכל שאר בני ישראל, שלא חטאו לנו:

ה׳ וַיֹּ֣אמְרוּ֮ אֶל־הַמֶּ֣לֶךְ֒ הָאִ֣ישׁ אֲשֶׁר־כִּלָּ֣נוּ וַאֲשֶׁר֩ דָּמָ֨ה לָּ֜נוּ נִשְׁמַ֣דְנוּ מֵהִתְיַצֵּ֗ב בִּכְלֻ֛ל גְּב֥וּל יִשְׂרָאֵֽל׃

ואשר דמה לנו נשמדנו. אשר אמר בלבו, שנשמדנו על ידו מהתיצב וגו׳, שחשב להשמידנו:

דמה לנו. חשב עלינו להשמידנו:

ו׳ (ינתן) [יִתַּן־]לָ֣נוּ שִׁבְעָ֤ה אֲנָשִׁים֙ מִבָּנָ֔יו וְהוֹקַעֲנוּם֙ לַיהוָ֔ה בְּגִבְעַ֖ת שָׁא֣וּל בְּחִיר־יְהוָ֑ה {פ} וַיֹּ֥אמֶר הַמֶּ֖לֶךְ אֲנִ֥י אֶתֵּֽן׃

והוקענום. תלייה:

לה'. לשמו של מקום, להודיע משפטו:

בחיר ה'. בת קול יצאה ואמרה: בחיר ה' (ברכות יב ב):

ז וַיִּחְמֹל הַמֶּלֶךְ עַל־מְפִיבֹשֶׁת בֶּן־יְהוֹנָתָן בֶּן־שָׁאוּל עַל־שְׁבֻעַת יְהוָה אֲשֶׁר בֵּינֹתָם בֵּין דָּוִד וּבֵין יְהוֹנָתָן בֶּן־שָׁאוּל׃

ויחמל המלך. בקש רחמים שלא יקלטנו הארון, שהעבירם לפני הארון, כל שהארון קולטו, למיתה (יבמות עט א):

ח וַיִּקַּח הַמֶּלֶךְ אֶת־שְׁנֵי בְנֵי רִצְפָּה בַת־אַיָּה אֲשֶׁר יָלְדָה לְשָׁאוּל אֶת־אַרְמֹנִי וְאֶת־מְפִבֹשֶׁת וְאֶת־חֲמֻשַּׁת בְּנֵי מִיכַל בַּת־שָׁאוּל אֲשֶׁר יָלְדָה לְעַדְרִיאֵל בֶּן־בַּרְזִלַּי הַמְּחֹלָתִי׃

בני מיכל בת שאול אשר ילדה לעדריאל. וכי מיכל ילדה, והלא מירב ילדה לו, אלא מירב ילדה, ומיכל גדלה, לפיכך נקרא על שמה, והמגדל יתום ויתומה בתוך ביתו, כאלו ילדו ונקרא על שמו (סנהדרין יט ב):

ט וַיִּתְּנֵם בְּיַד הַגִּבְעֹנִים וַיְקִיעֻם בָּהָר לִפְנֵי יְהוָה וַיִּפְּלוּ (שבעתים) [שִׁבְעָתָם] יַחַד (והם) [וְהֵמָּה] הֻמְתוּ בִּימֵי קָצִיר בָּרִאשֹׁנִים (תחלת) [בְּתְחִלַּת] קְצִיר שְׂעֹרִים׃

בתחלת קציר. בימי ניסן:

י וַתִּקַּח רִצְפָּה בַת־אַיָּה אֶת־הַשַּׂק וַתַּטֵּהוּ לָהּ אֶל־הַצּוּר מִתְּחִלַּת קָצִיר עַד נָתַךְ־מַיִם עֲלֵיהֶם מִן־הַשָּׁמַיִם וְלֹא־נָתְנָה עוֹף הַשָּׁמַיִם לָנוּחַ עֲלֵיהֶם יוֹמָם וְאֶת־חַיַּת הַשָּׂדֶה לָיְלָה׃

עד נתך מים. בימות הגשמים בתשרי, שלא נתנו לקבורה והלא כתיב (דברים כא כג): לא תלין נבלתו, אלא אמרו מוטב תיעקר אות אחת מן התורה, ויתקדש שם שמים בפרהסיא, שהיו עוברין ושבין אומרים: מה טיבן של אלו, אומרים להם: מבני מלכים הם, ומה עשו, פשטו ידם בגרים גרורים, אומרים: אין לך אומה ראויה לידבק בה כאומה זו (יבמות עט א):

יא וַיַּגֶּד לְדָוִד אֵת אֲשֶׁר־עָשְׂתָה רִצְפָּה בַת־אַיָּה פִּלֶגֶשׁ שָׁאוּל׃

יב וַיֵּלֶךְ דָּוִד וַיִּקַּח אֶת־עַצְמוֹת שָׁאוּל וְאֶת־עַצְמוֹת יְהוֹנָתָן בְּנוֹ מֵאֵת בַּעֲלֵי יָבֵישׁ גִּלְעָד אֲשֶׁר גָּנְבוּ אֹתָם מֵרְחֹב בֵּית־שָׁן אֲשֶׁר (תלום שם הפלשתים) [תְּלָאוּם שָׁמָּה פְּלִשְׁתִּים] בְּיוֹם הַכּוֹת פְּלִשְׁתִּים אֶת־שָׁאוּל בַּגִּלְבֹּעַ׃

ויקח את עצמות שאול. שנאמר לו עליהם 'אל שאול', שלא נספד כהלכה:

יג וַיַּעַל מִשָּׁם אֶת־עַצְמוֹת שָׁאוּל וְאֶת־עַצְמוֹת יְהוֹנָתָן בְּנוֹ וַיַּאַסְפוּ אֶת־עַצְמוֹת הַמּוּקָעִים׃

ויאספו את עצמות. שבעה המוקעין:

יד וַיִּקְבְּרוּ אֶת־עַצְמוֹת־שָׁאוּל וִיהוֹנָתָן־בְּנוֹ בְּאֶרֶץ בִּנְיָמִן בְּצֵלַע בְּקֶבֶר קִישׁ אָבִיו וַיַּעֲשׂוּ כֹּל אֲשֶׁר־צִוָּה הַמֶּלֶךְ וַיֵּעָתֶר אֱלֹהִים לָאָרֶץ אַחֲרֵי־כֵן׃ {פ}

כל אשר צוה המלך. להספיד עליהם בכל ערי ישראל:

טו וַתְּהִי־עוֹד מִלְחָמָה לַפְּלִשְׁתִּים אֶת־יִשְׂרָאֵל וַיֵּרֶד דָּוִד וַעֲבָדָיו עִמּוֹ וַיִּלָּחֲמוּ אֶת־פְּלִשְׁתִּים וַיַּעַף דָּוִד׃

טז (וישבו) [וַיִּשְׁבִּי] בְנֹב אֲשֶׁר | בִּילִידֵי הָרָפָה וּמִשְׁקַל קֵינוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת מִשְׁקָל נְחֹשֶׁת וְהוּא חָגוּר חֲדָשָׁה וַיֹּאמֶר לְהַכּוֹת אֶת־דָּוִד׃

ומשקל קינו. הוא כמו תיק שבראש בית יד הרומח שקורין אירשטוי"ל בלע"ז, ועשוי ככובע, ויש דוגמתו בזבחים (פח ב, עיין שיטה מקובצת שם): רמוני המעיל למה הם דומין, כמין קולסות שבראשי התינוקות, 'קולסות' היילמ"ש בלע"ז:

והוא חגור. חגורה חדשה ושמעתי, שאותו היום נתחנך ללבוש כלי מלחמה, ודרך המחונכים לעשות נצחון וגבורה ביום חינוכם, לקנות שם, לכך ויאמר להכות את דוד:

י״ז וַיַּעְזְרֹ֣הוּ אֲבִישַׁ֣י בֶּן־צְרוּיָ֗ה וַיַּךְ֙ אֶת־הַפְּלִשְׁתִּ֔י וַיְמִתֵ֖הוּ אָ֣ז נִשְׁבְּע֣וּ אַנְשֵׁי־דָוִ֣ד ל֔וֹ לֵאמֹ֕ר לֹא־תֵצֵ֥א ע֛וֹד אִתָּ֖נוּ לַמִּלְחָמָ֑ה וְלֹ֥א תְכַבֶּ֖ה אֶת־נֵ֥ר יִשְׂרָאֵֽל׃ {פ}

ויעזר לו. שעזרו בתפלה, כדאיתא בחלק (סנהדרין צה א):

י״ח וַיְהִי֩ אֲחַרֵי־כֵ֨ן וַתְּהִי־עֹ֜וד הַמִּלְחָמָ֗ה בְּגֹ֙ב עִם־פְּלִשְׁתִּ֔ים אָ֣ז הִכָּ֔ה סִבְּכַ֖י הַחֻשָׁתִ֑י אֶת־סַ֙ף֙ אֲשֶׁ֣ר בִּילְדֵ֣י הָרָפָ֔ה׃ {ס}

ותהי עוד המלחמה. כבר קדמה זו לכולן, ולא מנאה כאן, אלא לצרף מיתת ארבעה בני ערפה:

י״ט וַתְּהִי־עֹ֥וד הַמִּלְחָמָ֖ה בְּגֹ֑ב עִם־פְּלִשְׁתִּ֗ים וַיַּ֤ךְ אֶלְחָנָן֙ בֶּן־יַעְרֵ֣י אֹרְגִ֔ים בֵּ֖ית הַלַּחְמִ֑י אֶת גָּלְיָ֣ת הַגִּתִּ֔י וְעֵ֥ץ חֲנִיתֹ֖ו כִּמְנֹ֣ור אֹרְגִֽים׃ {ס}

אלחנן. דוד:

בן יערי אורגים. שהיו משפחתו אורגים פרוכת למקדש הקרוי יער:

כמנור אורגים. (תרגום:) כאכסן דגרדאין, הקרוי אינשובל״א בלע״ז, תבא אריגה ותעמוד כנגד אריגה:

כ׳ וַתְּהִי־עֹ֥וד מִלְחָמָ֖ה בְּגַ֑ת וַיְהִ֣י | אִ֔ישׁ (מדין) [מָד֔וֹן] וְאֶצְבְּעֹ֥ת יָדָ֖יו וְאֶצְבְּעֹ֣ת רַגְלָ֑יו שֵׁ֥שׁ וָשֵׁ֖שׁ עֶשְׂרִ֥ים וְאַרְבַּ֛ע מִסְפָּ֖ר וְגַם־ה֥וּא יֻלַּ֖ד לָהָרָפָֽה׃

איש מדון. כתרגומו: גבר דמשחן. שאין עיקר התיבה אלא מ״ם ודלי״ת, כמו (תהלים סה ח) מ׳שאון׳ שי״ן ואל״ף (בראשית יז ד): ומ׳המון׳, ה״א ומ״ם. ובדברי הימים (א יא כג) כתיב: איש מדה, כלומר גבוה מאוד, שאומדין כמה מדתו:

שש ושש וגו׳. פירשו רבותינו בבכורות (מה ב) שהוצרך לומר עשרים וארבע, שלא תאמר אצבעות שתי ידיו אינן אלא שש, ואצבעות רגליו אינן אלא שש, לכך נאמר עשרים וארבע ואם כתב עשרים וארבע ולא אמר שש ושש, הייתי אומר שבעה באחת, וחמשה באחת, ומהו ׳מספר׳, שכולן היו נספרות בסדר האצבעות בגב היד:

כ״א וַיְחָרֵ֖ף אֶת־יִשְׂרָאֵ֑ל וַיַּכֵּ֣הוּ יְהֹונָתָ֔ן בֶּן־[שִׁמְעָה] (שמעי) אֲחִ֖י דָּוִֽד׃

כ״ב אֶת־אַרְבַּ֥עַת אֵ֖לֶּה יֻלְּד֣וּ לְהָרָפָ֔ה בְּגַ֖ת וַיִּפְּל֥וּ בְיַד־דָּוִ֖ד וּבְיַ֥ד עֲבָדָֽיו׃ {פ}

פרק כ״ב

א׳ וַיְדַבֵּ֣ר דָּוִ֗ד לַיהוָה֙ אֶת־דִּבְרֵ֣י הַשִּׁירָ֣ה הַזֹּ֔את בְּיֹ֗ום הִצִּ֤יל יְהוָה֙ אֹתֹ֔ו מִכַּ֖ף כָּל־אֹיְבָ֑יו וּמִכַּ֖ף שָׁאֽוּל׃

ביום הציל ה׳ אותו. לעת זקנתו, לאחר שעברו עליו כל צרותיו ונצול מכולם:

ומכף שאול. והלא שאול בכלל היה, אלא שהיה אויבו ורודפו מכולם כיוצא בו (לעיל ב ל): תשעה עשר איש ועשהאל, כיוצא בו (יהושע ב א): לכו ראו את הארץ ואת יריחו וכיוצא בו (מלכים-א יא א): והמלך שלמה אהב נשים נכריות ואת בת פרעה (מלכים-א יא א):

ב׳ וַיֹּ֣אמֶר יְהוָ֔ה סַלְעִ֥י וּמְצָדָתִ֖י וּמְפַלְטִ֥י לִֽי׃

סלעי ומצודתי. לשון חוזק הם, ׳סלע׳ כמשמעו, ׳מצודה׳ היא מצודת יערים, שקורין פליישא״ן בלע״ז ועל שם הנס שנעשה לו בסלע המחלוקת (שמואל-א כג ח), והמצדות בחורשה:

ומפלטי לי. מפלטי עם צבא ישראל במלחמה, ופעמים שהוא מפלט לי כשאני לבדי, כגון מן ישבי בנוב (לעיל כא יז):

ג׳ אֱלֹהֵ֣י צוּרִ֔י אֶחֱסֶ֖ה־בֹּ֑ו מָגִנִּ֣י וְקֶ֣רֶן יִשְׁעִ֔י מִשְׂגַּבִּ֖י וּמְנוֹסִ֑י מֹשִׁיעִ֕י מֵחָמָ֖ס תֹּשִׁיעֵֽנִי׃

צורי. לשון סלע, שהסלע מחסה לעוברי דרך, מן המטר והרוחות, אבריאמ״ש בלע״ז:

אחסה. לשון כיסוי, שהייתי מתכסה לעזרה:

משגבי. סומכני:

ומנוסי. שהייתי נס אליו לעזרה:

ד׳ מְהֻלָּל אֶקְרָא יְהוָה וּמֵאֹיְבַי אִוָּשֵׁעַ:

מהולל אקרא ה׳. כתרגומו ; בקראי לו אהודנו, לפי כי מאויבי אני בוטח שאושע ויתכן לפתור אקרא ואושע, לשון ׳הוה׳:

ה׳ כִּי אָפָפֻנִי מִשְׁבְּרֵי־מָוֶת נַחֲלֵי בְלִיָּעַל יְבַעֲתֻנִי:

אפפוני. הקיפוני:

משברי מות. כתרגומו: כאתא דיתבא על מתברא, כן שם מושב האבנים שהאשה יולדת שם:

נחלי. גייסות שוטפות כנחל:

ו׳ חֶבְלֵי שְׁאוֹל סַבֻּנִי קִדְּמֻנִי מֹקְשֵׁי מָוֶת:

חבלי. כתרגומו: משרית, כמו (שמואל-א י ה): חבל נביאים:

קדמוני. באו לפני:

ז׳ בַּצַּר־לִי אֶקְרָא יְהוָה וְאֶל־אֱלֹהַי אֶקְרָא וַיִּשְׁמַע מֵהֵיכָלוֹ קוֹלִי וְשַׁוְעָתִי בְּאָזְנָיו:

בצר לי אקרא ה׳ וישמע וגו׳. כך דרך לשון הווה, מדבר לשון עבר ולשון עתיד בפעם אחת:

ח׳ (ותגעש) [וַיִּתְגָּעַשׁ] וַתִּרְעַשׁ הָאָרֶץ מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגָּזוּ וַיִּתְגָּעֲשׁוּ כִּי־חָרָה לוֹ:

ויתגעש ותרעש. לא על נסים שאירעוהו נאמר, אלא על נסים שנעשו לישראל, וראש המקרא מחובר על סופו:

כי חרה לו. ׳כי׳ משמש כאן בלשון ׳כאשר׳, וכן פתרונו, וכשחרה לו מפני מכעיסיו, נתגעשה ונתרעשה הארץ, ומוסדות השמים רגזו ורעשו:

ט׳ עָלָה עָשָׁן בְּאַפּוֹ וְאֵשׁ מִפִּיו תֹּאכֵל גֶּחָלִים בָּעֲרוּ מִמֶּנּוּ:

עלה עשן באפו. כן דרך הכועס, יוצא עשן מנחיריו, וכן (תהלים יח ט): עלה עשן באפו. וזהו כל לשון חרון אף, שהאף נוחר ומעלה הבל:

ואש מפיו תאכל. מגזרת דבר פיו, תאכל אש ברשעים:

י׳ וַיֵּט שָׁמַיִם וַיֵּרַד וַעֲרָפֶל תַּחַת רַגְלָיו:

ויט שמים. להנקם מאויביו, ממצרים ומפרעה:

י״א וַיִּרְכַּב עַל־כְּרוּב וַיָּעָף וַיֵּרָא עַל־כַּנְפֵי־רוּחַ:

י״ב וַיָּשֶׁת חֹשֶׁךְ סְבִיבֹתָיו סֻכֹּת חֶשְׁרַת־מַיִם עָבֵי שְׁחָקִים:

וישת חשך סביבותיו. לסוכה, כענין שנאמר (שמות יד כ): ויהי הענן והחשך, מפסיק בין מצרים לישראל:

חשרת מים עבי שחקים. מאין היה החשך, עבי שחקים היו, שהן חושרין מים על הארץ:

חשרת. לשון כבירה הוא, שהוא נופל על הארץ דק דק (תענית ט ב) וכן הוא אומר באגדות הרבה: חושרין אותו בכברה. ויש לפתור ׳חשרת׳, לשון ׳קשר׳, שמתקשרין השמים בעבים על ידי המים, כמו ׳וחשוריהם׳ האמור באופני המכונה (מלכים-א ז לג), שהם זרועות העץ המהדקין וקושרין עיגוליה יחד:

י״ג מִנֹּגַהּ נֶגְדּוֹ עָבָיו עָבְרוּ בָּרָד וְגַחֲלֵי־אֵשׁ:

מנגה נגדו. שלא תאמר בחשך הוא שרוי, אלא הנוגה לפנים מן המחיצה, ומאותו נוגה אשר לפניו, בערו גחלי אש, שנשתלחו חצים על מצרים:

י״ד יַרְעֵם מִן־שָׁמַיִם יְהוָה וְעֶלְיוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ:

ט״ז וַיִּשְׁלַח חִצִּים וַיְפִיצֵם בָּרָק (ויהמם) [וַיָּהֻם]׃

ט״ז וַיֵּרָאוּ֮ אֲפִקֵי יָם֒ יִגָּלוּ֣ מֹסְדוֹת֮ תֵּבֵל֒ בִּגְעָרָתְךָ֣ יְהוָ֔ה מִנִּשְׁמַ֖ת רוּחַ֥ אַפֶּֽיךָ׃

יגלו מוסדות תבל. שנבקע התהום, כשנבקע ים סוף נבקעו כל מימות שבעולם (ילקוט שמעוני רמז קסא)׃

מנשמת. מכח נשיבת רוח אפו׃

י״ז יִשְׁלַ֥ח מִמָּר֗וֹם יִקָּחֵ֑נִי יַמְשֵׁ֥נִי מִמַּ֖יִם רַבִּֽים׃

י״ח יַצִּילֵ֣נִי מֵאֹיְבִ֣י עָ֑ז מִשֹּׂנְאַ֖י כִּי־אָמְצ֣וּ מִמֶּֽנִּי׃

כי אמצו. כאשר אמצו׃

י״ט יְקַדְּמֻ֣נִי בְיוֹם־אֵ֑ידִי וַיְהִ֥י יְהוָ֖ה מִשְׁעָ֣ן לִֽי׃

כ׳ וַיּוֹצֵ֣א לַמֶּרְחָ֣ב אֹתִ֑י יְחַלְּצֵ֥נִי כִּֽי־חָפֵ֥ץ בִּֽי׃

כ״א יִגְמְלַ֣נִי יְהוָ֣ה כְּצִדְקָתִ֑י כְּבֹ֥ר יָדַ֖י יָשִׁ֣יב לִֽי׃

כצדקתי. כשיצאו אחריו למדבר וסמכו על הבטחתו׃

כ״ב כִּֽי־שָׁמַ֥רְתִּי דַּרְכֵ֖י יְהוָ֑ה וְלֹ֥א רָשַׁ֖עְתִּי מֵאֱלֹהָֽי׃

כ״ג כִּ֤י כָל־מִשְׁפָּטָ֨ו לְנֶגְדִּ֗י וְחֻקֹּתָ֥יו לֹא־אָסִ֥יר מִמֶּֽנִּי׃

כ״ד וָאֱהִ֣י תָמִ֣ים לֽוֹ֑ וָאֶשְׁתַּמְּרָ֖ה מֵעֲוֹנִֽי׃

כ״ה וַיָּ֣שֶׁב יְהוָ֣ה לִ֔י כְּצִדְקָתִ֑י כְּבָרִ֖י לְנֶ֣גֶד עֵינָֽיו׃

כ״ו עִם־חָסִ֥יד תִּתְחַסָּ֑ד עִם־גִּבּ֖וֹר תָּמִ֣ים תִּתַּמָּֽם׃

עם חסיד תמים נבר. כנגד שלשה אבות, ששלם הקב״ה גמול צדקתם לבניהם׃

כ״ז עִם־נָבָ֥ר תִּתְבָּרָ֑ר וְעִם־עִקֵּ֥שׁ תִּתַּפָּֽל׃

ועם עקש. פרעה׃

תתפל. לשון נפתל ועקש, ובספר תהלים (יח כז) כתוב: תתפתל. דבר אחר: **ישלח ממרום יקחני.** על עצמו אמר, כשהיה נחפז ללכת מפני שאול בסלע המחלקות והיה קרוב להתפש, ומלאך בא אל שאול לאמר: מהרה ולכה כי פשטו פלשתים: **וישב וגו׳ כצדקתי.** שלא הרגתיו בכרתי כנף מעילו׃

כ״ח וְאֶת־עַ֣ם עָנִ֣י תּוֹשִׁ֑יעַ וְעֵינֶ֥יךָ עַל־רָמִ֖ים תַּשְׁפִּֽיל׃

כ״ט כִּֽי־אַתָּ֣ה נִ֭ירִי יְהוָ֑ה וַיהוָ֥ה יַגִּ֖יהַּ חָשְׁכִּֽי׃

ל׳ כִּֽי בְכָ֣ה אָר֣וּץ גְּד֑וּד בֵּאלֹהַ֥י אֲדַלֶּג־שֽׁוּר׃

ל״א הָאֵ֤ל תָּמִ֨ים דַּרְכּ֗וֹ אִמְרַ֣ת יְהוָ֣ה צְרוּפָ֑ה מָגֵ֥ן הוּא֮ לְכֹל֒ הַחֹסִ֥ים בּֽוֹ׃

אמרת ה׳ צרופה. ברורה, מבטיח ועושה׃

ל״ב כִּֽי־מִ֥י אֵ֖ל מִבַּלְעֲדֵ֣י יְהוָ֑ה וּמִ֥י צ֖וּר מִבַּלְעֲדֵ֣י אֱלֹהֵֽינוּ׃

ל״ג הָאֵל מָעוּזִּי חָיִל וַיִּתֵּר תָּמִים (דרכו) [דַּרְכִּי]׃

ויתר תמים דרכי. מכל מכשול, ומכל חטא, ומכל מסוכן, עד כי היה שלם וכבוש׃

ל״ד מְשַׁוֶּה (רגליו) [רַגְלַי] כָּאַיָּלוֹת וְעַל בָּמֹתַי יַעֲמִדֵנִי׃

ל״ה מְלַמֵּד יָדַי לַמִּלְחָמָה וְנִתַּת קֶשֶׁת־נְחוּשָׁה זְרֹעֹתָי׃

ונחת קשת נחושה זרעתי. ונדרכה קשת נחושה על זרועי, שיש בי כח לדרכה, קשתות היו תלוים לדוד בביתו, והיו מלכי האומות באין ורואין אותן, ואומרים זה לזה: אתה סבור שהוא יכול לדורכן, אין זה אלא ליראנו, ודוד שומע ונוטלן ומכתתן לפניהם. ודריכת קשת לשון חית היא, וכן תהלים חציך נחתו בי׃

ל״ו וַתִּתֶּן־לִי מָגֵן יִשְׁעֶךָ וַעֲנָוָתְךָ תַּרְבֵּנִי׃

וענתך תרבני. הגדלת לי מדת ענוותנותך׃

ל״ז תַּרְחִיב צַעֲדִי תַּחְתָּנִי וְלֹא מָעֲדוּ קַרְסֻלָּי׃

תרחיב צעדי. כשאדם מדבק רגליו זו בזו, הוא נוח ליפול, וכן הוא אומר (משלי ד יב): בלכתך לא יצר צעדך׃

קרסולי. עקבי׃

ל״ח אֶרְדְּפָה אֹיְבַי וַאַשִּׂמִידֵם וְלֹא אָשׁוּב עַד־כַּלּוֹתָם׃

ל״ט וַאֲכַלֵּם וָאֶמְחָצֵם וְלֹא יְקוּמוּן וַיִּפְּלוּ תַּחַת רַגְלָי׃

מ׳ וַתְּזַרֵנִי חַיִל לַמִּלְחָמָה תַּכְרִיעַ קָמַי תַּחְתָּנִי׃

מ״א וְאֹיְבַי תַּתָּה לִי עֹרֶף מְשַׂנְאַי וָאַצְמִיתֵם׃

מ״ב יִשְׁעוּ וְאֵין מוֹשִׁיעַ אֶל־יְהוָה וְלֹא עָנָם׃

ישעו ואין מושיע וגו׳. הרי זה מקרא מסורס, ישעו אל ה׳ ולא ענם, ואין מושיע, כמו (ישעיהו יז ז): ישעה האדם אל עושהו, כמו יפנה. ומנחם חברו עם (בראשית ד ד): וישע ה׳ אל הבל, ופתר בו לשון עתירה, ונופל הלשון על המעתיר ועל הנעתר, כמו (שם כה כא): ויעתר יצחק לה׳, ויעתר לו ה׳, אף כאן ׳ישעו ואין מושיע׳ נופל על המתפלל, וישע ה׳ נופל על הלשון, על מי שמתפללין לפניו׃

מ״ג וְאָשְׁחָקֵם כַּעֲפַר־אָרֶץ כְּטִיט־חוּצוֹת אֲדַקֵּם אֲרִקֵּעֵם׃

ארקעם. ארמסם, והרבה יש בספר יחזקאל: (ו יא): ורקע ברגלך (כה ו): ורקעך ברגל׃

מ״ד וַתְּפַלְּטֵנִי מֵרִיבֵי עַמִּי תִּשְׁמְרֵנִי לְרֹאשׁ גּוֹיִם עַם לֹא־יָדַעְתִּי יַעַבְדֻנִי׃

מריבי. מדואג, מאחיתופל, ושאול, והזיפים׃

תשמרני לראש גוים. צפנתני לכך ומדרש אגדה ; אמר דוד: רבונו של עולם, הצילני מדינו של ישראל, שאם אטהו או ארדה את ישראל בעבודתו, אני נענש, אלא לראש הפלישתים תשימני, והם יעבדוני, ועליהם לא אענש׃

מ״ה בְּנֵי נֵכָר יִתְכַּחֲשׁוּ־לִי לִשְׁמוֹעַ אֹזֶן יִשָּׁמְעוּ לִי׃

יתכחשו לי. מחמת יראה, יאמרו לי כזבים׃

לשמוע אוזן ישמעו לי. אפילו שלא בפני, יגורו מפני, למשמע אזניהם לסור אל משמעתי׃

מ״ו בְּנֵי נֵכָר יִבֹּלוּ וַיַּחְגְּרוּ מִמִּסְגְּרוֹתָם׃

בני נכר יבולו. ילאו, לשון (ירמיהו ח יג): והעלה נבל פלישטירונ"ט בלע"ז:

ויחגרו. לשון פסחים:

ממסגרותם. מקושי יסורי מסגר שאני מייסרן בהם:

מ"ז חַי־יְהוָה וּבָרוּךְ צוּרִי וְיָרֹם אֱלֹהֵי צוּר יִשְׁעִי:

חי ה'. העושה לי אלה:

מ"ח הָאֵל הַנֹּתֵן נְקָמֹת לִי וּמֹרִיד עַמִּים תַּחְתָּנִי:

מ"ט וּמוֹצִיאִי מֵאֹיְבָי וּמִקָּמַי תְּרוֹמְמֵנִי מֵאִישׁ חֲמָסִים תַּצִּילֵנִי:

נ' עַל־כֵּן אוֹדְךָ יְהוָה בַּגּוֹיִם וּלְשִׁמְךָ אֲזַמֵּר:

נ"א (מגדיל) [מִגְדּוֹל] יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ וְעֹשֶׂה־חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ לְדָוִד וּלְזַרְעוֹ עַד־עוֹלָם: {פ}

פרק כ"ג

א' וְאֵלֶּה דִּבְרֵי דָוִד הָאַחֲרֹנִים נְאֻם דָּוִד בֶּן־יִשַׁי וּנְאֻם הַגֶּבֶר הֻקַם עַל מְשִׁיחַ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וּנְעִים זְמִרוֹת יִשְׂרָאֵל:

ואלה דברי דוד. נבואת דוד אחרונים, ומי הם הראשונים, דברי השירה האמורים למעלה, אבל בכל שירות ותשבחות שאמר, אין נקראים דברים:

הוקם על. הוקם למעלה:

ונעים זמירות ישראל. אין ישראל משוררים במקדש, אלא שירותיו וזמירותיו:

ב' רוּחַ יְהוָה דִּבָּר־בִּי וּמִלָּתוֹ עַל־לְשׁוֹנִי:

דבר בי. השרה בי רוח קדשו ונדבר בי, וכל לשון נבואה, נופל בו לשון דבר, כמו (במדבר יב ב): הרק אך במשה דבר הלא גם בנו דבר (שם פסוק ו): אדבר בו וטעמו של דבר לפי שהרוח נכנס בו בקרב הנביא, ומדבר בו:

ג' אָמַר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לִי דִּבֶּר צוּר יִשְׂרָאֵל מוֹשֵׁל בָּאָדָם צַדִּיק מוֹשֵׁל יִרְאַת אֱלֹהִים:

לי דבר צור ישראל. אלי דבר וצוה צור ישראל, שאהיה מושל באדם, בישראל שנקראו אדם, שנאמר (יחזקאל לד לא): אדם אתם (יבמות סא א), ואהיה צדיק מושל וירא אלהים. ורבותינו (מועד קטן טז ב) פירשוהו בלשון אחר: אמר דוד: אלהי ישראל לי דבר, אלי דבר צור ישראל, מושל באדם אני, ומי מושל בי, צדיק, שאני גוזר גזירה והוא מבטלה. אבל לפי ישוב המקראות, הראשון הוא פשוטו של מקרא:

ד' וּכְאוֹר בֹּקֶר יִזְרַח־שֶׁמֶשׁ בֹּקֶר לֹא עֲבֹתוֹת מִנֹּגַהּ מִמָּטָר דֶּשֶׁא מֵאָרֶץ:

וכאור בוקר יזרח שמש. והבטיחני שתלך גדולתי הלוך וגדל, כאור נוגה אשר הולך ואור:

בוקר לא עבות. אור שאינו אפל:

מנוגה ממטר דשא מארץ. מאיר בוקרי יותר מנוגה הבא ממטר, כחום צח עלי אור, כשהמטר יורד על הארץ מלאה דשאים, והשמש זורח עליו ומבהיק וכן פתרונו, יותר מנוגה הבא ממטר של דשא מארץ:

ה' כִּי־לֹא־כֵן בֵּיתִי עִם־אֵל כִּי בְרִית עוֹלָם שָׂם לִי עֲרוּכָה בַכֹּל וּשְׁמֻרָה כִּי־כָל־יִשְׁעִי וְכָל־חֵפֶץ כִּי־לֹא יַצְמִיחַ:

כי לא כן ביתי עם אל. שיהא בוקרי עבות:

כי ברית עולם. התורה אשר שם לי, ערוכה בכל ביתי ושמורה:

כי כל ישעי וכל חפץ. צרכי מוכנים לפניו, והרי זה מקרא קצר:

כי לא יצמיח. עוד למלך אחר מלכותי דבר אחר: כי ברית עולם שם לביתי, להיות מלכותי קיימת, והברית ערוכה בכל, בפי כל הנביאים:

ו׳ וּבְלִשְׁתִּ֔ים קְהָל֖וֹן מָגֵ֑ן כֻּלָּ֣הֶם כִּֽי־לֹ֔א בְּיָ֖ד יִקָּחֽוּ׃

כקרן מונד. קרדו״ן בלע״ז, שבקטנותו רך נע ונד, וסופו מתקשה, עד אשר לא ביד יקחוהו׃

ז׳ וְאִישׁ֙ יִגַּ֣ע בָּהֶ֔ם יִמָּלֵ֖א בַּרְזֶ֑ל וְעֵ֥ץ חֲנִ֖ית וּבָאֵ֥שׁ שָׂרֹ֖וף יִשָּׂרְפ֥וּ בַשָּׁבֶֽת׃ {פ}

ואיש יגע בהם ימלא. צריך שילבש את בשרו ברזל, וימלא ידו בכלי זיין לקצצו׃

ובאש שרוף ישרפו בשבת. ואין שם תקנה אלא שריפה, ולשבת ולהתחמם כנגדם, כך הרשעים אין להם תקנה, אלא שריפה בגיהנם׃

בשבת. הקב״ה יושב על כסא הדין׃

ח׳ אֵ֚לֶּה שְׁמ֣וֹת הַגִּבֹּרִ֔ים אֲשֶׁ֖ר לְדָוִ֑ד יֹשֵׁ֤ב בַּשֶּׁ֙בֶת֙ תַּחְכְּמֹנִ֔י | רֹ֖אשׁ הַשָּׁלִשִׁ֑י הֽוּא עֲדִינֹ֣ו (העצנו) [הָעֶצְנִ֔י] עַל־שְׁמֹנֶ֥ה מֵא֖וֹת חָלָ֣ל בְּפַ֑עַם (אחד) [אֶחָֽת]׃ {ס}

אשר לדוד יושב בשבת. יושב בשבת סנהדרין, והוא תחכמוני, והוא ראש השלישי, אב בנוי בחכמה ובגבורה, בשלשה דברים הללו הוא ראש, כמו שנאמר (שמואל-א טז יח): ונבון דבר ואיש תואר וגבור חיל׃

עדינו העצני. כשעוסק בתורה, כורך ומקשר עצמו כתולעת, כמו (איוב לח לא): מעדנות כימה, וכשיוצא למלחמה, היה קשה כעץ, והורג שמונה מאות חלל במלחמה אחת (מועד קטן טז ב)׃

ט׳ וְאַחֲרָ֖ו אֶלְעָזָ֣ר בֶּן־[דֹּדֹ֑ו] (דדי) בֶּן־אֲחֹחִ֗י בִּשְׁלֹשָׁה֙ (גברים) [הַגִּבֹּרִ֔ים] עִם־דָּוִ֖ד בְּחָרְפָּ֣ם בַּפְּלִשְׁתִּ֑ים וַֽיֵּאָסְפ֥וּ שָׁ֖ם לַמִּלְחָמָ֑ה וַיַּֽעֲל֖וּ אִ֥ישׁ יִשְׂרָאֵֽל׃

בן דודו. כך שמו׃

בשלשה הגבורים. המעולים שבגבורים׃

בחרפם בפלשתים. תקעו כף להלחם בהם ולנצחם׃

י׳ הֽוּא־קָ֗ם וַיַּ֤ךְ בַּפְּלִשְׁתִּים֙ עַד | כִּֽי־יָגְעָ֣ה יָדֹ֔ו וַתִּדְבַּ֥ק יָד֖וֹ אֶל־הַחֶ֑רֶב וַיַּ֤עַשׂ יְהוָה֙ תְּשׁוּעָ֣ה גְדוֹלָ֔ה בַּיֹּ֥ום הַה֖וּא וְהָעָ֣ם יָשֻׁ֔בוּ אַחֲרָ֖יו אַךְ־לְפַשֵּֽׁט׃ {ס}

אך לפשט. תרגם יונתן: לחלצא קטיליא, לא היה איש לעזרו להרוג, אלא כולם פושטים אחריו את החללים׃

י״א וְאַחֲרָ֖יו שַׁמָּ֣ה בֶן־אָגֵ֑א הָרָרִ֗י וַיֵּאָסְפ֤וּ פְלִשְׁתִּים֙ לַחֲיָ֔ה וַתְּהִי־שָׁ֕ם חֶלְקַ֖ת הַשָּׂדֶ֣ה מְלֵאָ֥ה עֲדָשִׁ֑ים וְהָעָם֙ נָ֣ס מִפְּנֵ֔י פְּלִשְׁתִּֽים׃

הררי. מן ההר׃

לחיה. לגדוד כחיות השדה׃

י״ב וַיִּתְיַצַּ֖ב בְּתוֹךְ־הַחֶלְקָ֑ה וַיַּצִּילֶ֣הָ וַיַּ֔ךְ אֶת־פְּלִשְׁתִּ֖ים וַיַּ֣עַשׂ יְהוָ֔ה תְּשׁוּעָ֖ה גְּדוֹלָֽה׃ {ס}

י״ג וַיֵּרְד֣וּ (שלשים) [שְׁלֹשָׁ֗ה] מֵהַשְּׁלֹשִׁים֮ רֹאשׁ֒ וַיָּבֹ֣אוּ אֶל־קָצִיר֮ אֶל־דָּוִד֒ אֶל־מְעָרַ֣ת עֲדֻלָּ֔ם וְחַיַּ֥ת פְּלִשְׁתִּ֖ים חֹנָ֑ה בְּעֵ֖מֶק רְפָאִֽים׃

מהשלשים ראש. תרגם יונתן: מגברי רישי משריתא׃

י״ד וְדָוִ֖ד אָ֣ז בַּמְּצוּדָ֑ה וּמַצַּ֥ב פְּלִשְׁתִּ֛ים אָ֖ז בֵּ֥ית לָֽחֶם׃

ומצב פלשתים אז בית לחם. החיל היה חונה בעמק רפאים, ושלחו מצב שלהם לבית לחם׃

ט״ו וַיִּתְאַוֶּ֥ה דָוִ֖ד וַיֹּ֣אמֶר מִֽי יַשְׁקֵ֗נִי מַ֚יִם מִבְּאֵ֣ר בֵּית־לֶ֔חֶם אֲשֶׁ֖ר בַּשָּֽׁעַר׃ {ס}

מי ישקני מים. אמרו רבותינו (בבא קמא ס ב): הוצרך לשאול שאלה מסנהדרין היושבים בשער בית לחם׃

ט״ז וַיִּבְקְעוּ שְׁלֹשֶׁת הַגִּבֹּרִים בְּמַחֲנֵה פְלִשְׁתִּים וַיִּשְׁאֲבוּ־מַיִם מִבְּאֵר בֵּית־לֶחֶם אֲשֶׁר בַּשַּׁעַר וַיִּשְׂאוּ וַיָּבִאוּ אֶל־דָּוִד וְלֹא אָבָה לִשְׁתּוֹתָם וַיַּסֵּךְ אֹתָם לַיהוָה׃

ויסך אותם לה׳. כך אמר: מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי, כל המוסר עצמו למיתה על דברי תורה, אין אומרין שמועה מפיו, ומאי ויסך אותם לה׳, דאמרינהו משמיה דגמרא (שם סא א):

י״ז וַיֹּאמֶר חָלִילָה לִּי יְהוָה מֵעֲשֹׂתִי זֹאת הֲדַם הָאֲנָשִׁים הַהֹלְכִים בְּנַפְשׁוֹתָם וְלֹא אָבָה לִשְׁתּוֹתָם אֵלֶּה עָשׂוּ שְׁלֹשֶׁת הַגִּבֹּרִים׃ {ס}

הדם האנשים. לשון תמיהה:

י״ח וַאֲבִישַׁי אֲחִי | יוֹאָב בֶּן־צְרוּיָה הוּא רֹאשׁ (השלשי) [הַשָּׁלִשָׁה] וְהוּא עוֹרֵר אֶת־חֲנִיתוֹ עַל־שְׁלֹשׁ מֵאוֹת חָלָל וְלוֹ־שֵׁם בַּשְּׁלֹשָׁה׃

י״ט מִן־הַשְּׁלֹשָׁה הֲכִי נִכְבָּד וַיְהִי לָהֶם לְשָׂר וְעַד־הַשְּׁלֹשָׁה לֹא־בָא׃ {ס}

ועד השלשה לא בא. (תרגום:) ולתלת גברין לא מטא:

כ׳ וּבְנָיָהוּ בֶּן־יְהוֹיָדָע בֶּן־אִישׁ־[חַיִל] (חי) רַב־פְּעָלִים מִקַּבְצְאֵל הוּא הִכָּה אֵת שְׁנֵי אֲרִאֵל֙ מוֹאָ֔ב וְהוּא יָרַד וְהִכָּה אֶת־[הָאַרְיֵ] (האריה) בְּתוֹךְ הַבּוֹר בְּיוֹם הַשָּׁלֶג׃

את שני אראל מואב. (תרגום:) ית תרין רברבי מואב. ורבותינו אמרו (ברכות יח ב): שלא הניח כמותו, לא במקדש ראשון, ולא במקדש שני:

אריאל מואב. על שם שבנאו שלמה, שבא מרות המואביה:

כ״א וְהוּא־הִכָּה אֶת־אִישׁ מִצְרִי (אשר) [אַיִשׁ] מַרְאֶה וּבְיַד הַמִּצְרִי֙ חֲנִית וַיֵּרֶד אֵלָיו בַּשֹּׁ֔בֶט וַיִּגְזֹל אֶת־הַחֲנִית֙ מִיַּ֣ד הַמִּצְרִ֔י וַיַּהַרְגֵ֖הוּ בַּחֲנִיתוֹ׃

כ״ב אֵלֶּה עָשָׂה בְּנָיָהוּ בֶּן־יְהוֹיָדָע וְלוֹ־שֵׁם בִּשְׁלֹשֶׁה הַגִּבֹּרִים׃

כ״ג מִן־הַשְּׁלֹשִׁים נִכְבָּד וְאֶל־הַשְּׁלֹשָׁה לֹא־בָא וַיְשִׂמֵהוּ דָוִד אֶל־מִשְׁמַעְתּוֹ׃ {ס}

מן השלשים. כל שלשים שבפרשה זו תירגם יונתן: גבריא:

כ״ד עֲשָׂהאֵל אֲחִי־יוֹאָב בַּשְּׁלֹשִׁים אֶלְחָנָן בֶּן־דֹּדוֹ בֵּית לָחֶם׃ {ס}

כ״ה שַׁמָּה הַחֲרֹרִי {ס} אֱלִיקָא הַחֲרֹדִי׃ {ס}

כ״ו חֶלֶץ הַפַּלְטִי {ס} עִירָא בֶן־עִקֵּשׁ {ס} הַתְּקוֹעִי׃ {ס}

כ״ז אֲבִיעֶזֶר הָעַנְּתֹתִי {ס} מְבֻנַּי הַחֻשָׁתִי׃ {ס}

כ״ח צַלְמוֹן הָאֲחֹחִי {ס} מַהְרַי הַנְּטֹפָתִי׃ {ס}

כ״ט חֶלֶב בֶּן־בַּעֲנָה הַנְּטֹפָתִי {ס} אִתַּי בֶּן־רִיבַי מִגִּבְעַת בְּנֵי בִנְיָמִן׃ {ס}

ל׳ בְּנָיָהוּ פִּרְעָתֹנִי {ס} הִדַּי מִנַּחֲלֵי גָעַשׁ׃ {ס}

ל״א אֲבִי־עַלְבוֹן הָעַרְבָתִי {ס} עַזְמָוֶת הַבַּרְחֻמִי׃ {ס}

ל״ב אֶלְיַחְבָּא הַשַּׁעַלְבֹנִי {ס} בְּנֵי יָשֶׁן יְהוֹנָתָן׃ {ס}

ל״ג שַׁמָּה֙ הַהָרֹ֔ג {ס} אֲחִיאָ֖ם בֶּן־שָׁרָ֥ר הָאֲרֹרִ֑י: {ס}

ל״ד אֱלִיפֶ֤לֶט בֶּן־אַחַסְבַּי֙ בֶּן־הַמַּעֲכָתִ֔י {ס} אֱלִיעָ֖ם בֶּן־אֲחִיתׇפֶ֥ל הַגִּלֹנִֽי: {ס}

ל״ה (חצרו) [חֶצְרַ֛י] הַכַּרְמְלִ֖י {ס} פַּעֲרַ֥י הָאַרְבִּֽי: {ס}

ל״ו יִגְאָ֖ל בֶּן־נָתָ֣ן מִצֹּבָ֑ה {ס} בָּנִ֖י הַגָּדִֽי: {ס}

ל״ז צֶ֖לֶק הָעַמֹּנִ֑י {ס} נַחְרַ֣י הַבְּאֵרֹתִ֔י (נשאי) [נֹשֵׂ֖א] כְּלֵ֥י יוֹאָ֛ב בֶּן־צְרוּיָֽה: {ס}

ל״ח עִירָ֥א הַיִּתְרִ֖י {ס} גָּרֵ֣ב הַיִּתְרִֽי: {ס}

ל״ט אוּרִיָּ֖ה הַחִתִּ֑י כׇּל שְׁלֹשִׁ֖ים וְשִׁבְעָֽה: {פ}

> **שלשים ושבעה.** ואינן מנוין כאן, ואני אומר: יואב לא הוצרך להזכיר, שהוא שר הצבא, ושאר שחסרו, שמא בני (ישי) [צ״ל ישן] שלשה או ארבעה היו:

פרק כ״ד

א׳ וַיֹּ֣סֶף אַף־יְהוָ֔ה לַחֲר֖וֹת בְּיִשְׂרָאֵ֑ל וַיָּ֤סֶת אֶת־דָּוִד֙ בָּהֶ֔ם לֵאמֹ֕ר לֵ֖ךְ מְנֵ֣ה אֶת־יִשְׂרָאֵ֔ל וְאֶת־יְהוּדָֽה:

> **ויסף אף ה׳ לחרות בישראל.** לא ידעתי על מה:
>
> **ויסת.** גירה:

ב׳ וַיֹּ֣אמֶר הַמֶּ֗לֶךְ אֶל־יוֹאָב֙ | שַׂר־הַחַ֣יִל אֲשֶׁר־אִתּ֔וֹ שׁ֥וֹט־נָ֖א בְּכׇל־שִׁבְטֵ֣י יִשְׂרָאֵ֑ל מִדָּ֣ן וְעַד־בְּאֵ֣ר שֶׁ֔בַע וּפִקְד֖וּ אֶת־הָעָ֑ם וְיָדַ֖עְתִּי אֶת מִסְפַּ֥ר הָעָֽם: {ס}

ג׳ וַיֹּ֣אמֶר יוֹאָ֗ב אֶל־הַמֶּ֙לֶךְ֙ וְיוֹסֵ֣ף יְהוָ֔ה אֱלֹהֶ֖יךָ אֶל־הָעָ֣ם כָּהֵ֑ם | וְכָהֵם֙ מֵאָ֣ה פְעָמִ֔ים וְעֵינֵ֥י אֲדֹנִי־הַמֶּ֖לֶךְ רֹאוֹת֑ וַאדֹנִ֣י הַמֶּ֔לֶךְ לָמָ֥ה חָפֵ֖ץ בַּדָּבָ֥ר הַזֶּֽה:

> **כהם וכהם.** כהם כפלים, וכהם שני כפלים, הרי ארבעה כפלים, וכן חוזר וכופל את הכפילה, עד מאה פעמים, נמצאת ברכתו של יואב יתירה על של משה שאמר (דברים א יא): ככם אלף פעמים, ועוד, שברכתו של משה לזמן מרובה, ושל יואב מיד, שנאמר בה: ועיני אדני המלך רואות:

ד׳ וַיֶּחֱזַ֣ק דְּבַר־הַמֶּ֗לֶךְ אֶל־יוֹאָב֙ וְעַל֙ שָׂרֵ֣י הַחַ֔יִל וַיֵּצֵ֥א יוֹאָ֛ב וְשָׂרֵ֥י הַחַ֖יִל לִפְנֵ֣י הַמֶּ֑לֶךְ לִפְקֹ֗ד אֶת־הָעָם֙ אֶת־יִשְׂרָאֵֽל:

ה׳ וַיַּעַבְר֖וּ אֶת־הַיַּרְדֵּ֑ן וַיַּחֲנ֞וּ בַּעֲרוֹעֵ֗ר יְמִין֙ הָעִ֔יר אֲשֶׁ֖ר בְּתוֹךְ־הַנַּ֣חַל הַגָּ֔ד וְאֶל־יַעְזֵֽר:

> **הגד ואל יעזר.** התחיל בבני גד, לפי שהם גבורים וקשים, אמר: הלואי וילחמו בי, ויעכבו על ידי:

ו׳ וַיָּבֹ֣אוּ הַגִּלְעָ֗דָה וְאֶל־אֶ֙רֶץ֙ תַּחְתִּ֣ים חָדְשִׁ֔י וַיָּבֹ֖אוּ דָּנָ֣ה יַ֑עַן וְסָבִ֖יב אֶל־צִידֽוֹן:

> **ואל ארץ תחתים חדשי.** מקום ישוב חדש, שאוכלוסיהן מועטין, אולי בתוך כך יתחרט דוד, וישלח אליו שליח שיחזור בו:
>
> **דנה.** בבני דן:
>
> **יען.** שם המקום:

ז׳ וַיָּבֹ֣אוּ מִבְצַר־צֹ֗ר וְכׇל־עָרֵ֙י הַחִוִּ֣י וְהַכְּנַעֲנִ֔י וַיֵּצְא֖וּ אֶל־נֶ֣גֶב יְהוּדָ֑ה בְּאֵ֖ר שָֽׁבַע:

ח׳ וַיְשׁ֣וֹטוּ בְּכׇל־הָאָ֗רֶץ וַיָּבֹ֙אוּ֙ מִקְצָ֣ה תִשְׁעָ֣ה חֳדָשִׁ֔ים וְעֶשְׂרִ֖ים י֑וֹם יְרוּשָׁלָֽם:

ט וַיִּתֵּן יוֹאָב אֶת־מִסְפַּר מִפְקַד־הָעָם אֶל־הַמֶּלֶךְ וַתְּהִי יִשְׂרָאֵל שְׁמֹנָה מֵאוֹת אֶלֶף אִישׁ־חַיִל שֹׁלֵף חָרֶב וְאִישׁ יְהוּדָה חֲמֵשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף אִישׁ׃

מספר מפקד. אם מספר למה מפקד, שני אנפיראות עשה, גדולה וקטנה, אמר אראנו את הקטנה, ואם יקצוף אראנו את הגדולה, לכך נאמר מפקד, לשון חסרון, כך נדרש בפסיקתא׃

ותהי ישראל. תשש כחן כנקבה׃

שמונה מאות אלף. ובדברי הימים (א כא ה) הוא אומר׃ אלף אלפים ומאה אלף, באגדת אמוראים (ילקוט שמעוני על נ״ך קס״ה:טז) מצינו׃ אמר רבי יהושע בן לוי, הכתובים מוסיפין כאן מה שחסרו כאן, אלו שני שבטים שלא נמנו, שכך כתיב בדברי הימים (שם פסוק ו)׃ ולוי ובנימן לא פקד בתוכם כי נתעב דבר המלך את יואב. אמר יואב׃ באלו אני יכול להשמט ולומר, שבט לוי אינו נמנה במנין שאר שבטים כי אם מבן חודש ומעלה, ובנימן, דיו שנחסר וכלה בפלגש בגבעה ובשלשים ושתים מדות דרבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי שנינו׃ כתוב אחד אומר ויהי כל ישראל אלף אלפים ומאה אלף ויהודה ארבע מאות ושבעים אלף, וכתוב אחד אומר ותהי ישראל שמונה מאות אלף ואיש יהודה חמש מאות אלף, נמצא ביניהם שלש מאות אלף, אלו שלש מאות אלף מה טיבן, בא הכתוב השלישי והכריע (שם כז א)׃ ובני ישראל למספרם ראשי האבות ושרי האלפים והמאות ושוטריהם המשרתים את המלך לכל דבר המחלוקת הבאה והיוצאת חדש בחדש לכל חדשי השנה המחלקה האחת עשרים וארבעה אלף, מלמד שאלו שלש מאות אלף היו הכתובים בנימוסו של מלך, ולא היו צריכין לימנות, כיצד, עשרים וארבעה אלף לשנים עשר, הרי כאן מאתים ושמונים אלף ושמונת אלפים, נשתיירו שנים עשר אלף, הן הן נשיאי ישראל׃

י וַיַּךְ לִבּוֹ דָּוִד אֹתוֹ אַחֲרֵי־כֵן סָפַר אֶת־הָעָם {פ}
וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־יְהוָה חָטָאתִי מְאֹד אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וְעַתָּה יְהוָה הָעֲבֶר־נָא אֶת־עֲוֹן עַבְדְּךָ כִּי נִסְכַּלְתִּי מְאֹד׃

יא וַיָּקָם דָּוִד בַּבֹּקֶר {פ}
וּדְבַר־יְהוָה הָיָה אֶל־גָּד הַנָּבִיא חֹזֵה דָוִד לֵאמֹר׃

יב הָלוֹךְ וְדִבַּרְתָּ אֶל־דָּוִד כֹּה אָמַר יְהוָה שָׁלֹשׁ אָנֹכִי נוֹטֶל עָלֶיךָ בְּחַר־לְךָ אַחַת־מֵהֶם וְאֶעֱשֶׂה־לָּךְ׃

שלש אנכי נוטל עליך. אחת משלש, וכן (שמואל-א יח כא)׃ בשתים תתחתן בי היום, באחת משתים. שלש אני נוטל עליך, כנגד שלש שהטלת על שאול, (שם כו י)׃ כי אם ה׳ יגפנו, או יומו יבא ומת, או במלחמה ירד ונספה׃

יג וַיָּבֹא־גָד אֶל־דָּוִד וַיַּגֶּד־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ הֲתָבוֹא לְךָ שֶׁבַע־שָׁנִים | רָעָב | בְּאַרְצֶךָ אִם־שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים נָסְךָ לִפְנֵי־צָרֶיךָ וְהֵוּא רֹדְפֶךָ וְאִם־
הֱיוֹת שְׁלֹשֶׁת יָמִים דֶּבֶר בְּאַרְצֶךָ עַתָּה דַּע וּרְאֵה מָה־אָשִׁיב שֹׁלְחִי דָּבָר׃ {ס}

יד וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־גָּד צַר־לִי מְאֹד נִפְלָה־נָּא בְיַד־יְהוָה כִּי־רַבִּים רַחֲמָו וּבְיַד־אָדָם אַל־אֶפְּלָה׃

צר לי מאד. הקטנה שבהם קשה מאד׃

נפלה נא ביד ה׳. הדבר, ולא החרב והרעב, שגם הוא מסור לעשירים אוצרי פירות אמר רבי אלכסנדרי׃ אמר דוד, אם אני בורר לי החרב עכשיו, ישראל אומרים הוא בוטח בגבוריו, שהוא לא ימות והאחרים ימותו, ואם אני בורר הרעב, יאמרו בוטח הוא בעושרו, אברר לי דבר שהכל שוין בו (ראה ילקוט שמעוני רמז קסה)׃

טו וַיִּתֵּן יְהוָה דֶּבֶר בְּיִשְׂרָאֵל מֵהַבֹּקֶר וְעַד־עֵת מוֹעֵד וַיָּמָת מִן־הָעָם מִדָּן וְעַד־בְּאֵר שֶׁבַע שִׁבְעִים אֶלֶף אִישׁ׃

מהבקר ועד עת מועד. (תרגום׃) מעידן דמתנכיס תמידא ועד דמתסק׃

טז וַיִּשְׁלַח יָדוֹ הַמַּלְאָךְ | יְרוּשָׁלַ͏ִם ׀ לְשַׁחֲתָהּ וַיִּנָּחֶם יְהוָה אֶל־הָרָעָה וַיֹּאמֶר לַמַּלְאָךְ הַמַּשְׁחִית בָּעָם רַב עַתָּה הֶרֶף יָדֶךָ וּמַלְאַךְ יְהוָה הָיָה
עִם־גֹּרֶן (האורנה) [הָאָרַוְנָה] הַיְבֻסִי׃ {ס}

היבוסי. שר מצודת ציון היה, ששמה יבוסי׃

יז וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־יְהוָה בְּרְאֹתוֹ | אֶת־הַמַּלְאָךְ | הַמַּכֶּה בָעָם וַיֹּאמֶר֮ הִנֵּה אָנֹכִי חָטָאתִי֒ וְאָנֹכִי הֶעֱוֵיתִי וְאֵלֶּה הַצֹּאן מֶה עָשׂוּ תְּהִי נָא יָדְךָ בִּי וּבְבֵית אָבִי׃ {פ}

יח וַיָּבֹא־גָד אֶל־דָּוִד בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמֶר לוֹ עֲלֵה֮ הָקֵם לַיהוָה֒ מִזְבֵּחַ בְּגֹרֶן (ארניה) [אַרַוְנָה] הַיְבֻסִי׃

יט וַיַּעַל דָּוִד֮ כִּדְבַר־גָּד כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה׃

כ וַיִּשְׁקֹף אַרַוְנָה וַיַּרְא אֶת־הַמֶּלֶךְ֒ וְאֶת־עֲבָדָיו עֹבְרִים עָלָיו וַיֵּצֵא אַרַוְנָה וַיִּשְׁתַּחוּ לַמֶּלֶךְ אַפַּיו אָרְצָה׃

> **וישקף ארונה.** מתחבא היה מפני המלאך, כך כתוב בדברי הימים (א כא כ):

כא וַיֹּאמֶר אַרַוְנָה מַדּוּעַ בָּא אֲדֹנִי־הַמֶּלֶךְ אֶל־עַבְדּוֹ֒ וַיֹּאמֶר דָּוִד לִקְנוֹת מֵעִמְּךָ אֶת־הַגֹּרֶן לִבְנוֹת מִזְבֵּחַ֮ לַיהוָה֒ וְתֵעָצַר הַמַּגֵּפָה מֵעַל הָעָם׃

כב וַיֹּאמֶר אַרַוְנָה֮ אֶל־דָּוִד יִקַּח וְיַעַל אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ הַטּוֹב בְּעֵינָיו רְאֵה֮ הַבָּקָר לָעֹלָה וְהַמֹּרגִים וּכְלֵי הַבָּקָר לָעֵצִים׃

> **והמרגים.** כלי עץ מלא חריצין, וכבד הוא, ומעבירין אותו על הקש תמיד, ומחתכו להיות תבן למאכל בהמות:

כג הַכֹּל נָתַן אַרַוְנָה הַמֶּלֶךְ לַמֶּלֶךְ {ס} וַיֹּאמֶר אַרַוְנָה֮ אֶל־הַמֶּלֶךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ יִרְצֶךָּ׃

> **ארונה המלך.** שר היבוסי היה:

כד וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־אַרַוְנָה לֹא כִּי־קָנֹה אֶקְנֶה מֵאוֹתְךָ֒ בִּמְחִיר וְלֹא אַעֲלֶה לַיהוָה אֱלֹהַי עֹלוֹת חִנָּם וַיִּקֶן דָּוִד אֶת־הַגֹּרֶן֮ וְאֶת־הַבָּקָר בְּכֶסֶף שְׁקָלִים חֲמִשִּׁים׃

> **שקלים חמשים.** ובדברי הימים (שם פסוק כה) הוא אומר, שקלי זהב משקל שש מאות, הא כיצד, גבה חמשים שקלים כסף מכל שבט ושבט, הרי שש מאות, ונתן לו כסף בדמי הזהב וכן שנינו בסוף שחיטת קדשים (זבחים קטז ב): גבה כסף בשש מאות כסף בשקלי זהב. וכן שנינו בספרי. חסלת ספר שמואל:

כה וַיִּבֶן שָׁם דָּוִד מִזְבֵּחַ֮ לַיהוָה֒ וַיַּעַל עֹלוֹת וּשְׁלָמִים וַיֵּעָתֵר יְהוָה֮ לָאָרֶץ֒ וַתֵּעָצַר הַמַּגֵּפָה מֵעַל יִשְׂרָאֵל׃